

Strategia Rozwoju **Gminy Borowie** na lata 2024-2029

**Zleceniodawca:
Urząd Gminy Borowie
ul. Aleksandra Sasimowskiego 2
08-412 Borowie**

Autorzy:

**Magdalena Kmak
Michał Kozielski
Małgorzata Marchewka
Zuzanna Włodarczyk
Katarzyna Borczon**

Sierpień 2024

Wykaz skrótów:

aPGW- aktualizacja planów gospodarowania wodami

BDL – Bank Danych Lokalnych

BIP- Biuletyn Informacji Publicznej

DK- Droga Krajowa

GIOŚ – Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

GOK- Gminny Ośrodek Kultury

GUS – Główny Urząd Statystyczny

IUNG-PIB - Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowy Instytut Badawczy

JCWP - Jednolita część wód powierzchniowych

JCWpd - Jednolita część wód podziemnych

JST – Jednostka Samorządu Terytorialnego

KPO – Krajowy Plan Odbudowy

KSRR- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

MEN – Ministerstwo Edukacji Narodowej

GDDKiA- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

MPZP – Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

MŚP – Małe i Średnie Przedsiębiorstwa

NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia

NUTS-3 - Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych

NZOZ - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej

OSI- Obszary Strategicznej Interwencji

OSP- Ochotnicza Straż Pożarna

OZE – Odnawialny Źródła Energii

PESTEL- ang. Political, Economic, Social, Technological, Environmental, Legal

PIG-PIB - Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy

PKD - Polska Klasyfikacja Działalności

PKP – Polskie Koleje Państwowe

PKS – Państwowa Komunikacja Samochodowa

PM 2,5 PM 10 - Rodzaje pyłów zawieszonych

PPSS- Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

PSZOK- Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych

PZPR- Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym

QR – ang. Quick Response

REGON - Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej

SPZOZ - Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej

STEAM- ang. Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics

SUiKZP - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

SRWM- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego

SWOT – ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

UE – Unia Europejska

UG – Urząd Gminy

WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WIOŚ - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

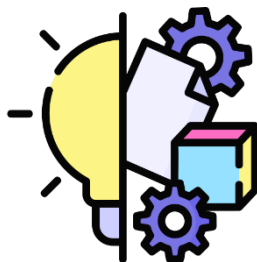
WZ- Warunki Zabudowy

Spis treści

1. CEL STRATEGII	4
2. HARMONOGRAM PRAC	7
3. METODYKA OPRACOWANIA	8
4. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH ORAZ KONSULTACJI SPOŁECZNYCH.....	12
5. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY BOROWIE.....	17
5. WNIOSKI Z DIAGNOZY	19
5.1. OBSZAR SPOŁECZNY	20
5.2. OBSZAR GOSPODARCZY	38
5.3. OBSZAR ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	44
6. ANALIZA PESTEL	49
7. ANALIZA SWOT	52
8. MISJA I WIZJA GMINY BOROWIE	55
9. CELE STRATEGICZNE ROZWOJU	57
9.1. Cel Strategiczny I - Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podnoszenie jakości świadczonych usług, nowe inwestycje oraz rozwój partycypacji społecznej w procesie zarządzania Gminą	60
9.2. Cel Strategiczny II – Rozwój gospodarczy Gminy oparty o inwestycje na dostępnych obszarach oraz kształtowanie się nowej gałęzi lokalnej gospodarki.	67
9.3. Cel strategiczny III – Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią w celu rozwijania Gminy Borowie jako ośrodka turystyczno-wypoczynkowego z dynamicznie rozwijającymi się inwestycjami.	73
10. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO–PRZESTRZENNEJ.....	80
11. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ.....	89
12. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI.....	95
13. SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU.....	98
14. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII	109
15. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	110

Tabela 1. Najlepiej i najgorzej oceniane elementy w poszczególnych obszarach strategicznych według ankietowanych.	14
Tabela 2. Zdiagnozowane priorytety inwestycyjne.....	15
Tabela 3. Analiza PESTEL.	49
Tabela 4. Analiza SWOT dla Gminy Borowie.....	52
Tabela 5. Cele strategiczne i operacyjne Gminy Borowie.	58
Tabela 6. Cel strategiczny I- kierunki działań wraz ze wskaźnikami.....	60
Tabela 7. Cel strategiczny II - kierunki działań wraz ze wskaźnikami.	67
Tabela 8. Cel Strategiczny III – Kierunki działań wraz ze wskaźnikami.....	73
Tabela 9. Spójność celów strategicznych i operacyjnych Strategii Gminy Borowie z dokumentami wyższego rzędu.....	99
Rysunek 1. Plakat promujący badanie ankietowe dla mieszkańców.....	12
Rysunek 2. Obszary strategiczne ujęte w ankiecie dotyczące Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024-2029.	13
Rysunek 3. Opracowane karty pracy będące elementem konsultacji społecznych....	16
Rysunek 4. Położenie Gminy na tle powiatu i województwa.	17
Rysunek 5 Położenie Gminy Borowie na tle sąsiednich gmin.	18
Rysunek 6. Najczęściej poruszane tematy w wolnych wypowiedziach w obszarze „Społeczeństwo” podczas ankietyzacji.	25
Rysunek 7. Najczęściej poruszane tematy w wolnych wypowiedziach w obszarze „Edukacja” podczas ankietyzacji.	27
Rysunek 8. Najczęściej poruszane tematy w wolnych wypowiedziach w obszarze „Środowisko” podczas ankietyzacji.....	31
Rysunek 9. Najczęściej poruszane tematy w wolnych wypowiedziach w obszarze „Infrastruktura i komunikacja” podczas ankietyzacji.	36
Rysunek 10. Cele strategiczne Gminy Borowie.....	57
Rysunek 11. Obszary strategicznej interwencji województwa mazowieckiego.....	96
Wykres 1. Średnia ocen w poszczególnych obszarach strategicznych.	14
Załącznik 1. Tabela ewaluacyjna do Strategii Rozwoju Gminy Borowie	
Załącznik 2. Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Borowie	

1. CEL STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024-2029 (dalej zwana „Strategią”), stanowi formalny dokument, określający cele strategiczne i kierunki rozwoju społecznego, gospodarczego oraz przestrzennego Gminy na lata 2024-2029. Głównym celem tworzonej Strategii jest ukierunkowanie polityki rozwoju Gminy w danym czasie oraz zabezpieczenie ciągłości jej realizacji. Gruntowna analiza warunków życia w Gminie, przeprowadzana w trakcie opracowywania niniejszej Strategii, wpływa na skuteczność dalszego zarządzania jednostką terytorialną, a także stanowi podstawę do wnioskowania o dofinansowanie ze środków zewnętrznych, by realizować konkretne inwestycje. Dokument jest komplementarny z innymi dokumentami planistyczno-strategicznymi realizowanymi na terenie Gminy. Znacząca rola Strategii związana jest również z jej wymiarem integracyjnym. Główne funkcje z niej wynikające to m.in. integracja lokalnej wspólnoty samorządowej wokół procesu formułowania strategii i jej realizacji, otwarcie pola publicznej dyskusji i budowy kompromisu wśród lokalnej społeczności wokół kierunku rozwoju, utworzenie podstawy do kontroli przestrzegania wspólnych ustaleń, a także stworzenie możliwości do wspólnego poznawania i doskonalenia procesu zarządzania rozwojem lokalnym.

Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów sektorowych Gminy Borowie, powstających podczas jej obowiązywania. Została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Wnioski do diagnozy stanu społecznego, gospodarczego oraz zagospodarowania przestrzennego, zostały uzupełnione wynikami analizy ankiet wypełnionych przez mieszkańców Gminy Borowie oraz uzupełnione wnioskami i potrzebami zgłoszonymi w trakcie przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Dokument został sporządzony zgodnie z art. 10e ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 poz. 609 ze zm.) z uwzględnieniem zapisów ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2024 poz. 324 ze zm.). Wśród czynników, determinujących potrzebę stworzenia Strategii należy wymienić:

- 1) Adaptacja polityki rozwoju do zmiennych uwarunkowań społecznych oraz gospodarczych w Gminie i jego otoczeniu. Szereg poważnych przeobrażeń, jak np.: ogólnoswiatowa pandemia wirusa COVID-19, otwarty konflikt

zbrojny w Ukrainie i wynikających z nich zmian trendów demograficznych czy rosnące dysproporcje w rozwoju Jednostek Samorządu Terytorialnego, wpływają bezpośrednio na sytuację Gminy Borowie. Strategia Rozwoju Gminy Borowie, powinna określać konkretne cele strategiczne i kierunki interwencji, dostosowane do problemów i wyzwań stojących przed samorządem.

- 2) Dostosowanie Strategii Rozwoju Gminy Borowie do nowych dokumentów strategicznych szczebla regionalnego i wojewódzkiego oraz spełnienie założeń zmian ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, tj. dokument powinien posiadać skorelowane cele strategiczne oraz kierunki interwencji z dokumentami na poziomie powiatu, województwa i kraju. Wprowadzone zmiany ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 15 lipca 2020 determinują szereg regulacji jakimi zostają poddane strategię rozwoju. Zapisy ustawy ustalają jednolity charakter i zakres tworzenia nowych dokumentów strategicznych na szczeblu gminnym.
- 3) Skorelowanie działań i czasu obowiązywania Strategii Rozwoju Gminy Borowie z horyzontem czasowym nowego długofalowego budżetu Unii Europejskiej, tj. okresu obejmującego w całości kolejną perspektywę finansową Unii Europejskiej na lata 2021-2027.

Podstawowym dokumentem prawnym określającym zadania Gminy, który był wykorzystywany podczas przygotowywania Strategii jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 poz. 609 ze zm.).

Niniejszy dokument będzie nadrzędnym względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru Gminy Borowie, jednocześnie będzie spójny z dokumentami wyższego rzędu:

- ⇒ *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030),*
- ⇒ *Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030+. Innowacyjne Mazowsze,*
- ⇒ *Strategia Rozwoju Powiatu Garwolińskiego na lata 2015-2030,*
- ⇒ *Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR),*
- ⇒ *Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030,*

Ponadto w trakcie prac nad Strategią Zespół ds. Strategii przeanalizował poniższe akty prawne pod kątem powiązania z celami i kierunkami rozwoju opisanymi w Strategii:

Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2024 poz. 324 t.j.),

Ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2024 poz. 324 ze zm.),

Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz.U. 2022 poz. 1079)

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 poz. 609 ze zm.)

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2024 poz. 1130 ze zm.);

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2024 poz. 54 ze zm.);

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2023 poz. 571 ze zm.);

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2024 poz. 1283 ze zm.);

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2024 poz. 278 ze zm.);

Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2024 poz. 1087 ze zm.).

2. HARMONOGRAM PRAC

Prace nad Strategią zainicjowano w styczniu 2024 roku. Rada Gminy Borowie podjęła uchwałę NR LXVIII/398/2024 w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024-2029 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji. Proces tworzenia Strategii Rozwoju Gminy Borowie rozpoczęto od przeprowadzenia diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej oraz przestrzennej Gminy, którą pogłębiono badaniem ankietowym w formie elektronicznej oraz spotkaniami z Radą Gminy i mieszkańcami.

Na podstawie zgromadzonych danych sporządzono pogłębioną diagnozę stanu społeczno-gospodarczego, edukacyjnego, technicznego, ochrony środowiska i bezpieczeństwa na terenie Gminy Borowie. Wyznaczono obszary problemowe i określono cele strategiczne, do których przypisano cele operacyjne oraz wyznaczono działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie wyznaczonych celów. W marcu 2024 roku zaprezentowano najważniejsze wnioski z przeprowadzonej diagnozy obszaru społecznego, gospodarczego i przestrzennego. Następnie skonsultowano wypracowane założenia programowe, funkcjonalno-przestrzenne oraz wdrożeniowe z Zespołem Strategicznym oraz mieszkańcami i w sierpniu 2024 roku przygotowany został ostateczny projekt Strategii. Projekt dokumentu Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024 – 2029 wraz z Diagnozą sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Borowie (Załącznik 2. do Strategii) udostępniono do konsultacji społecznych z prośbą o zapoznanie się i przekazanie uwag. Ponadto przekazano projekt do konsultacji z sąsiednimi gminami, właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie oraz Urzędu Marszałkowskiego. Po otrzymaniu opinii oraz uwag z konsultacji dokonano ewaluacji trafności Strategii. Ostateczna wersja dokumentu uwzględnia opinię wszystkich wyżej wymienionych interesariuszy.

Prace nad dokumentem były okazją do dialogu z partnerami z sektora społecznego, gospodarczego i publicznego. Przedstawiciele różnych środowisk z pełnym zaangażowaniem podchodzili do wypracowania Strategii. Planowanie i wdrażanie w sposób aktywnie włączający wszystkich interesariuszy daje szansę świadomego wpływu na długookresowe procesy społeczne, gospodarcze, przyrodnicze i przestrzenne. Pozwala to na stopniowe wprowadzanie zaprojektowanego w Strategii scenariusza celów.

3. METODYKA OPRACOWANIA

Chcąc stworzyć pełnowartościowe opracowanie, dokument tworzono z wykorzystaniem zewnętrznych ekspertów, przy partnerskim udziale pracowników i przedstawicieli Urzędu Gminy Borowie. Przeprowadzono analizy statystyczne i strategiczne na podstawie danych zebranych od lokalnych grup interesariuszy. Należy określić tą metodę mianem partycypacyjno-eksperckiej. Proces tworzenia Strategii Rozwoju Gminy Borowie rozpoczęto od przeprowadzenia diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej oraz przestrzennej Gminy metodą porównawczą - benchmarkingu. Metoda ta pozwala umiejscowić gminę w szerszym kontekście i porównać ją do gmin o podobny charakterze, a także do średniej powiatowej w rozpatrywanych dziedzinach. W niniejszej diagnozie wybrano tło porównawcze poprzez uwzględnienie kluczowych czynników rozwojowych oraz podobieństwo pod względem charakterystyki i uwarunkowań rozwojowych. Wybrane gminy Górzno, Żołynia, Trąbki Wielkie i Trzcinica charakteryzują się zbliżoną strukturą osadniczą (gminy wiejskie) znajdujące się w pobliżu miast na prawach powiatu, pełniących ważną funkcję administracyjno-gospodarczą i usługową.

Ponadto przy opracowywaniu Strategii wykorzystano dane zgromadzone w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL-GUS), analizy i raporty stanu środowiska publikowane przez WIOŚ, GIOŚ, WFOŚiGW, sprawozdania z gospodarki odpadami, a także opracowania planistyczne Gminy Borowie (Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego), dokumenty programowe (Program Ochrony Środowiska dla Gminy Borowie na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025, Program Rewitalizacji dla Gminy Borowie na lata 2017-2023, Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Borowie na lata 2023-2026, Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Borowie na lata 2016-2025) oraz sprawozdania jednostek organizacyjnych gminy (przedszkole, szkoły, policja, GOPS itp.). Wykorzystane zostały również dane, przygotowane przez poszczególne wydziały Urzędu Gminy Borowie oraz informacje z Raportów o Stanie Gminy Borowie. Kompleksowe podejście, będące cechą planowania strategicznego powoduje, że realizacja tak określonej Strategii jest wspólnym zadaniem władz samorządowych i wszystkich partnerów społeczno-gospodarczych działających na terenie Gminy, tj. jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, prywatne podmioty gospodarcze, mieszkańców.

Diagnoza została pogłębiona badaniem ankietowym w formie elektronicznej oraz spotkaniami z mieszkańcami. Ankieta internetowa była dostępna na stronie Urzędu Gminy Borowie w terminie 23.01 – 12.02.2024 roku. Ankieta obejmowała 7 obszarów strategicznych tj.: Infrastruktura, Społeczeństwo, Edukacja, Środowisko, Kultura i Sport, Gospodarka, Zdrowie i Bezpieczeństwo. Zagadnienia w poszczególnych tematach odnosiły się ogólnie do zjawisk, które mieszkaniec mógł ocenić w skali o 1 (bardzo źle) do 5 (bardzo dobrze) oraz wyznaczono miejsce do wolnej wypowiedzi w celu uszczegółowienia swojej opinii.

Zdjęcie 1. Spotkanie konsultacyjno-warsztatowe z mieszkańcami Gminy Borowie.

Ponadto zorganizowano bezpośrednie spotkania warsztatowo-konsultacyjne z mieszkańcami, dnia 29.04.2024 r. w budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Borowiu. Pierwsza część spotkania skupiła się na aspektach teoretycznych, gdzie mieszkańcom przybliżono definicję i znaczenie Strategii Rozwoju Gminy jako kluczowego dokumentu. Następnie omówiono niedawne zmiany w planowaniu przestrzennym i strategicznym. W kolejnej części spotkania mieszkańcy mieli okazję zapoznać się z wynikami badania ankietowego, udostępnionego na stronie Urzędu Gminy i poruszone zostały tematy związane z dobrymi i słabymi stronami funkcjonowania Gminy. Następnie przystąpiono do części warsztatowej, która zaowocowała merytoryczną dyskusją o działaniach jakie powinny zostać podjęte w pierwszej kolejności, aby poprawić komfort życia mieszkańców Gminy Borowie. Dodatkowo, uczestnicy mieli możliwość korzystania z kart pracy oraz map Gminy Borowie, na których mieli możliwość zaznaczenia swoich wizji i kierunków rozwoju Gminy. Całe wydarzenie zakończyło się prezentacją

opracowanych przez zespół Strategiczny wizji i kierunków rozwoju, które zostały poddane do dalszej dyskusji.

Zdjęcie 2. Karty pracy oraz mapy udostępnione mieszkańcom w trakcie spotkania

Pozyskane dane ilościowe i jakościowe, wyniki badania oraz rezultaty osiągnięte podczas spotkań warsztatowo-konsultacyjnych pozwoliły na wypracowanie celów strategicznych, a także przypisanych im celów operacyjnych i zadań realizacyjnych. Wskazane elementy wyznaczają charakter rozwoju i sposoby dążenia do

osiągnięcia zakładanej misji i wizji Gminy Borowie. Proponowane w Strategii cele i zadania, obejmują wszystkie sfery życia i funkcjonowania Gminy. Wyodrębnione są trzy obszary:

I. Społeczny

Wnioski z diagnozy obszaru społecznego sformułowano po analizie poszczególnych sfer związanych bezpośrednio z mieszkańcami, zaczynając od struktury demograficznej, jakości i dostępność usług publicznych, tj. oświata i wychowanie, pomoc społeczna, ochrona zdrowia.

II. Gospodarczy

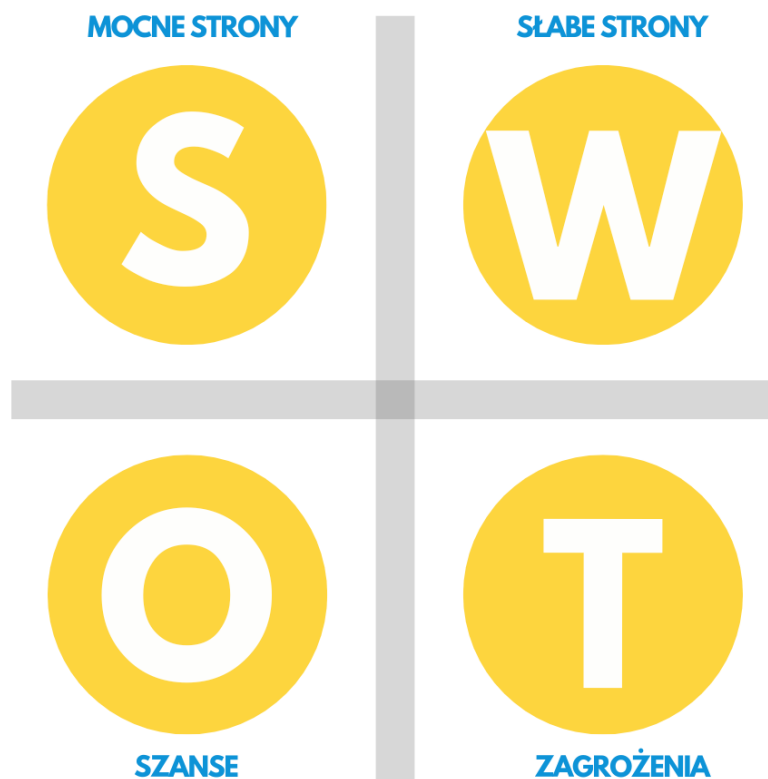
W obszarze gospodarczym wnioski zostały wypracowane po analizie lokalnej gospodarki oraz rynku pracy. Ponadto w obszarze gospodarczym przeanalizowano budżety Gminy oraz plany inwestycyjne.

III. Przestrzenny

Wnioski dotyczące obszaru przestrzennego zawierają zagadnienia związane z warunkami zamieszkiwania w Gminie, m.in. zagospodarowanie przestrzenne, mobilność, infrastruktura sieciowa, mieszkalnictwo, zasoby przyrodnicze.

W celu odpowiedniego zaprezentowania wniosków płynących z uzyskanych informacji, użyto analizy SWOT (S Strengths – mocne strony; W Weaknesses – słabe strony; O Opportunities – szanse; T Threats – zagrożenia), identyfikując obszary problemowe i formułując rozwiązania, które w pozytywny sposób powinny wpłynąć na ograniczenie tych problemów.

Wyznaczono cele i kierunki rozwoju zgodne z zapisami celów zawartych w dokumentach wyższego szczebla – wojewódzkich i powiatowych. Przy wyznaczaniu celów strategicznych uwzględniono zapisy wieloletniego planu finansowego, dochody i wydatki gminy oraz potencjał społeczny i gospodarczy.

4. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH ORAZ KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Podczas przygotowywania Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024-2029 przeprowadzono badania ankietowe na potrzeby diagnozy stanu społeczno-gospodarczego, stanu środowiska, jakości edukacji oraz zagospodarowania przestrzennego. Mieszkańcy mieli możliwość wypełnienia ankiety w formie kwestionariusza on-line, udostępnionego na stronie Urzędu Gminy i poprzez zeskanowanie kodu QR umieszczonego na plakatach rozdyskrebowanych na terenie całej Gminy (Rysunek 1).

Rysunek 1. Plakat promujący badanie ankietowe dla mieszkańców.

źródło: opracowanie własne

Głównym celem przeprowadzenia ankietyzacji było poznanie opinii mieszkańców w poszczególnych obszarach strategicznych, które będą podstawą do określenia priorytetów rozwojowych w nadchodzących latach. Ankietyzacja została przeprowadzona anonimowo na przełomie stycznia i lutego 2024 roku. Respondenci odpowiadali na pytania zamknięte w 7 obszarach tematycznych, w skali od 1 do 5 - gdzie (1- bardzo źle, 2- źle, 3- przeciętnie, 4- dobrze, 5- bardzo dobrze) oraz nie mam zdania.

Rysunek 2. Obszary strategiczne ujęte w ankiecie dotyczące Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024-2029.

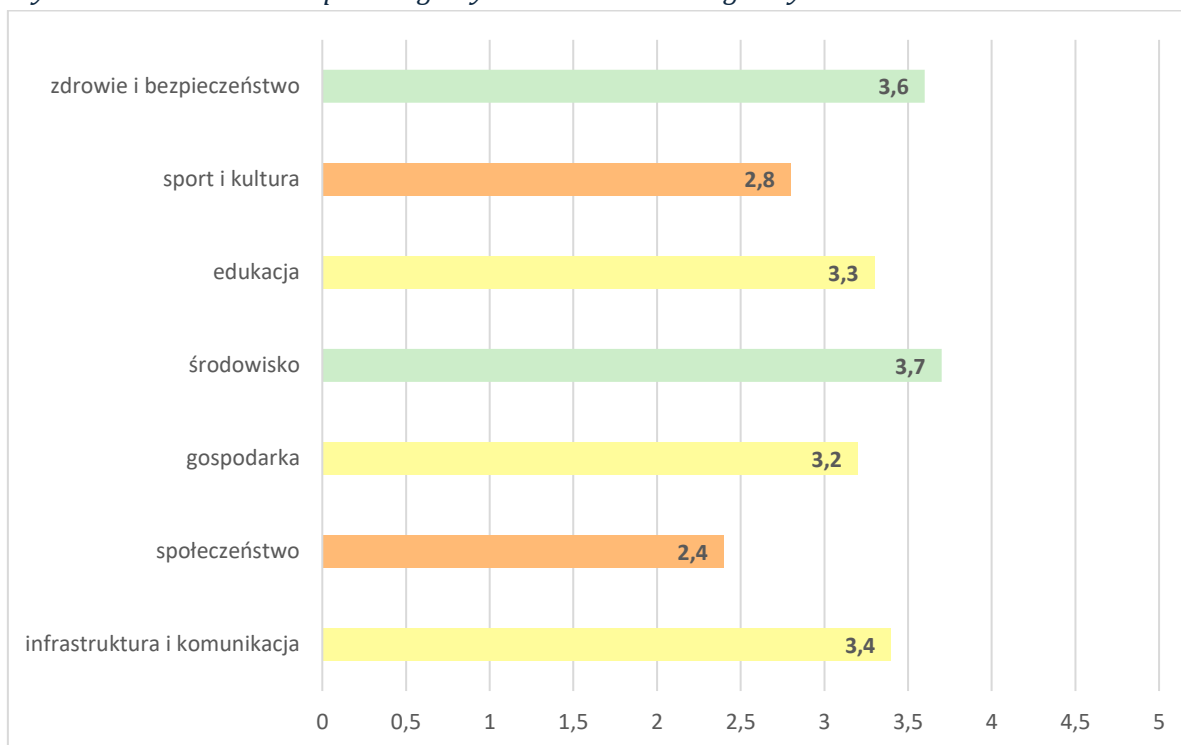

Ponadto pod każdym obszarem znajdowało się miejsce do wolnej wypowiedzi, gdzie mieszkańcy mogli wpisać swoje sugestie, zastrzeżenia i wskazywać obszary, które ich zdaniem wymagają poprawy, a nie zostały ujęte w ankiecie. Niezwykle cennymi informacjami, uzyskanymi od mieszkańców podczas ankietyzacji, były również priorytety inwestycyjne, którymi władze Gminy powinny zająć się w pierwszej kolejności. Uszczegółowienia zasobu danych z ankiet internetowych dokonano na zorganizowanych konsultacjach społecznych z mieszkańcami w kwietniu 2024 roku. Cały Zespół opracowujący Strategię Rozwoju Gminy Borowie przekazuje podziękowania dla wszystkich mieszkańców za aktywne uczestnictwo w przeprowadzanej diagnozie.

Na podstawie ankiet określono, że mieszkańcy przeciętnie oceniają kondycję Gminy. Najwyższą średnią ocen otrzymano w obszarach – Środowisko- 3,7 oraz Zdrowie i bezpieczeństwo, średnia ocena wyniosła 3,6. Z kolei najgorzej oceniono obszar - Społeczeństwo, gdzie średnia ocena wyniosła 2,4. Pozostałe obszary ocenione zostały w przedziale od 2,8 do 3,4. Średni wynik dla wszystkich diagnozowanych obszarów wyniósł 3,2. Zgodnie ze skalą mieszkańcy ocenili funkcjonalność Gminy na poziomie przeciętnym.

Wykres 1. Średnia ocen w poszczególnych obszarach strategicznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie otrzymanych ankiet.

Najlepiej i najgorzej oceniane aspekty przez ankietowanych w poszczególnych obszarach tematycznych, zostały przedstawione w Tabeli 1. poniżej.

Tabela 1. Najlepiej i najgorzej oceniane elementy w poszczególnych obszarach strategicznych według ankietowanych.

OBSZAR	NAJLEPIEJ OCENIONE	NAJGORZEJ OCENIONE
Infrastruktura i komunikacja	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Jakość infrastruktury technicznej- drogi ✓ Jakość infrastruktury technicznej- sieć wodociągowej ✓ Jakość infrastruktury technicznej- sieć kanalizacyjna 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Ścieżki rowerowe ✗ Jakość infrastruktury technicznej- ścieżki, pobocza, chodniki ✗ Połączenie komunikacyjne wychodzące poza Gminę
Społeczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dostępność usług samorządowych- godziny otwarcia, dostęp do druków urzędowych zdalnie ✓ Jakość świadczonych usług przez UG 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Zatrzymanie emigracji osób młodych ✗ Dostęp do miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 ✗ Możliwość decydowania o przyszłości rozwoju Gminy Borowie
Edukacja	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dostęp do edukacji przedszkolnej ✓ Stan infrastruktury obiektów szkolnych 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Dostęp do edukacji pozaszkolnej

OBSZAR	NAJLEPIEJ OCENIONE	NAJGORZEJ OCENIONE
Środowisko	<ul style="list-style-type: none">✓ Infrastruktura wodociągowa✓ Infrastruktura kanalizacyjna✓ Czystość powietrza odczuwalna	<ul style="list-style-type: none">✗ Stan urządzeń wodnych✗ Przeciwdziałanie bezdomności zwierząt
Kultura i Sport	<ul style="list-style-type: none">✓ Organizacja wydarzeń oraz imprez✓ Stan infrastruktury sportowej w obiektach szkolnych	<ul style="list-style-type: none">✗ Stopień rozwoju usług i atrakcji turystycznych✗ Oferta wydarzeń kulturalnych
Gospodarka	<ul style="list-style-type: none">✓ Dostępność terenów inwestycyjnych	<ul style="list-style-type: none">✗ Możliwość zatrudnienia i rozwoju zawodowego✗ Aktywizacja osób bezrobotnych
Zdrowie i bezpieczeństwo	<ul style="list-style-type: none">✓ Szybkość reakcji służb na wezwanie✓ Wyposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych	<ul style="list-style-type: none">✗ Dostępność do usług medycznych✗ Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie otrzymanych ankiet.

Analiza zebranych od mieszkańców informacji pozwoliła na wskazanie głównych priorytetów inwestycyjnych z perspektywy mieszkańców (Tabela 2.).

Tabela 2. Zdiagnozowane priorytety inwestycyjne.

Priorytety inwestycyjne
<ul style="list-style-type: none">⇒ Budowa ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż DK76,⇒ Tworzenie nowych zakładów pracy/fabryk,⇒ Rozwój infrastruktury widowiskowo-sportowej,⇒ Utworzenie kolejnego żłobka,⇒ Sprawny system komunikacji Urzędu Gminy z mieszkańcami,⇒ Możliwość załatwienia spraw urzędowych online,⇒ Budowa progów zwalniających na ul. Szkolnej w Borowiu,⇒ Budowa infrastruktury przy drogach (parkingi, chodniki, oświetlenie),⇒ Poprawa komunikacji poza Gminę,⇒ Lokalizacja nowych inwestycji,⇒ Przywrócenie kolei pasażerskiej⇒ Rozbudowa infrastruktury turystycznej,⇒ Budowa tras rowerowych,⇒ Organizacja większej ilości wydarzeń kulturowych,

Mieszkańcy w obszarze swobodnej wypowiedzi, znajdującym się w podsumowaniu ankiety wyrazili, że pomimo obszarów, w których są widoczne problemy oraz jest konieczność przedsięwzięcia działań rozwojowych, widoczna jest wyraźna poprawa funkcjonowania Gminy.

Ponadto przeprowadzono również odrębne spotkania konsultacyjno-warsztatowe z Wójtem Gminy oraz Radnymi, a także z mieszkańcami. Spotkania te były szczególnie ważne, ponieważ umożliwiły porównanie rezultatów badania ankietowego z intencjami i planami radnych odnośnie przyszłości Gminy Borowie oraz z poglądami mieszkańców uczestniczącymi w spotkaniu. Istotnym elementem spotkań była część warsztatowa, podczas której uczestnicy otrzymali karty pracy, zawierające analizę SWOT oraz pytania dotyczące dalszego rozwoju gminy (Rysunek 3.).

Rysunek 3. Opracowane karty pracy będące elementem konsultacji społecznych.

Analiza SWOT
 Analiza ma celu rozpoznanie uwarunkowań wewnętrznych (S- mocnych stron, W- słabych stron) oraz zewnętrznych (O- szanse, T- zagrożenia) wpływających na Gminę Borowie. Pozwoli to na łatwiejsze wybranie rodzaju strategii.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>S czynniki wewnętrzne, pozytywne Gminy (cechy stanowiące atut / zaletę, uwarunkowania pozwalające na budowanie przewagi, potencjał Gminy, czym wyróżnia się na tle innych)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 	<p>W czynniki wewnętrzne, negatywne Gminy (cechy stanowiące słabość / wadę, uwarunkowania utrudniające budowanie przewagi, czego brakuje Gminie co ma konsekwencje)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>O uwarunkowania zewnętrzne - pozytywne - cechy otoczenia i jego aspekty, które wpływają na Gminę Borowie, dając jej szansę na korzystną zmianę</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 4. 5. 	<p>T uwarunkowania zewnętrzne - negatywne, które stanowią bariery i utrudnienia dla rozwoju Gminy, powodując zmiany negatywne i zwiększając nasopyłane trudności, ograniczając możliwości osiągania określonych wyników</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 4. 5.

W jakim kierunku powinna zmierzać Gmina Borowie?
 Państwa zdanie i wizja są kluczowe w procesie tworzenia Strategii rozwoju Gminy Borowie. Jako wyborni przedstawiciele społeczności lokalnej, macie Państwo nieocenioną wiedzę na temat potrzeb, aspiracji i wyzwań Gminy Borowie. Traficie zatem również zapewni, że Strategia będzie odzwierciedlać rzeczywiste potrzeby mieszkańców. Państwa odpowiedź pozwoli nam lepiej uświadomić dotychczasowy stan Gminy i opracować spójne kierunki i wizje rozwoju Gminy Borowie do roku 2029.

Jakie obszary gospodarki są obecnie najbardziej perspektywiczne dla Gminy Borowie?

Jakie inwestycje infrastrukturalne są najpilniejsze dla rozwoju Gminy Borowie?

Jakie działania mogą przyczynić się do poprawy atrakcyjności Gminy Borowie dla mieszkańców i potencjalnych inwestorów?

Jaką rolę Państwo widzi w rozwoju Gminy? Jaką gminą będzie Borowie po 2029 roku?

źródło: opracowanie własne

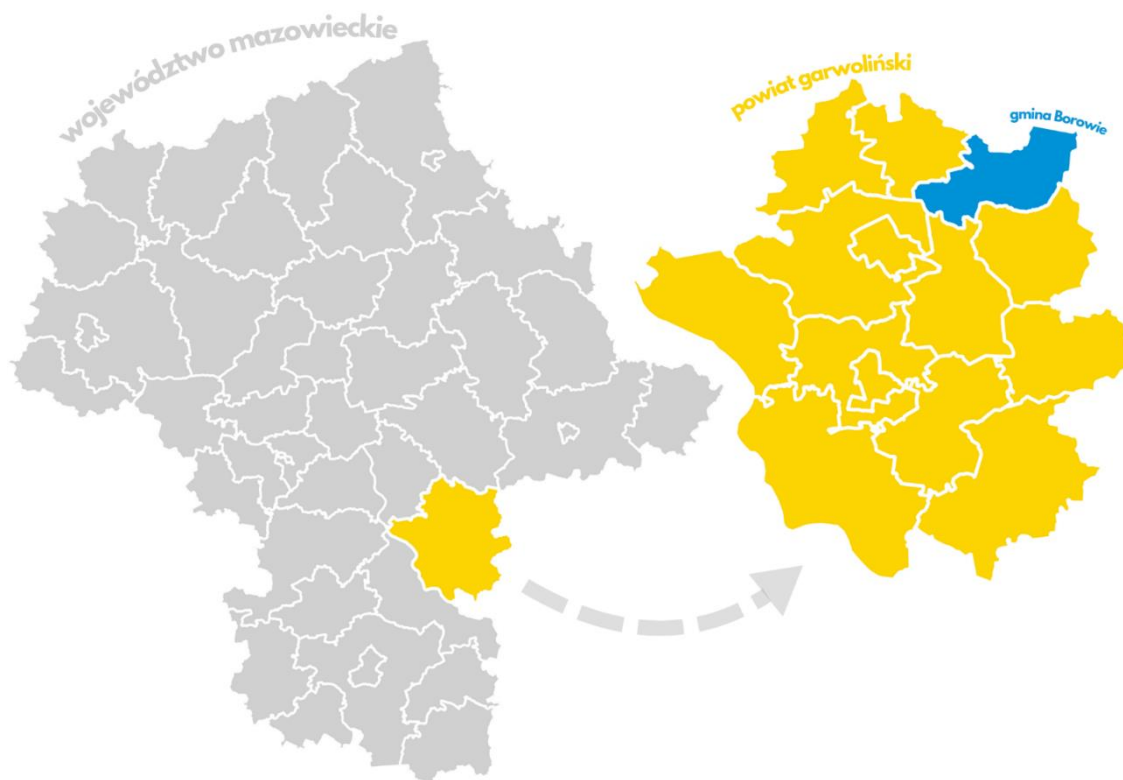
Konsultacje z Wójtem i Radnymi Gminy stanowią ważny element tworzenia Strategii, ponieważ pozwalają dogłębnie poznać specyfikę i problematykę danej Gminy oraz ewentualne plany na przyszłość. Konsultacje z mieszkańcami były kluczowym krokiem w kierunku zrozumienia potrzeb społeczności lokalnej oraz wypracowania spójnych planów rozwoju, uwzględniających różnorodne perspektywy i aspiracje mieszkańców Gminy Borowie.

5. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY BOROWIE

Gmina Borowie położona jest w południowo wschodniej części województwa mazowieckiego. Łączna powierzchnia jednostki wynosi 80 km². Gmina wraz z 14 innymi gminami tworzy powiat garwoliński i położona jest w jego północno wschodniej części nad rzeką Rydnią i Wilgą w otoczeniu pól uprawnych. Gminę w grudniu 2023 roku zamieszkiwało 5 167 osób. Obszar Gminy leży w pasie krajobrazowym Nizin Środkowopolskich, w zasięgu dwóch jednostek fizjograficznych – Równiny Garwolińskiej i Wysoczyzny Żelechowskiej, leżących w obrębie Niziny Środkowomazowieckiej i Niziny Południowopodlaskiej. Jednostki te wchodzi w skład Nizin Środkowopolskich. Miasto Garwolin stanowi siedzibę powiatu. Gmina Borowie pełni głównie funkcję tranzytową w obszarze powiatu garwolińskiego, ze względu na obecność Drogi Krajowej 76 oraz położenia na granicy dwóch województw mazowieckiego i lubelskiego.

Rysunek 4. Położenie Gminy na tle powiatu i województwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Oprócz Gminy Borowie w powiecie garwolińskim znajdują się:

- miasta: Garwolin, Łaskarzew;
- gminy miejsko – wiejskie: Pilawa, Żelechów, Maciejowice;

- gminy wiejskie: Garwolin, Górzno, Łaskarzew, Miastków Kościelny, Parysów, Sobolew, Trojanów, Wilga.

Gmina Borowie graniczy z gminami wiejskimi powiatu garwolińskiego tj. od południa Miastków Kościelny i Górzno, od zachodu z gminą Garwolin i Parysów, od północy z gminą Latowicz z powiatu mińskiego, a od wschodu z gminą Wodynie z powiatu siedleckiego oraz gminą Stoczek Łukowski z terenu województwa lubelskiego w powiecie łukowskim.

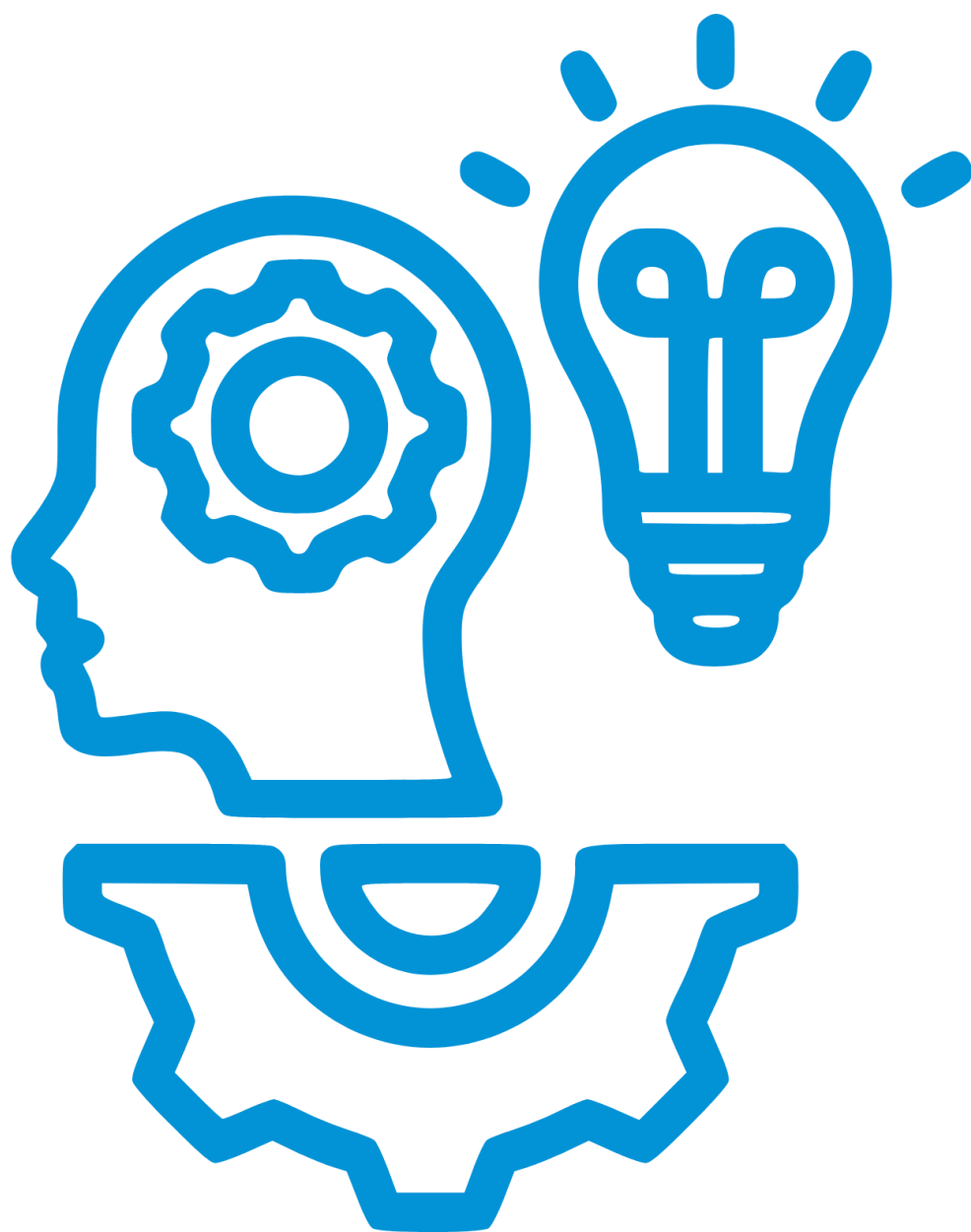
Rysunek 5 Położenie Gminy Borowie na tle sąsiednich gmin z powiatu garwolińskiego.

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z zapisami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Borowie z 2006 r. Gmina ma charakter rolniczy. Według Raportu o stanie Gminy Borowie za 2023r. grunty rolne zajmują 6 047 ha, co stanowi 75,20% powierzchni, z czego na grunty orne przypada 4273 ha (53,14%), łąki trwałe 753 ha (9%), pastwiska trwałe 534 ha (7%), sady 47 ha (0,6%). Lasy i grunty zalesione zajmują 1644 ha, co stanowi 21% powierzchni. Wody zajmują łącznie 22 ha (0,3%), z czego większość stanowią rzeki Rydnia i Wilga. Powierzchnia dróg wynosi 182 ha (2,27%), a tereny administrowane przez PKP i inne tereny komunikacyjne zajmują 34 ha (0,42%). Powierzchnia terenów mieszkaniowych wynosi 46 ha (0,57%), tereny przemysłowe 5 ha, zurbanizowane tereny niezabudowane 2 ha, a tereny rekreacyjno- wypoczynkowe 3 ha. Nieużytki zajmują jedynie 13 ha .

WNIOSKI Z DIAGNOZY

5.1. OBSZAR SPOŁECZNY

Jednym z zasadniczych wyzwań, przed którymi stoi Gmina Borowie są zmiany demograficzne. Na podstawie danych o ilości mieszkańców Gminy oraz prognozy ludności do roku 2030, zauważalny jest postępujący niekorzystny trend demograficzny, co oznacza zmniejszającą się ilość osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do wzrostu osób w wieku poprodukcyjnym. Bezpośredni wpływ na to zjawisko ma zmniejszający się przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji z terenu Gminy. W obrębie powiatu garwolińskiego ujemne saldo migracji odnotowano w 11 na 14 gmin. Trend zmiany struktury społeczeństwa, na starzejące się jest obserwowany od wielu lat na terenie całego kraju. Trendy w zakresie wyżej wymienionych mierników mogą być wskazówką dla decydentów przy planowaniu wydatków publicznych, między innymi związanych z kreowaniem przyszłej podaży rynku pracy czy realizacji polityki społecznej. Gmina Borowie musi podejmować działania z uwzględnieniem konkretnych grup wiekowych lokalnej społeczności oraz ich sytuacji życiowej. Kolejną ważną kwestią wpływającą na funkcjonowanie Gminy jest zmniejszająca się ogólna liczba mieszkańców, w ciągu ostatnich 7 lat spadek ten wyniósł 98 osób.

Podczas realizacji strategii rozwoju jednostki administracyjnej konieczne jest wypracowanie skutecznej formy komunikacji lokalnych władz z mieszkańcami. Obowiązkiem Urzędu Gminy jest informowanie mieszkańców o podjętych decyzjach poprzez publikację uchwał Rady Gminy w Biuletynie Informacji Publicznej (dalej zwane BIP). Jednakże nie ma ograniczeń prawnych do rozpowszechniania informacji za pomocą innych form komunikacji, ponieważ BIP nieczęsto jest używany przez mieszkańców jako źródło informacji. Może mieć na to wpływ bardzo oficjalny charakter BIP-u, gdzie najczęściej informacje mają format dokumentów i jest to środowisko mało atrakcyjne i przejrzyste dla obywatela. Poprawa funkcjonalności oficjalnej strony Urzędu Gminy, wpłynie korzystnie na poziom świadomości mieszkańców o wydarzeniach i decyzjach wydawanych przez Władze Urzędu. Ponadto strona internetowa służy do kreowania wizerunku Gminy, zarówno do wewnątrz – przed własnymi mieszkańcami, jak i na zewnątrz – do potencjalnych inwestorów czy turystów. Działaniem wpływającym na poprawę komunikacji z mieszkańcami jest również zwiększenie dostępności do usług bezpośrednio świadczonych przez Urząd Gminy oraz rozwój zdalnej obsługi. Możliwość załatwiania spraw poprzez platformy internetowe tzw. „e-administracja” jest niezbędna, głównie

dla osób aktywnych zawodowo, które potrzebują alternatywy dla tradycyjnego sposobu załatwiania spraw w godzinach otwarcia Urzędu. Rozwój informatyzacji dotyczy niemalże wszystkich obszarów funkcjonowania w Polsce, dlatego niezbędne jest dostosowywanie usług i kadr. W związku ze stopniową cyfryzacją usług publicznych, niezbędne będzie podniesienie kwalifikacji pracowników, odpowiedzialnych za elektroniczną obsługę obywateli. Warto podkreślić, że pozyskiwanie nowych kompetencji cyfrowych przez pracowników samorządowych może być dofinansowywane z funduszy europejskich i KPO. Władze samorządowe powinny zadbać, aby urzędnicy posiadali odpowiednie kompetencje techniczne. Równocześnie koniecznym jest polepszenie systemu informacji dla mieszkańców, którzy nie mają dostępu do Internetu oraz portali społecznościowych, szczególnie osób starszych. Skutecznym rozwiązaniem jest przekazywanie informacji poprzez system wiadomości SMS oraz broszury i plakaty dystrybuowane na terenie całej Gminy, głównie na tablicach informacyjnych przed i w budynku Urzędu Gminy.

„Urząd Gminy jest otwarty tylko w godzinach, kiedy większość ludzi pracuje i załatwianie urzędowych spraw jest przez to trudniejsze. Niektóre druki są dostępne tylko w urzędzie gminy, dobrze by było, gdyby zostały udostępnione także na stronie www urzędu, aby można je było wydrukować i uzupełnić w domu”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

W celu zwiększenia dopasowania wydarzeń rozrywkowych i edukacyjnych oraz inwestycji celu publicznego, w tym uchwał budżetowych Gminy, mieszkańcy zgłosili potrzebę partycypacji, rozumianej jako udział w definiowaniu i rozwiązywaniu problemów lokalnych i podejmowaniu kluczowych decyzji dotyczących społeczności lokalnej. Wprowadzenie nowoczesnych metod komunikacji z mieszkańcami poprzez korzystanie z darmowych aplikacji umożliwiających tworzenie ankiet i formularzy internetowych, które następnie w prosty sposób można opublikować na stronie Urzędu oraz w portalach społecznościowych, daje możliwość łatwej w obsłudze komunikacji dwukierunkowej.

„ Powinny być organizowane spotkania władz gmin z mieszkańcami, w celu przedstawienia planów wydatków na bieżący rok i nie tylko planów, aby mieszkańcy mogli przedstawiać swoje pomysły rozwoju gminy.

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Działanie to przyczyni się do zwiększenia efektywności i satysfakcji z realizacji inwestycji w przestrzeni publicznej oraz przygotowywanych wydarzeń. Ważne jest nadanie właściwej rangi partycypacji i formalne zobowiązanie się władz gminy do stosowania jej jako elementu zarządzania gminą. Działania prowadzone na zasadzie współdziałania i partnerstwa mają większe szanse na powodzenie w realizacji celów rozwojowych. W celu zwiększenia dopasowania organizowanych wydarzeń podczas konsultacji mieszkańcy zasugerowali, aby została powołana osoba pełniąca funkcję animatora kultury, który zająłby się planowaniem i upowszechnianiem wydarzeń w środowisku lokalnym. Podczas konsultacji wyraźnie wskazano brak właściwej komunikacji pomiędzy lokalnymi środowiskami kulturotwórczymi.

W kontekście narastającej tendencji starzenia się społeczeństwa w Polsce, istotne jest zapewnienie odpowiednich atrakcji i wydarzeń społecznych dla rosnącej grupy seniorów, aby mogli oni czuć się dobrze i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym. Pojawiające się głosy mieszkańców w ankietach sugerują potrzebę stworzenia klubu seniora oraz organizowania dedykowanych im wydarzeń i spotkań. Jednym z rządowych programów, który mógłby wspomóc realizację tych potrzeb, jest Program wieloletni "Senior+" na lata 2021-2025, kontynuujący wcześniejszy program z lat 2015-2020. Program ten zakłada finansowe wsparcie jednostek samorządu terytorialnego w realizacji zadań związanych z prowadzeniem i zapewnianiem miejsc w ośrodkach wsparcia "Seniora+". Jego strategicznym celem jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym poprzez rozbudowę infrastruktury ośrodków wsparcia oraz zwiększanie miejsc w tych ośrodkach. Program "Senior+" ma na celu wspierać jednostki samorządu w rozwoju sieci Dziennych Domów "Seniora+" oraz Klubów "Senior+", co z kolei może przyczynić się do zwiększenia dostępności atrakcji i wydarzeń skierowanych do seniorów, odpowiadając na rosnące potrzeby tej grupy społecznej.

„Brak jest działalności w zakresie kultury dla seniorów. Niby jest jakiś związek dla seniorów, ale brak jest działań w tym zakresie. Oczekiwałabym, żeby organizowano spotkania przy herbatce, jakieś odczyty czy zapraszanie osób, które by opowiadały na różne tematy. Brak zapraszania ciekawych ludzi i zespołów o tematyce rozrywkowej.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Na obszarze Gminy Borowie działa Gminny Ośrodek Kultury, stanowiący serce lokalnego życia kulturalnego. W strukturze GOK-u znajdują się Gminna Biblioteka Publiczna im. Waltera Nurzyńskiego w Borowiu, Gminna Orkiestra Dęta w Borowiu Gminna Izba Pamięci w Lalinach oraz zespoły ludowe. Działania obejmują organizację różnorodnych wydarzeń i zajęć kulturalnych, takich jak koncerty, konkursy plastyczne, spektakle teatralne czy warsztaty. Odpowiedzi mieszkańców z ankiet wskazują, że organizowane wydarzenia kulturalne są oceniane pozytywnie, jednak pojawiają się głosy wskazujące na potrzebę lepszej promocji oraz zwiększenia liczby wydarzeń. W związku z tym, istotne jest skoncentrowanie się na tworzeniu wydarzeń dostępnych dla wszystkich grup społecznych oraz pełniejsze wykorzystanie posiadanych atutów, takich jak orkiestra dęta, odrestaurowany zabytkowy kościół czy boiska sportowe do organizacji różnorodnych imprez. W związku ze swoim historycznym, dworkowym dziedzictwem, dostępem do zasobów przyrodniczych w postaci lasów, urozmaiconych połodowców rzeźbą terenu oraz sąsiedztwem rzeki Wilga, Gmina Borowie powinna rozważyć swój rozwój w dziedzinie usług rekreacyjno-wypoczynkowych. Podczas organizacji wydarzeń warto podkreślać unikalne cechy Gminy, aby przyciągnąć uwagę potencjalnych turystów. To doskonała okazja do budowania więzi społecznych i promowania lokalnej kultury oraz dziedzictwa. Należy także zwrócić uwagę na dostępność placówki, tak aby godziny pracy ośrodka umożliwiały mieszkańcom korzystanie z jego oferty również w godzinach popołudniowych. Dalszy krokiem rozwojowym ośrodka powinna być modernizacja i rozbudowa budynku GOK-u. Stworzyłoby to miejsce dla większej ilości inicjatyw kulturalnych, a także pomieściłoby siedzibę KGW Borowie.

„Większe zaangażowanie GOKu i Gminy w organizację różnego rodzaju zawodów sportowych (turniejów) i wydarzeń kulturalnych mających na celu zaangażowanie dzieci, młodzieży i dorosłych do aktywnego spędzania wolnego czasu, a także integrację mieszkańców gminy.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z konsultacji społecznych do Strategii Rozwoju Gminy

Gmina posiada duży zasób miejsc, w których jest możliwość organizacji wydarzeń, integrujących mieszkańców i umożliwiających współpracę nad lokalnymi inicjatywami, m.in. GOK, Biblioteka Publiczna, 17 świetlic wiejskich, ścieżka edukacyjna w Słupie Pierwszym, kręgielnia, Izba Pamięci w Lalinach.

Rysunek 6. Najczęściej poruszane tematy w wolnych wypowiedziach w obszarze „Społeczeństwo” podczas ankietyzacji.

Źródło: opracowanie własne

Gmina Borowie wykazuje aktywność w zakresie oświaty, podejmując szereg inicjatyw w tym obszarze. Jednym z kluczowych zadań, które są obecnie realizowane, jest budowa publicznego żłobka w Borowiu. To niezwykle istotne przedsięwzięcie, mające na celu stworzenie pierwszego żłobka w Gminie, zapewniającego opiekę dla dzieci w wieku od 1 do 3 lat. Planowana lokalizacja żłobka znajduje się na terenie Zespołu Oświatowego w Borowiu. Cała inwestycja jest zaplanowana do realizacji w dwuletnim cyklu, a oczekuje się, że prace zostaną zakończone w 2025 roku. Projekt ten jest wspierany częściowo poprzez dofinansowanie z Instrumentu Wsparcia Zadań Ważnych dla Równomiernego Rozwoju Województwa Mazowieckiego oraz programu Maluch+. W ankietach przeprowadzonych wśród mieszkańców, inwestycja ta spotkała się z entuzjastycznym przyjęciem, a także wyrażono potrzebę powstania kolejnych żłobków. Źródłem ich finansowania może być program Maluch+ 2022-2029.

Ponadto, często poruszonym w ankietach tematem jest modernizacja placów zabaw, co świadczy o zainteresowaniu mieszkańców poprawą infrastruktury rekreacyjnej dla najmłodszych mieszkańców Gminy.

„Jeżeli chodzi o dostęp do miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 miło, że żłobek powstaje, lecz dobrze by było, aby liczba miejsc była wystarczająca, bo aktualnie mając małe dziecko, kobieta nie jest w stanie powrócić do pracy. We wsiach powinno być więcej placów zabaw, lepiej wyposażonych”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

System edukacji szkolnej oraz pozaszkolnej wymaga ciągłego doskonalenia w zakresie zarówno infrastrukturalnym i technicznym, jak i kadrowym. Konieczna jest kontynuacja pozyskiwania środków zewnętrznych na działania oświatowe i różnorodne zajęcia dla uczniów. Wspieranie talentów i zainteresowań uczniów, oferowanie pomocy w formie zajęć wyrównawczych i zajęć pozalekcyjnych. Podniesienie efektywności nauczania możliwe jest poprzez organizację wsparcia w formie kursów doszkalających dla kadry pedagogicznej.

Istnieje konieczność kontynuacji przeprowadzania prac modernizacyjnych budynków szkół wraz z wyposażeniem, a także monitorowanie stanu infrastruktury wokół szkoły w celu zapewnienia bezpieczeństwa. Ponadto w dalszym ciągu należy doposażać sale lekcyjne i pracownie komputerowe w sprzęt urozmaicający edukację, tj. tablice multimedialne, rzutniki. Działaniem pozytywnie wpływającym na efektywność edukacji może być udział w inicjatywach typu „Laboratoria przyszłości”, dzięki którym uczniowie wspierani są w pozyskiwaniu kompetencji przyszłości z kierunków: nauka, technologia, inżynieria, sztuka oraz matematyka (ang. STEAM).

Wyniki diagnozy społecznej wskazują na konieczność poszerzenia oferty zajęć pozalekcyjnych oraz organizacji miejsc do spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży. Zwiększona ilość zajęć oraz dyscyplin na dostępnej Hali Sportowej przyczyni się do wzrostu ilości uczestników i poprawę ich kondycji fizycznej. Dużym zainteresowaniem będą cieszyć się wydarzenia i turnieje sportowe organizowane na Hali oraz na boiskach w Gminie, a także kontynuacja turniejów Ligi Bowlingowej w Kręgielni zlokalizowanej w Gminie Borowie.

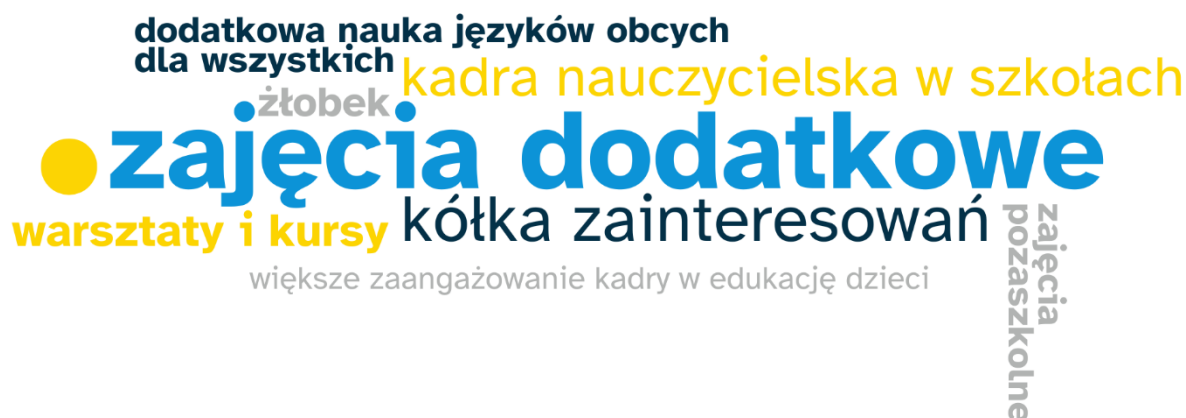
„ Udostępnienie dzieciom możliwości odbywania dodatkowych zajęć pozalekcyjnych..”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Rysunek 7. Najczęściej poruszane tematy w wolnych wypowiedziach w obszarze „Edukacja” podczas ankietyzacji.

Źródło: opracowanie własne

W szczególny sposób należy również zadbać o środowisko. Czyste środowisko ma istotne znaczenie nie tylko dla zwierząt i przyrody, ale także ma ogromny wpływ na zdrowie i dobrostan ludzi. Zwiększanie bioróżnorodności przyrodniczej można osiągnąć poprzez realizację oraz dbałość o aktualizację planów, programów i dokumentów strategicznych obowiązujących na obszarze Gminy. Ponadto zaleca się przeprowadzenie w pierwszej kolejności termomodernizacji budynków gminnych i zwiększenie wykorzystania instalacji OZE, jako przykład dobrych praktyk dla mieszkańców. Istotne są również kampanie edukacyjne, mające wypracowywać właściwe postawy w zakresie indywidualnego ogrzewania, gospodarki wodno-ściekowej i ograniczania ilości odpadów zmieszanych wśród mieszkańców.

„Zwiększenie edukacji na temat wymiany źródeł ogrzewania.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Zgodnie z publikacjami Europejskiej Agencji Środowiska zanieczyszczenia powietrza są jedną z głównych przyczyn przedwczesnych zgonów. Na terenie Gminy Borowie funkcjonują cztery czujniki monitorujące jakość powietrza w 7 parametrach, tj. PM2,5, PM10, PM1, temperaturę, wilgotność względną, ciśnienie atmosferyczne oraz prędkość wiatru. Znajdują się one przy Publicznej Szkole Podstawowej w Iwowem, Urzędzie Gminy Borowie, Zespole Oświatowym w Borowiu oraz przy Zespole Szkół w Głoskowie. Wszystkie dane są rejestrowane i na żywo przedstawiane

na wykresach dostępnych na stronie internetowej Urzędu Gminy Borowie. Takie działania w znacznym stopniu podnoszą świadomość mieszkańców o istotności przestrzegania zasad właściwego sposobu palenia w urządzeniach grzewczych i wyborze odpowiedniego opału. Niezbędne jest wykonywanie kontroli palenisk domowych i promowanie realizacji wymogów uchwały antysmogowej na przykład podczas organizacji wydarzeń gminnych, a także modernizacja infrastruktury drogowej w celu redukcji wielkości emisji pyłów i zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego.

W dalszym ciągu konieczne jest wspieranie mieszkańców poprzez działalność punktu konsultacyjnego „Czyste powietrze”, w którym udzielane są niezbędne informacje w zakresie składania wniosków o dofinansowanie do wymiany kotłów niespełniających norm emisyjnych. Wszystkie podjęte działania przyczynią się do poprawy jakości powietrza i usprawnią proces wymiany bezklasowych urządzeń grzewczych.

Podczas diagnozy wykazano również, że stan wód powierzchniowych w Gminie Borowie jest oceniony jako zły, wpisując się tym w niekorzystny bilans jakości wód w skali ogólnokrajowej. Ma to związek z emisją zanieczyszczeń takich jak ścieki przemysłowe i komunalne oraz intensyfikacja nawożenia pól rolnych. Ciągły rozwój sieci kanalizacyjnej, prowadzenie kontroli właściwej gospodarki wodno-ściekowej u mieszkańców oraz wykonane prace modernizacyjne gminnej oczyszczalni ścieków istotnie ograniczyły wpływ zanieczyszczeń komunalnych do wód.

Skuteczność działań dążących do poprawy stanu wód zależy od współpracy zarówno na poziomie społecznym, jak i instytucjonalnym. Należy kontynuować programy edukacyjne dla rolników z zakresu zanieczyszczenia wód związkami biogennymi pochodzącymi z rolnictwa oraz zanieczyszczenia pestycydami.

Wykaz działań zmniejszających presję wywierane na wody powierzchniowe i podziemne zostały opublikowane w obowiązującej II aktualizacji Planu Gospodarki Wodami na obszarach dorzeczy (II aPGW).

Dla wszystkich JCWP na terenie Gminy, , których stan wód oceniono jako zły i zagrożony jest ryzykiem nieosiągnięcia celów środowiskowych, tj.

- RW200010253649- Dopływ spod Borowia,
- RW200011253699- Wilga od Dopływu z Brzegów do ujścia,
- RW20001025649- Rydnia,

- RW200010256369- Budziska Struga,
- RW200010256329- Jamielne

wyznaczono następujące działania:

- ✔ Realizacja działań wyszczególnionych w VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych;
- ✔ Weryfikacja programu ochrony środowiska w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń do wody i powietrza, substancji będących czynnikami stwierdzonej presji chemicznej w wodzie oraz redukcji dopływu substancji priorytetowych ze zlewni do JCWP;
- ✔ Działania kontrolne przestrzegania przez rolników rozporządzenia z dnia 12 lutego 2020r. w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” zgodnie z art. 108 prawo wodne, tj.: 1) stosowania programu działań, 2) spełnienia obowiązku posiadania planu nawożenia azotem, 3) stosowania nawozów zgodnie z planem nawożenia azotem;
- ✔ Promocja działań wynikających ze zbioru zaleceń dobrych praktyk rolniczych dotyczących ograniczenia zanieczyszczenia związkami azotu i fosforu, w tym w szczególności działania ograniczające migrację biogenów wraz ze spływem powierzchniowym oraz działania wynikające z Kodeksu doradczego dobrej praktyki rolniczej dotyczącej ograniczenia emisji amoniaku. Działania doradcze ukierunkowane są na: doradztwo technologiczne, pomoc rolnikom w ubieganiu się o przyznanie pomocy finansowej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych i zagranicznych. Działania edukacyjne dotyczące właściwego sposobu stosowania środków ochrony roślin (pestycydów).

Za realizację wyżej wymienionych działań jednostkami odpowiedzialnymi są organy wykonawcze województwa, powiatu i gminy - właściwe w sprawach programów ochrony środowiska, przedsiębiorstwo wodno-kanalizacyjne w danej gminie w zakresie operacyjno-wykonawczym, wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, Inspekcja Ochrony Środowiska. W 2020 roku opracowany został również

„Podręcznik dobrych praktyk renaturyzacji wód powierzchniowych” na zlecenie Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, który to zawiera szczegółowy katalog działań reanaturyzacyjnych dla rzek.

Gospodarka odpadami w Gminie jest prowadzona właściwie, co potwierdza odbieranie wszystkich frakcji odpadów komunalnych od mieszkańców oraz dostępność Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) na terenie Gminy. Z diagnozy wynika, że ilość wytwarzanych odpadów ogółem wzrasta, jednak pozytywnym aspektem jest jednoczesny wzrost udziału odpadów segregowanych w ogólnej masie wszystkich odpadów oraz zmniejszające się poziomy odpadów ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania. W trakcie ankietowania mieszkańców pojawiła się propozycja zwiększenia częstotliwości odbioru odpadów z raz w miesiącu na dwa razy. Realizacja takiego planu jest możliwa, ale wiąże się z zwiększeniem opłat za odbiór odpadów komunalnych.

„Zwiększenie częstotliwości odbioru odpadów do 2 razy w miesiącu. Przy większej rodzinie częstotliwość raz w miesiącu jest zdecydowanie niewystarczająca.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Ponadto należy kontynuować organizację objazdowych zbiórek zużytego sprzętu elektronicznego, odpadów wielkogabarytowych od mieszkańców, aby ułatwić im pozbycie się większych przedmiotów. Należy wziąć pod uwagę, że nie wszyscy mieszkańcy mają możliwość dostępu do PSZOK, zwłaszcza osoby starsze. Warto więc rozważyć wprowadzenie tego rozwiązania w celu poprawy efektywności gospodarki odpadami i zwiększenia satysfakcji mieszkańców.

Przewiduje się kontynuację działań informacyjno-edukacyjnych, zachęcających do selektywnej zbiórki odpadów i pokazujących jej pozytywne skutki, np. potencjalną obniżkę opłat za odbiór odpadów w przypadku stosowania się do segregacji. Ponadto zachęcanie mieszkańców do zmniejszania ilości wytwarzanych odpadów poprzez potencjalne zwolnienia z części opłat, tak jak wprowadzone ulgi dla osób kompostujących odpady w kompostownikach przydomowych.

Należy dążyć do zmniejszenia strumienia odpadów ogółem i osiągnięcia w kolejnych latach wymaganych poziomów recyklingu i ograniczenia masy odpadów biodegradowalnych przekazywanych do składowania. Urząd Gminy powinien

kontynuować organizację dofinansowań dla mieszkańców do odbioru i utylizacji wyrobów zawierających azbest, które przyczynią się do zmniejszenia zagrożenia ekspozycji mieszkańców na pył azbestowy oraz spełnienia ustaleń zawartych w Programie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Borowie na lata 2023-2032.

Konsultacje społeczne wykazały również potrzebę przeciwdziałania bezdomności zwierząt. Działania profilaktyczne ograniczają niekontrolowany przyrost bezdomności zwierząt, zwiększają ich dobrostan oraz zmniejszają coraz wyższe koszty utrzymania, coraz większej liczby bezdomnych zwierząt. Odpowiednio prowadzone akcje edukacyjne dla mieszkańców oraz realizowanie zadań gminnego programu zapobiegania bezdomności zwierząt i opieki nad zwierzętami bezdomnymi mogą prowadzić już w kilkuletniej perspektywie do obniżenia wskaźników bezdomności zwierząt oraz zmniejszenia wydatków na ten cel. W przypadku stwierdzenia, że zwierzęta błąkające się po terenie Gminy, posiadają właścicieli, jednakże nie są objęte właściwą opieką, w takiej sytuacji wskazane jest zastosowanie przez władze samorządowe przepisów art. 10a ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt.

„Finansowanie lub dofinansowanie przez Gminę zabiegu sterylizacji bezdomnych zwierząt.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Rysunek 8. Najczęściej poruszane tematy w wolnych wypowiedziach w obszarze „Środowisko” podczas ankietyzacji.

Źródło: opracowanie własne

Działanie Gminnego Ośrodka Zdrowia zostało ocenione pozytywnie, z uwagi na oferowanie szerokiego zakresu usług, włącznie z poradniami kardiologiczną, diagnostyczno-zabiegową oraz gabinetami USG i EKG. Przeprowadzone konsultacje społeczne wykazały problem z umówieniem wizyty, co może być spowodowane dużym zainteresowaniem usługami placówki ze strony mieszkańców sąsiednich gmin. W celu poprawy dostępności usług, kolejnym krokiem jest rozbudowa i modernizacja placówki. W ramach Programu "Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027" uruchomiono fundusze na realizację programu "Wsparcie podstawowej opieki zdrowotnej".¹ Dzięki tym środkom każdy podmiot leczniczy świadczący usługi opieki zdrowotnej podstawowej, który posiada umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia (NFZ), będzie mógł ubiegać się o wsparcie finansowe. Inwestycje w rozbudowę i modernizację ośrodków zdrowia są kluczowe dla zapewnienia mieszkańcom łatwego dostępu do wysokiej jakości opieki medycznej, zwłaszcza w kontekście wzrastających potrzeb zdrowotnych społeczeństwa. Działania te przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz efektywności funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej na poziomie lokalnym.

„Zapewnić dostęp do szerszej kadry medycznej, więcej lekarzy.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Jednym z najistotniejszych wyzwań jest obecny stan infrastruktury pieszej wzdłuż Drogi Krajowej 76, która przecina obszar gminy od wschodu do zachodu. Stanowi ona połączenie między Wilgą, a Łukowem, pełniąc funkcję kluczowego szlaku komunikacyjnego zarówno na poziomie lokalnym, jak i krajowym. Oddanie do użytku zmodernizowanej trasy S17 zwiększyło przepływ pojazdów na DK76 przez Gminę Borowie, ze względu na możliwość włączenia się do ruchu na węźle Lipówki. Głównym utrudnieniem, które napotykają mieszkańcy, jest brak chodników oraz przejść dla pieszych. Ten deficyt infrastrukturalny stanowi istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa, zauważane przez lokalną społeczność. Wprowadzenie chodnika wzdłuż trasy, zwłaszcza w obszarach o gęstej zabudowie, miałoby istotny wpływ na komfort życia mieszkańców. Dodatkowo, stworzenie ścieżki rowerowej mogłoby znacznie zwiększyć atrakcyjność turystyczną Gminy oraz promować ekologiczne formy transportu wśród jej mieszkańców. Niestety, jako że droga ta nie znajduje się

¹ <https://www.gov.pl/web/zdrowie/ponad-miliard-zlotych-na-rozwoj-poz>

w posiadaniu Gminy Borowie, nie ma możliwości samodzielnego dokonywania zmian infrastrukturalnych. Mimo podejmowanych starań władz gminy, nawet we współpracy z Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA), prace nad budową chodników nie zostały rozpoczęte. Rekomendowanym podejściem byłoby dalsze aktywne nagłaśnianie problemu oraz podejmowanie licznych interwencji i rozmów z władzami państwowymi, aby umożliwić realizację potrzebnych inwestycji. W tym kontekście warto rozważyć możliwość korzystania z programów wsparcia, takich jak Program Bezpiecznej Infrastruktury Drogowej na lata 2021-2024. Dodatkowo, Program Wzmocnienia Krajowej Sieci Drogowej do 2030 roku może stanowić istotne wsparcie, umożliwiając kompleksową przebudowę i rozbudowę odcinków dróg krajowych w zarządzie GDDKiA, obejmujące także m.in. uzupełnienie infrastruktury o niezbędne elementy służące niechronionym uczestnikom ruchu.

„Priorytetem powinna być budowa chodnika i ścieżki rowerowej przez całą gminę, od Głóskowa do Łopacianki. Obecny stan infrastruktury zagraża życiu i zdrowiu mieszkańców, niestety doszło już do wielu wypadków śmiertelnych z udziałem pieszych. Szczególnie niebezpiecznie jest w miejscowościach Chromin i Łopacianka, gdzie ze względu na duży ruch na drodze, zwłaszcza samochodów ciężarowych i tragiczna infrastrukturę praktycznie niemożliwe jest np. korzystanie z pobocza z wózkiem dziecięcym. Niestety od wielu lat, mimo szumnych zapowiedzi, nie są podejmowane żadne działania w tym kierunku.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Zwiększanie dostępności mieszkańców Gminy Borowie do sieci Internet powinno stanowić jedno z ważniejszych działań Gminy. Na terenie jednostki została położona sieć światłowód, jednak głosy mieszkańców sugerują, że nie jest ona wystraszająco rozbudowana. Rozwiązaniem tego problemu będzie już zaplanowana rozbudowa sieci w ramach Inwestycji Programu Krajowego Planu Odbudowy C1.1.1 KPO – Zapewnienie dostępu do bardzo szybkiego Internetu na obszarach białych plam. Światłowód Garwoliński Wilga, mający zapewnić dostęp do szerokopasmowego Internetu o gwarantowanej przepustowości min. 300 Mb/s, będzie realizowany na terenach gmin powiatu garwolińskiego – Borowie, Garwolin, Górzno, Miastków Kościelny, Parysów, Pilawa, Wilga (łącznie 117 miejscowości). Celem inwestycji jest budowa sieci szerokopasmowej o długości 881 km, mającej zapewnić dostęp do szerokopasmowego Internetu 6 905 gospodarstwom domowym, a także 545

przedsiębiorstwom – tzw. „białym plamom” oraz 7 780 gospodarstwom domowym – tzw. „czarnym plamom”. Termin realizacji został wyznaczony na dzień 30 czerwca 2026 roku.²

„Usługa Internetu poprzez światłowód powinna być dostępna dla mieszkańców. Obecnie ta usługa jest dostępna tylko częściowo wzdłuż niektórych głównych dróg. Przecież już od dobrych kilku lat światłowody są kopane (przy okazji zniszczyli wówczas chodniki) zakładane na słupach, więc mamy tylko kable a dalej usług nie ma.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Kolejnym aspektem wymagającym reorganizacji jest transport publiczny, który w aktualnej konfiguracji nie spełnia zapotrzebowania mieszkańców Gminy Borowie. Niezbędne jest ułatwienie komunikacji poza Gminą oraz synchronizacja kursowania autobusów z potrzebami mieszkańców. Poprowadzenie kursów autobusów w godzinach najbardziej potrzebnych dla mieszkańców znacząco poprawi funkcjonowanie Gminy. W ramach Krajowego Planu Odbudowy zaplanowano wzrost wykorzystania transportu przyjaznego dla środowiska, który może być kolejnym krokiem w rozwoju komunikacji publicznej w Borowiu. Pozyskanie dofinansowania na autobus elektryczny i współpraca z sąsiednimi gminami skutecznie wpłynęłaby na utworzenie rentownego środka komunikacji.

„Gmina w celu poprawy infrastruktury powinna zadbać o sieć połączeń komunikacyjnych w takich godzinach jak potrzebują ludzie, aby pojechać do miasta, do lekarza itd.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Linia kolejowa nr 12 przecina obszar Gminy Borowie, tworząc trasę łączącą Skierniewice z Łukowem. Jest to linia zelektryfikowana, prawie w całości dwutorowa, znana także jako Towarowa Obwodnica Warszawy. Przebiega przez trzy województwa: łódzkie, mazowieckie i lubelskie, mając strategiczne znaczenie zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Obecnie wykorzystywana jest głównie do transportu towarowego, pełniąc rolę południowej obwodnicy stolicy. Historia tej linii obejmuje także okres, gdy służyła ona jako szlak pasażerski, jednakże na początku XXI wieku, przewozy osobowe stopniowo zostawały zawieszane.

² <https://projekty.zicom.pl/programy-kpo-i-ferc/kpo/>

Najpierw, w 2001 roku, między Pilawą, a Skierniewicami, następnie w 2004 roku na trasie z Pilawy do Łukowa. Wydarzenia te znacząco ograniczyły możliwości mieszkańców pobliskich gmin, w szybkim dotarciu do większych miast. Wprowadzenie regularnych połączeń kolejowych otworzyłoby nowe możliwości zarówno dla pracowników, umożliwiając im pracę w innym mieście, przy jednoczesnym zachowaniu miejsca zamieszkania w gminie. W ramach Krajowego Programu Kolejowego do 2030 roku (z perspektywą do roku 2032) wśród projektów krajowych, znajduje się modernizacja linii kolejowej C-E20 na odcinku Skierniewice-Pilawa-Łuków³. Gmina Borowie może aktywnie uczestniczyć w tym procesie, wyrażając swoje poparcie dla inwestycji i aktywnie partycypując we wszystkich możliwych etapach projektu. Dodatkowo, wraz z przywróceniem połączeń pasażerskich, istnieje możliwość modernizacji istniejących lub budowa nowych stacji kolejowych, lepiej dostosowanych do potrzeb mieszkańców oraz bardziej dogodnie zlokalizowanych.

„W Gminie Borowie przydałaby się kolej pasażerska jadącą np. z Pilawy lub z Stoczka Łukowskiego w kierunku Chromina albo Iwowego (Gmina Borowie)”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Od 2011 roku, ilość ścieżek rowerowych w Gminie Borowie pozostaje na niskim poziomie, zaledwie 0,8 km, głównie przy DK76 w miejscowości Borowie. To bardzo mały odcinek w skali całej gminy. Jednakże, duży atut Gminy Borowie stanowią jej drogi, które regularnie są modernizowane i utrzymują się w wysokim stanie technicznym, co umożliwia wygodne poruszanie się rowerem. Stworzenie regularnej sieci tras rowerowych znacząco zwiększy bezpieczeństwo i atrakcyjność gminy, nie tylko dla mieszkańców, ale także dla turystów. Połączenie walorów przyrodniczych i kulturowych malowniczą trasą spacerowo-rowerową może przyciągnąć wielu entuzjastów aktywnego wypoczynku. Podczas przeprowadzonej ankiety, duża ilość głosów postulowała powstanie ścieżki pieszo-rowerowej wzdłuż DK76. Ze względu na rangę tej drogi, poruszanie się pieszo i rowerem po jej trasie jest obecnie bardzo niebezpieczne. Źródłem finansowania na rozbudowę infrastruktury rowerowej może być Program Wzmocnienia Krajowej Sieci Drogowej do 2030 roku, który stanowi

³ Krajowy Program Kolejowy do 2030 roku (z perspektywą do roku 2032). Ministerstwo Infrastruktury.

istotne wsparcie dla przebudowy i rozbudowy odcinków dróg krajowych. Kompleksowa modernizacja DK76, uwzględniająca dodanie odpowiednich ścieżek rowerowych i zapewnienie bezpieczeństwa niechronionym uczestnikom ruchu, byłaby krokiem w kierunku poprawy infrastruktury dla pieszych i rowerzystów w Gminie Borowie. Inwestycja w rozwój ścieżek rowerowych nie tylko wspiera zdrowy styl życia i turystykę, ale także przyczynia się do zrównoważonego rozwoju gminy, zachęcając do aktywności fizycznej oraz ochrony środowiska.

Rysunek 9. Najczęściej poruszane tematy w wolnych wypowiedziach w obszarze „Infrastruktura i komunikacja” podczas ankietyzacji.

Źródło: opracowanie własne

Poczucie bezpieczeństwa należy do podstawowych potrzeb każdego człowieka i ma decydujący wpływ na funkcjonowanie każdej społeczności. Należy podejmować działania na rzecz bezpieczeństwa w ruchu drogowym o charakterze profilaktycznym - edukacja społeczeństwa - począwszy od zachowań uczestników ruchu drogowego, poprzez kontrolę stanu technicznego pojazdów. Należy również na bieżąco modernizować drogi oraz infrastrukturę towarzyszącą, tj. chodniki, znaki, światła, aby zmniejszać ryzyko wypadków.

„Przez gminę przebiega Droga Krajowa 76, na której jest bardzo duży ruch samochodów, bez chodnika i ścieżki rowerowej jest tam bardzo niebezpiecznie.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

W celu zwiększenia bezpieczeństwa i porządku publicznego utworzone zostało ogólnodostępne narzędzie – **Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa** (dalej KMZB) – będąca elementem procesu zarządzania bezpieczeństwem nadzorowanym przez Policję. KMZB opiera się na informacjach skatalogowanych w trzech płaszczyznach:

1. Informacje gromadzone w policyjnych systemach informatycznych;
2. Informacje pozyskiwane od społeczeństwa w trakcie bezpośrednich kontaktów z obywatelami, przedstawicielami JST, NGO oraz w trakcie realizowanych debat społecznych poświęconych bezpieczeństwu publicznemu;
3. Informacje pozyskiwane od obywateli (internautów) z wykorzystaniem platformy wymiany informacji.

Każdy mieszkaniec ma możliwość osobiście dodać zgłoszenie z opisem zagrożenia i załączyć zdjęcie lub inny dokument. Następnie jest udostępniona opcja monitorowania statusu zgłoszenia. Mapa zawiera wyraźne oznaczenia miejsc zgłoszeń oraz piktogramy wskazujące na rodzaj zagrożenia. Naniesienie zagrożenia na Krajową Mapę Zagrożeń Bezpieczeństwa nie wymaga rejestracji i jest bezpłatne.

5.2. OBSZAR GOSPODARCZY

Gmina Borowie, jak większość gmin w Polsce, dotknięta jest problemem odpływu ludzi i procesem starzenia się społeczeństwa. Ze względu na swój typowo rolniczy charakter, mieszkańcy gminy od wielu lat zajmują się uprawą ziemi. Obszerny zasób kulturowy i przyrodniczy, przebiegająca przez teren Gminy trasa kolejowa, atrakcyjne tereny inwestycyjne, otwartość władz samorządowych oraz aktywne społeczeństwo stanowią solidną bazę, dzięki której podjęte działania w obszarze gospodarczym mają szansę przynieść pozytywny rezultat. Gmina Borowie, wymaga dalszych aktywnych działań, nie tylko ze strony władz samorządowych, ale również innych liderów życia gospodarczego.

„Mało miejsc pracy, Borowie jest gminą typowo rolniczą.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Przeprowadzona diagnoza wykazała, że obszar Gminy Borowie ma potencjał turystyczny, jednakże jest on nie w pełni wykorzystywany. Gmina posiada wiele zabytków nieruchomych tj. kościół murowany z 1831 r. wraz z dzwonnica w Borowiu, zespoły dworsko- parkowe w Borowiu i Głoskowie, wiatrak w Chrominie, młyn wodny wzniesiony na początku XIX w. w byłej osadzie Czarnów oraz cmentarz parafialny w Borowiu. Kontynuacja działań skierowanych na pozyskiwanie środków na rewaloryzację zabytków i ich otoczenia może przyczynić się do rozwoju turystyki. Dodatkowym atutem byłoby utworzenie systemu informacji turystycznej w postaci tablic informacyjnych przy zabytkach, wytyczanie tras turystycznych, dbanie o wygląd i estetykę przestrzeni publicznych. Jednym z istotnych aspektów może być odnowienie wiatraka oraz młyna wodnego na terenie Gminy Borowie. Te historyczne obiekty mają potencjał stać się fascynującymi punktami turystycznymi, przyciągającymi uwagę zarówno mieszkańców, jak i odwiedzających spoza regionu. Poprzez stworzenie wokół nich skansenu, można zaprezentować życie na wsi, w tym konkretnym regionie oraz edukować o funkcji i znaczeniu tych obiektów w historii lokalnej społeczności.

Zauważono niezwykle silną tożsamość mieszkańców, szczególnie widoczną poprzez dużą ilość kół gospodyń wiejskich i cztery zespoły ludowe: „Chrominianki”, „Borowianki”, „Lalinianki” i „Iwowianki”. Posiadają one znaczny dorobek

w kultywowaniu tradycji ludowych, obrzędów i zwyczajów tego regionu. Koła Gospodyń Wiejskich na terenie Borowia chętnie uczestniczą w różnych uroczystościach czy wydarzeniach. Promują lokalne wartości i tradycje wśród najmłodszych prowadząc warsztaty m.in. wielkanocnych palemek. Utworzona została również Gminna Izba Pamięci w Lalinach, która stanowi część Gminnego Ośrodka Kultury. Zostały tam zgromadzone liczne eksponaty ilustrujące życie na tradycyjnej wsi.

Dużym atutem turystycznym Gminy jest również utworzona ścieżka ekologiczna, w miejscowości Słup Pierwszy, na zrekultywowanym terenie dawnego składowiska odpadów, innych niż niebezpieczne i obojętne. Ścieżka służy edukacji ekologicznej osób dorosłych jak i dzieci, promując postawy ekologiczne i poczucie odpowiedzialności za środowisko naturalne. To przedsięwzięcie jest pierwszą w powiecie garwolińskim tego rodzaju inwestycją powstałą na zrekultywowanym składowisku.

Przedstawione zasoby Gminy wykazują duży potencjał do rozwoju Gminy w kierunku turystyki. Tak wyznaczone cele rozwojowe nie tylko wzbogaciłyby atrakcje turystyczne Gminy, ale także umożliwiłyby ocalenie i promowanie dziedzictwa kulturowego tego obszaru. Źródłem finansowania mogą być Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021 - 2027 oraz Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027. W ramach programu wsparcia rozwoju wschodnich województw zawarty został cel, który wpisuje się w założenia rozwoju Gminy, tj. wzrost wykorzystania potencjału turystyki dla rozwoju społeczno - gospodarczego . Ważnym źródłem finansowania dla Kół Gospodyń Wiejskich wpisanych do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich będzie wsparcie statutowe dla kół na 2024 r. Wysokość wsparcia jest uzależniona od liczby członków i nabór prowadzony jest przez biura powiatowe Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. ⁴

„...Inwestycje w turystykę i rekreację...”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

⁴ <https://www.gov.pl/web/arimr/wsparcie-statutowe-dla-kol-gospodyn-wiejskich-na-2024-rok>

Oznacza to skupienie się na rozwoju turystyki i stopniowe, jednoznaczne przenoszenie akcentów rozwoju gospodarczego na tę właśnie gałąź gospodarki. Zasadność tworzenia oferty turystycznej w Gminie Borowie wynika z walorów turystycznych, charakteryzujących Gminę:

- ✔ wypoczynkowe – tereny sprzyjające rekreacji – nad rzeką Wilga, liczne stawy, okoliczne lasy.
- ✔ kulturowe- zespoły dworkowo- parkowe i inne zabytki na terenie Gminy, Zespoły Ludowe.
- ✔ krajoznawcze – bogata historia gminy, okoliczna rzeźba polodowcowa.

Podczas przeprowadzonej ankiety mieszkańcy podkreślili słabą możliwość zatrudnienia i rozwoju zawodowego na terenie Gminy, co odzwierciedla się również w zmniejszającej się liczbie mieszkańców Gminy Borowie. Powstanie nowych przedsiębiorstw i zakładów na obszarze Gminy Borowie przyczyni się do wzrostu dochodów mieszkańców i budżetu Gminy, wzrostu liczby miejsc pracy i ograniczeniu emigracji zarobkowej. Zwiększenie liczby miejsc pracy jest potencjalną zachętą dla nowych mieszkańców, w szczególności w wieku produkcyjnym, do osiedlenia się na terenie Gminy Borowie.

„Zachęcanie, reklamowanie Gminy i ściągnięcie na teren gminy większych inwestorów, którzy by zapewniłi miejsca pracy dla mieszkańców.”

Fragment wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

W budżecie Gminy Borowie duży nacisk skierowany jest w zadania majątkowe, stanowiące istotny element alokacji środków finansowych. Odzwierciedla to strategiczne podejście samorządu w kierunku inwestycji w rozwój infrastruktury oraz odpowiednie utrzymanie istniejących zasobów użyteczności publicznej. Racjonalnie zarządzanie budżetem, dąży do niwelowania jego zadłużenia. W przypadku Gminy Borowie realizacja zadań majątkowych odbywała się w sposób przemyślany i dzięki zrównoważonemu planowaniu budżetem osiągnęła imponujący spadek wskaźnika zadłużenia o 27% w latach 2019 - 2022. Należy również podkreślić, że wpływ na systematycznie zmniejszający się wskaźnik zadłużenia ma ilość

pozyskanych środków zewnętrznych. W przypadku konieczności realizowania niezbędnych inwestycji, zaleca się nie kumulować kapitału po stronie dochodów, lecz efektywnie inwestować. Prowadzone przez Gminę przedsięwzięcia związane z poprawą infrastruktury drogowej oraz sieciowej są fundamentem dla rozwoju gospodarczego obecnych działalności, jak i nowo powstających. Ponadto utrzymywanie stabilnej polityki podatkowej wpływa na większe zainteresowanie ze strony przedsiębiorców do zakładania biznesu na terenie Gminy.

Niezbędne są działania naprawcze w obszarze lokalnego rynku pracy, które poprzez wsparcie Urzędu Gminy, z zachowaniem kluczowej roli publicznych służb, na czele z Powiatowym Urzędem Pracy w Garwolinie obejmują: aktywizację zawodową i dostosowanie kwalifikacyjne osób pozostających bez pracy. W szczególności należy zadbać o osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy, które długotrwale pozostają bez pracy. W gminach powiatu garwolińskiego, takie osoby stanowią ponad połowę wszystkich osób pozostających bez pracy, wobec czego należałoby wzmocnić działania oraz kampanie społeczne ukierunkowaną na tę grupę osób.

„Punkt informacyjny z ofertami pracy i kursów doszkalających.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Współpraca pomiędzy samorządem, a wyżej wspomnianym Powiatowym Urzędem Pracy w Garwolinie mogłaby być realizowana w siedzibie GOK. Przestrzeń jednostki gminnej jest doskonałym miejscem do prowadzenia spotkań, warsztatów oraz konsultacji z pracownikami Urzędu Pracy. Niezwykle korzystne może okazać się doradztwo ukierunkowane na tworzenie i rozwój małej przedsiębiorczości wśród osób wchodzących na rynek pracy. Przy obecnym poziomie rozwoju technologicznego usługi dla sektora nowych technologii, rozrywki, reklamy czy doradztwa mogą być realizowane z dowolnego miejsca. Często u osób z pomysłami na własny biznes, problem rodzi się na etapie finansowania, dlatego naprzeciw powinna wyjść szeroka kampania informacyjna na temat możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych (w szczególności nowa perspektywa finansowa UE 2021-2027- środki na otwarcie działalności gospodarczej), czy współpraca z instytucjami otoczenia biznesu. Dodatkowo Biuletyn Informacyjny Gminy Borowie mógłby utworzyć rubrykę dla reklam nowo powstałych działalności na terenie Gminy.

Kontynuacją tego działania, mogłaby być zamieszczona na stronie internetowej baza przedsiębiorstw działających na terenie Gminy. Należy dążyć do budowy więzi pomiędzy przedsiębiorstwami, a lokalną społecznością w myśl zasad społecznej odpowiedzialności biznesu. Przedsiębiorstwa powinny aktywnie uczestniczyć w wydarzeniach lokalnych. Ponadto kreowaniu atrakcyjnego i bezpiecznego otoczenia inwestycyjnego powinna towarzyszyć sprawna obsługa administracyjna.

Gmina Borowie posiada dobre połączenie komunikacyjne - Drogę Krajową 76, która zapewnia dobre połączenie z innymi pobliskimi drogami. Dużą szansą dla Gminy są również tory kolejowe przebiegające przez teren Gminy. Tak dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna może stanowić istotną bazę do rozwoju terenów inwestycyjnych, zapewniając odpowiedni rynek zbytu.

Szansą na poprawienie sytuacji jest również przywrócenie kolei pasażerskiej na terenie Gminy. Umożliwi ona łatwą podróż do pracy mieszkańców, równocześnie umożliwiając pozostanie w miejscu zamieszkania. Uczyni to Gminę Borowie znacznie atrakcyjniejszą dla osób pracujących w sąsiednich miastach czy regionach. Mieszkańcy będą mogli cieszyć się spokojem i urokami poza miejskiego życia, jednocześnie mając łatwy i szybki dostęp do miejsca zatrudnienia. Kolej pasażerska wspiera również zrównoważony rozwój, pozwalając mieszkańcom żyć w jednym miejscu, a pracować w innym, co przyczynia się do ograniczenia presji urbanizacyjnej na obszarach miejskich oraz redukcji negatywnych skutków środowiskowych związanych z dojazdem samochodem. W konsekwencji, możliwość mieszkania w Gminie Borowie i korzystania z kolei pasażerskiej, jako środka transportu do pracy stanowi istotny atut, który może przyciągnąć nowych mieszkańców oraz zachęcić obecnych do pozostania, tworząc silną i zrównoważoną społeczność lokalną.

„W Gminie jest mało miejsc pracy, w szczególności dla osób wykształconych w konkretnym kierunku, co sprzyja migracjom w związku z poszukiwaniem zatrudnienia. Oczywiście jest, iż związane jest to z brakiem dużych przedsiębiorstw tudzież korporacji, jednakże dużo młodych wykształconych osób, jest zmuszana do przeprowadzki, bądź dalekich dojazdów do pracy.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

5.3. OBSZAR ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Samorząd Gminy Borowie dysponuje narzędziami planowania przestrzennego, kształtowania przestrzeni oraz ochrony krajobrazu i miejsc szczególnie ważnych dla lokalnej społeczności. Strategia zakłada ich efektywne wykorzystanie, w procesach rozwoju społecznego i gospodarczego, przy udziale aktywnej ochrony oraz poprawy stanu środowiska. Każda gmina posiada inne uwarunkowania, które ukierunkowują podejmowanie dalszych działań. Utworzone w 2006 roku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Borowie zostanie zastąpione proponowanymi instrumentami, w drodze nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym tj. planem ogólnym. Jest to nowy instrument planistyczny o zasięgu gminnym i charakterze obligatoryjnym, za pomocą którego samorząd dostanie większą możliwość kreowania swojej polityki przestrzennej. Uchwalany będzie w randze aktu prawa miejscowego. Zawarte w nim ustalenia będą wiążące dla planów miejscowych oraz decyzji o warunkach zabudowy.

Głównym wyzwaniem stojącym przed Gminą jest wykorzystanie polityki przestrzennej i rewitalizacji jako narzędzi kreujących rozwój lokalny. Kluczowym działaniem jest tworzenie nowych koncepcji zagospodarowania obszarów strategicznie ważnych dla Gminy Borowie oraz mieszkańców.

„Utworzenie planu zagospodarowania przestrzennego.”

Cytat wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Kolejnym krokiem powinno być prowadzenie kampanii społecznych, wskazujących walory społeczne, gospodarcze czy środowiskowe poszczególnych obszarów Gminy. Ostatnim etapem procesu będzie pozyskiwanie finansowania na zaplanowane inwestycje przy pomocy, zarówno środków budżetu Gminy Borowie, jaki i dofinansowań zewnętrznych czy partnerstwa publiczno-prywatnego.

W kontekście zagospodarowania przestrzennego i rozwoju lokalnego, jednym z kluczowych działań jest dbałość o zieleń i tworzenie błękitno-zielonej infrastruktury na terenie Gminy Borowie. Rośliny stanowią naturalne ekrany, będące barierą dla spalin, hałasu, nadmiernego przegrzania i innych często niekorzystnych dla człowieka czynników powstających na terenach zabudowanych. Większość

terenów zielonych, będących w granicach Gminy Borowie, jest własnością Lasów Państwowych, a nadzór nad nimi sprawuje Nadleśnictwo Garwolin. Gmina bezpośrednio zajmuje się zielenią urządzoną, co umożliwia aktywne kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych.

Potencjalnym obszarem do stworzenia nowej i atrakcyjnej przestrzeni publicznej jest teren znajdujący się przy budynku GOK. Jednym ze sposobów rozwoju byłaby zmiana jego kształtu i zmodyfikowanie obecnie istniejącego placu parkingowego na reprezentacyjny skwer umożliwiający spotkanie się mieszkańcom. Wyposażenie skweru w miejsca siedzące oraz inną małą architekturę, stworzy przestrzeń estetyczną łączącą budynek GOK z kościołem i pobliskim zespołem dworkowo-parkowym. Warto również rozważyć zagospodarowanie terenów wokół stawu w Borowiu, aby stworzyć tam przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkową. Wzbogacenie tego miejsca o elementy małej architektury umożliwiłoby mieszkańcom i turystom korzystanie z uroków natury, w atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni, co dodatkowo zwiększyłoby walory gminy.

„Odświeżenie, odnowienie parku w Borowiu , zrobić ławeczki, stoliki , molo , miejsce do siedzenia nad stawem w Borowiu.”

Fragment wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Gmina Borowie może być atrakcyjnym obszarem dla lokalizacji baz turystycznych i agroturystycznych, szczególnie wykorzystujących miejscową bazę surowcową, rolniczej przestrzeni produkcyjnej i lasów. Również położenie gminy nad malowniczą rzeką Wilgą, stwarza atrakcyjne warunki do rekreacji i daje duże możliwości dalszego rozwoju zagospodarowania rekreacyjnego.

Ważnym zadaniem dla gminy powinno być łączenie promowania środowiska przyrodniczego z posiadanymi zasobami dziedzictwa kulturowego. Należy dążyć do utworzenia szlaków turystycznych łączących zabytkowe budowle z miejscowości Borowie i Głusków oraz parki dworskie w Borowiu, Kamionce i Głoskowie, a także istniejące zabytki techniki, tj. wiatrak w Chrominie, młyn Czarnów w miejscowości Kamionka. Interesującymi punktami na trasie szlaków turystycznych mogłyby być również ekologiczna ścieżka edukacyjna w Słupie Pierwszym oraz Izba Pamięci w Lalinach. Dodatkowo, warto uwzględnić w działaniach promocyjnych aktywność

15 Kół Gospodyń Wiejskich, kultywujących tradycje ludowe, obrzędy i zwyczaje wsi polskiej, jednocześnie wzbogacając ofertę kulturalną regionu.

Chcąc wpływać na atrakcyjność osadniczą oraz inwestycyjną Gminy Borowie, należy stale podnosić spójność układu komunikacyjnego oraz poziom infrastruktury technicznej. Dążenie do utworzenia ciągu pieszo rowerowego wzdłuż DK76 znacząco wpłynie przede wszystkim na komfort i bezpieczeństwo wszystkich mieszkańców. Aktywny udział samorządu Gminy Borowie, w rozmowach z zarządcą drogi, przy podejmowaniu decyzji infrastrukturalnych na kolejne lata, zwiększy szanse modernizacji istniejącej infrastruktury drogowej oraz powiązanej, wzdłuż DK76, pieszej, rowerowej i oświetleniowej.

„Inwestycje w połączone ścieżki rowerowe. Powinny one łączyć miejscowości i być oddzielone pasem zieleni od drogi.”

Fragment wypowiedzi mieszkańca z ankiety do Strategii Rozwoju Gminy

Największym wyzwaniem, w tym obszarze, pozostaje brak szybkiego połączenia gminy z otaczającymi ją miastami za pomocą transportu publicznego. Realizacja przewozów pasażerskich na trasie kolei nr 12 nie tylko pozwoli mieszkańcom na szybką podróż do pobliskich miast, ale ułatwi też dotarcie potencjalnym turystom do Gminy Borowie. Najbardziej wartościową lokalizacją do utworzenia stacji kolejowej i centrum przesiadkowego autobusów, stanowi miejsce przecięcia się ul. Waltera Nurzyńskiego z trasą kolei. Zlokalizowanie przystanku autobusowego w pobliżu stacji zapewni obsłużenie transportowe całej Gminy. Taka inwestycja może stanowić bodziec do dalszego rozwoju Gminy Borowie, zarówno w stronę turystyczno- rekreacyjną obszaru, jak i miejsca zapewniającego dogodne warunki życia. Mając na uwadze potencjał osadniczy Gminy, jej walory przyrodnicze w postaci okolicznych terenów leśnych oraz bliskość rzeki Wilga, korzystną lokalizację na trasie DK 76, w bliskości dużego ośrodka miejskiego, istnieje potencjał do kształtowania Gminy Borowie w koncepcji przedmieść większych miast z rozwiniętą ofertą turystyczną.

Szczegółowe założenia rozwojowe w zakresie funkcjonalno-przestrzennym Gminy Borowie zawarto w rozdziale 10. i 11. niniejszej Strategii. Opisana została struktura użytkowania gruntów, a także na utworzonym modelu funkcjonalno-przestrzennym zaznaczono strukturę i najważniejsze elementy zagospodarowania Gminy. Ponadto utworzono modele tematyczne z kierunkami rozwoju Gminy Borowie, które zawierają planowane strategiczne inwestycje, wyznaczone na podstawie przeprowadzonej diagnozy stanu Gminy i oceny mieszkańców.

6. ANALIZA PESTEL

Analiza PESTEL stanowi istotne narzędzie do pełnej oceny aktualnego stanu oraz trendów dominujących w otoczeniu jednostki samorządu terytorialnego. Rozszerzając klasyczną analizę PEST, uwzględnia ona szerszy zakres czynników, obejmujących aspekty polityczne, ekonomiczne, społeczno-kulturowe, technologiczne, ekologiczne oraz prawne. Przeprowadzenie tej analizy jest kluczowe dla podejmowania strategicznych decyzji oraz opracowywania planów długoterminowych przez samorządy.

Analiza PESTEL umożliwia identyfikację potencjalnych zagrożeń i szans płynących z otoczenia zewnętrznego, co z kolei wspiera tworzenie analizy SWOT. Skala oceny wpływu poszczególnych czynników, zakreślona na skalę od 1 (najmniejszy wpływ) do 5 (największy wpływ), pozwala na zrozumienie ich istotności dla gminy oraz umożliwia odpowiednie priorytetyzowanie działań.

W tabeli 3. poniżej przedstawiono czynniki z 6 sfer, które stanowią uwarunkowania zewnętrzne mogące wywierać wpływ na Gminę Borowie.

Tabela 3. Analiza PESTEL.

SFERA POLITYCZNA	Ocena	SFERA GOSPODARCZA	Ocena	SFERA SPOŁECZNO- KULTUROWA	Ocena	SFERA TECHNOLOGICZNA	Ocena	SFERA ŚRODOWISKOWA	Ocena	SFERA PRAWNA	Ocena
• Docenianie znaczenia gmin wiejskich	3	• Poziom wzrostu gospodarczego	5	• Starzenie się społeczeństwa	5	• Rozwój infrastruktury transportowej	5	• Realizacja polityki ekologicznej	4	• Rozporządzenia UE wpływające na politykę krajów członkowskich	5
• Efektywne zarządzanie kryzysowe	4	• Kryzys energetyczny	5	• Wzrost przewidywanej długości życia	5	• Rozwój AI	5	• Ograniczanie niskiej emisji	5	• Brak globalnej spójności w programach priorytetowych	5
• Nowoczesne planowanie rozwoju lokalnego	4	• Niepewność cen surowców	4	• Zmienność postaw i aspiracji życiowych	4	• Elektromobilność	3	• Zanieczyszczenie wód powierzchniowych	5	• Poziom biurokracji	5
• Frekwencja wyborcza	3	• Inwestycje w infrastrukturę samorządową	4	• Niski wskaźnik dzietności	5	• Rozwój i modernizacja infrastruktury teleinformatycznej	5	• Przeciwdziałanie marnowaniu żywności	4	• Struktura władzy sądowniczej i ochrona prawa jednostki	5
• Poziom samostanowienia samorządów	2	• Odbicie wzrostu PKB	5	• Napływ ludności z Europy Wschodniej	4	• Ewolucja mediów społecznościowych	4	• Rozwój OZE	5	• Ewolucja prawa karnego	4

SFERA POLITYCZNA	Ocena	SFERA GOSPODARCZA	Ocena	SFERA SPOŁECZNO- KULTUROWA	Ocena	SFERA TECHNOLOGICZNA	Ocena	SFERA ŚRODOWISKOWA	Ocena	SFERA PRAWNA	Ocena
• Wolność słowa	5	• Spadek inflacji	5	• Wzrost liczby rozwodów	3	• Adaptacyjność przedsiębiorstw do nowych warunków	3	• Wdrożenie energetyki jądrowej	5	• Ustrój państwa zorientowany na trójpodział władzy	5
• Dystrybucja funduszy europejskich	5	• Krajowy Plan Odbudowy	5	• Rosnąca tendencja konsumpcyjna	5	• Koncentracja wsparcia rozwoju inteligentnych rozwiązań	4	• Edukacja ekologiczna i poziom świadomości ekologicznej	5	• Bezpłatna pomoc prawna	3
• Konsensus władz lokalnych i regionalnych	4	• Wysoki poziom stawek podatkowych	5	• Spadek liczby zawieranych małżeństw	1	• Rozwój innowacji	4	• Opieranie gospodarki na konwencjonalnych źródłach energii	4	• Działalność lobbingsowa	5
• Efektywność administracji publicznej	4	• Bezpieczny kredyt 2%	4	• Dostęp do opieki medycznej	5	• Wsparcie rozwoju odnawialnych źródeł energii	5	• Recykling	5	• Jasność przejrzystość przepisów prawnych	5
• Współpraca międzynarodowa	5	• Spadek stopy bezrobocia rejestrowanego	5	• Wzrost zaangażowania obywateli w życiu społecznym, publicznym i politycznym	5	• Poziom automatyzacji i zanik niektórych zawodów	5	• Zmiany klimatu i klęski żywiołowe	5	• Stabilność regulacji prawnych	5
• Niestabilna sytuacja geopolityczna wojna na Ukrainie	5	• Rosnąca skłonność do oszczędzania	4	• Emigracja wykwalifikowanych pracowników	5	• Adaptacyjność przedsiębiorstw do nowych warunków	3	• Poziom hałasu	5	• Zmiany prawne, które narzucają samorządom nadmierne obciążenia finansowe i proceduralne	5
• Napływ uchodźców z Ukrainy	5	• Poziom bezpośrednich inwestycji zagranicznych	2	• Poziom edukacji ogółem	5	• Nakłady na badania i rozwój	5	• Rozrastanie się miast	4	• Wskaźnik zmienności prawa	5
• Wzrost niepokoju społecznych	3	• Kursy walut	2	• Poziom bezpieczeństwa publicznego	5	• Rozwój przemysłu 4.0	3	• Ograniczona ilość zasobów naturalnych	5	• Ratyfikowane umowy międzynarodowe	5
• Wzrost dezinformacji	5	• Poziom dochodu rozporządzalnego	4	• Poziom przestępczości	5	• Rozwój Internetu	5	• Rozwój terenów zielonych	5		
• Marginalizacja małych ośrodków	4	• Rozwój turystyki	3	• Poziom aspiracji ludzkich	4	• Szybkość przemian technologicznych	5	• Rolnictwo ekologiczne	4		
• Wzrost wydatków zbrojowych	3	• Procesy globalizacyjne	2	• Organizacja imprez lokalnych	5			• Przeciwdziałanie marnowaniu żywności	4		
• Pandemia COVID-19	5	• Atrakcyjność inwestycyjna	5	• Przemiany społeczno-kulturowe	4						

SFERA POLITYCZNA	Ocena	SFERA GOSPODARCZA	Ocena	SFERA SPOŁECZNO- KULTUROWA	Ocena	SFERA TECHNOLOGICZNA	Ocena	SFERA ŚRODOWISKOWA	Ocena	SFERA PRAWNA	Ocena
<ul style="list-style-type: none"> Konflikt na bliskim wschodzie 	3	<ul style="list-style-type: none"> Wysokość wynagrodzeń Dystrybucja wsparcia socjalnego Koszty pracy Sankcje Unii Europejskiej i Polski nałożone na Rosję Lokalizacja geograficzna Stabilność sektora bankowego 	5 5 4 5 5 3	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój i funkcjonowanie organizacji pozarządowych Wpływ mediów Etyka w biznesie Mobilność pracownicza Sposoby spędzania wolnego czasu Tożsamość lokalna Moda na zdrowy styl życia Wzrost mobilności młodych osób, w tym też wysokiej klasy specjalistów Równouprawnienie społeczne Skłonność do tworzenia partnerstw pomiędzy instytucjami-organizacjami jednostkami w znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym Emigracja niewykwalifikowanych pracowników 	5 5 5 5 5 5 3 5 5 4 5						

7. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT to powszechnie wykorzystywane narzędzie, w jednostkach administracji publicznej, do diagnozy strategicznej. Pozwala ono porównać silne i słabe strony jednostki wynikające z otoczenia wewnętrznego, z szansami i zagrożeniami dla rozwoju płynącymi z otoczenia zewnętrznego, a także określić ich wzajemne oddziaływanie.

Tabela 4. Analiza SWOT dla Gminy Borowie.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wysoki poziom skanalizowania Gminy; ✓ Wysoki poziom zwodociągowania Gminy ✓ Zasoby dziedzictwa kulturowego ✓ Silna tożsamość mieszkańców ✓ Dostępność terenów pod rozwój zabudowy mieszkaniowej, ✓ Dostępność potencjalnych terenów pod inwestycje, ✓ Dostęp do podstawowej opieki medycznej, ✓ Budowa miejsca opieki do lat 3, ✓ Działania z zakresu melioracji, ✓ Zespół ds. prewencji, ✓ Poszerzanie księgozbioru bibliotek, ✓ Infrastruktura oświatowa w Borowiu, Głoskowie, Iwowie; ✓ Potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji ze względu na posiadane zasoby kulturowe i przyrodnicze; ✓ Duży odsetek dróg o utwardzonej nawierzchni; ✓ Liczne inwestycje związane z modernizacją dróg i ulic; ✓ Zwiększająca się ilość nowej zabudowy mieszkaniowej; ✓ Dostępność dotacji dla mieszkańców; ✓ Aktywna działalność organizacji pozarządowych; ✓ Komunikacja publiczna; ✓ Współpraca z Gminami w powiecie; ✓ Dobra polityka finansowa; ✓ Remonty budynków użyteczności publicznej; 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Mały udział terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w powierzchni Gminy; ✗ Mały procent pokrycia Gminy MPZP, ✗ Przystarzałe SUIKZP; ✗ Niska atrakcyjność oferty wydarzeń dla seniorów; ✗ Słaba infrastruktura rowerowa i piesza; ✗ Starzenie się społeczeństwa; ✗ Brak większych zakładów/ fabryk; ✗ Brak możliwości załatwienia spraw urzędowych online; ✗ Rozwój gminy na podstawie WZ; ✗ Wzrastający poziom bezrobocia; ✗ Migracja mieszkańców; ✗ Zauważalny spadek liczby młodych osób w wieku przedprodukcyjnym; ✗ Działania związane z ograniczaniem niskiej emisji; ✗ Brak reprezentacyjnego centrum Gminy; ✗ Słaba dostępność informacyjno-komunikacyjna w Gminie;

<p>✓ Ochrona i restauracja zasobów dziedzictwa kulturowego;</p>	
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Bliskość stolicy kraju i dużych ośrodków miejskich; • Powstanie szlaku turystycznego; • Współpraca z Gminami w ramach transportu publicznego; • Pozyskiwanie środków na rozwój lokalny; • Inwestycje w odnawialne źródła energii; • Popularyzacja rolnictwa ekologicznego; • Wzrost edukacji ekologicznej i poziomu świadomości ekologicznej; • Bliskość dużego ośrodka administracyjno- usługowego; • Uruchomienie kolei pasażerskiej; • Napływ ludności spoza R; • Partnerstwo publiczno- prywatne; • Wzrost zaangażowania obywateli w życiu społecznym, publicznym i politycznym; • Stabilizacja regulacji prawnych; 	<ul style="list-style-type: none"> ! Towarowa Obwodnica Warszawy przebiegająca przez teren Gminy; ! Niestabilna sytuacja geopolityczna związana z wojną na Ukrainie; ! Utrzymująca się przewaga osób w wieku po poprodukcyjnym; ! Ryzyko wystąpienia niebezpiecznych zjawisk pogodowych/ klimatycznych; ! Słaba jakość infrastruktury pieszej wzdłuż drogi krajowej; ! Zmiany prawne, które narzucają samorządom nadmierne obciążenia finansowe i proceduralne; ! Wykluczenie cyfrowe związane z rozwojem technologii; ! Wzrost dezinformacji; ! Brak terenów ochrony przyrody na terenie Gminy; ! Marginalizacja małych ośrodków; ! Poziom biurokracji;

Po przeprowadzeniu analizy mocnych stron, słabych stron, szans i zagrożeń, należy przystąpić do wyboru odpowiedniej strategii, uwzględniając kombinację tych czynników. W przypadku Gminy Borowie analiza wykazała przewagę mocnych stron wewnętrznych oraz szans w otoczeniu. Taka kombinacja sugeruje przyjęcie strategii agresywnej, czyli strategii silnej ekspansji i rozwoju, która w pełni wykorzystuje te atuty. Strategia agresywna dla Gminy Borowie będzie polegała na wychwytywaniu wszelkich sposobności, koncentrowaniu posiadanych zasobów na kluczowych konkurencyjnych atutach oraz wzmocnieniu pozycji gminy na rynku. Do kluczowych działań w ramach tej strategii można zaliczyć intensyfikację działań promujących gminę jako atrakcyjne miejsce do życia i inwestowania, rozwijanie infrastruktury wspierającej lokalny biznes oraz przyciąganie nowych inwestorów i mieszkańców.

Ponadto, istotne będzie zwiększenie zaangażowania w projekty zewnętrzne oraz poszukiwanie dodatkowych źródeł finansowania, które umożliwią realizację ambitnych planów rozwojowych. Dzięki temu Gmina Borowie będzie mogła skutecznie wykorzystać swoje mocne strony i szanse, tworząc dynamicznie rozwijającą się wspólnotę lokalną.

8. MISJA I WIZJA GMINY BOROWIE

Strategia Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024-2029 jest dokumentem, w którym przeprowadzono aktualną analizę sytuacji społeczno-gospodarczej oraz przestrzennej. Wyróżniono mocne strony samorządu równocześnie zwracając uwagę na obszary problemowe. Proces tworzenia i realizacji strategii wskazuje na jednoznaczne określenie misji i wizji. Są to dwa elementy strategii ukazujące najważniejsze kierunki rozwoju.

Misja to syntetyczna deklaracja oddająca podstawowe intencje władz samorządowych dotyczące rozwoju Gminy i pokazująca podstawę wszystkich celów strategicznych. Wskazuje również na czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości jako nadrzędnych. Zawiera w sobie odpowiedzi na pytania: Kim jesteśmy? Czym się zajmujemy? Co jest naszym priorytetem?

Misja Gminy Borowie brzmi:

Bezpieczna, kierująca się zasadą zrównoważonego rozwoju, z troską odnosząca się do dziedzictwa historycznego, wzmacniająca tożsamość lokalną, dbająca o środowisko naturalne i otwarta na nowych mieszkańców, inwestorów i turystów wspólnota samorządowa.

Z kolei wizja to obraz przyszłości, którą władze samorządowe chcą wykreować konsekwentną realizacją zapisów Strategii. Stanowi wyraz aspiracji społecznych i efekt wykorzystania szans rozwojowych przy jednoczesnej eliminacji problemów i zagrożeń. Wizja wynika z określonej misji i przedstawia pożądaną stan Gminy na koniec założonego horyzontu czasowego Strategii.

Wizja Gminy Borowie jest następująca:

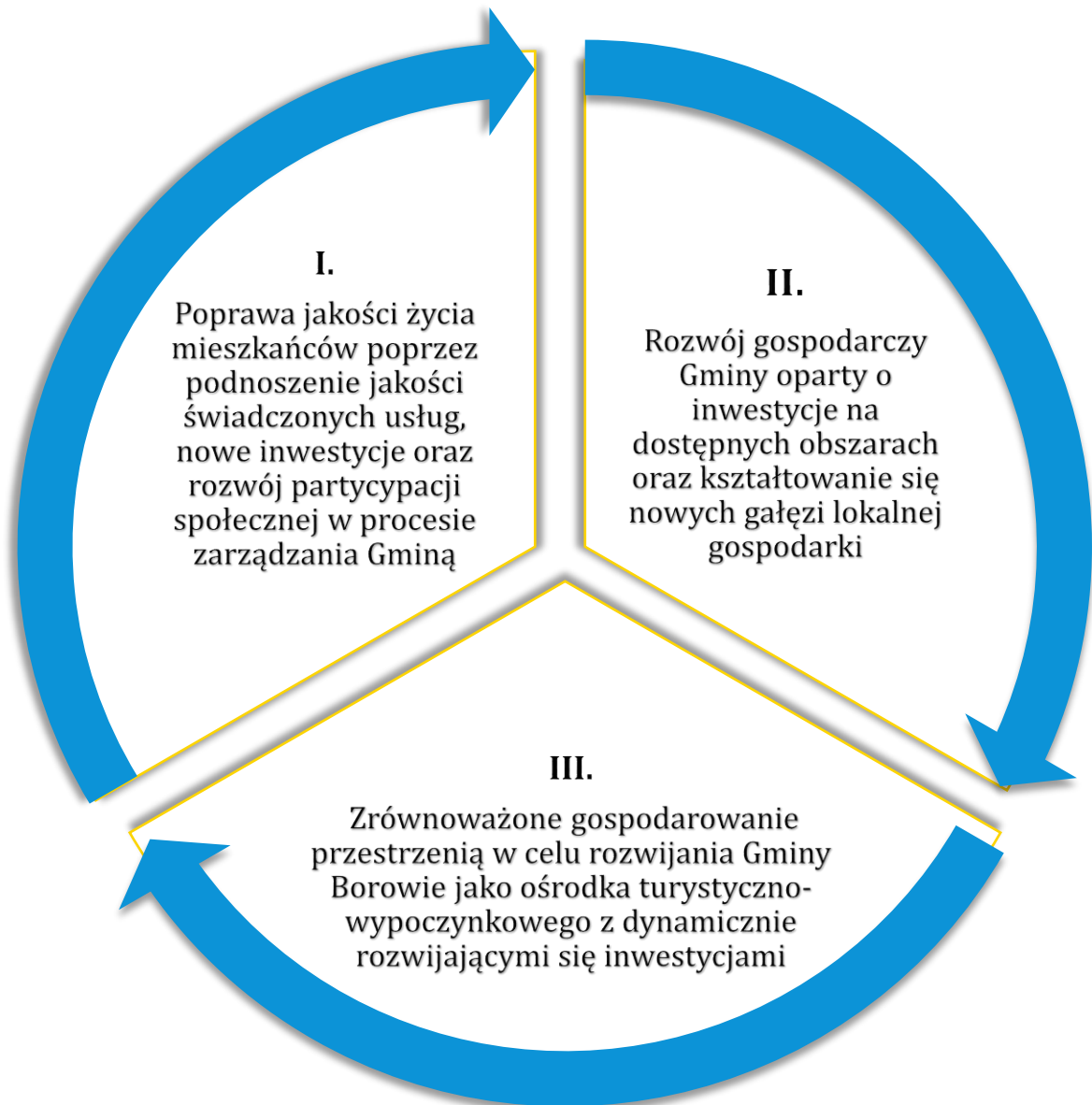
W 2029 roku Gmina Borowie w pełni wykorzystuje swoje strategiczne położenie blisko dużych ośrodków miejskich i stolicy województwa. Dzięki posiadanym walorom przyrodniczo- krajobrazowym i bogatemu dziedzictwu kulturowemu, zarówno materiałowemu jak nie materiałowemu, przyciąga licznych turystów i inwestorów. Gmina rozwija konkurencyjną gospodarkę lokalną, która wykorzystuje nowe innowację w sektorze rolno-spożywczym oraz tworzy pozarolnicze miejsca pracy. Borowie posiada efektywne i wysokiej jakości usługi publiczne spełniające potrzeby mieszkańców oraz zapewniające im wysoką jakość życia. Gmina oferuje mieszkańcom zadowalające warunki do zamieszkania, dokonywania wyboru z zakresie zatrudnienia, ułatwiające przemieszczanie się, satysfakcjonujące w zakresie wypoczynku i rekreacji, poprzez rozwój infrastruktury społecznej, adaptację do zmian klimatu oraz zrównoważone gospodarowanie i ochronę zasobów środowiska.

9. CELE STRATEGICZNE ROZWOJU

Na podstawie diagnozy aktualnego stanu Gminy Borowie, tj. oceny sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, a następnie chcąc dążyć do osiągnięcia stanu Gminy, przedstawionego w wizji rozwoju, określono 3 cele strategiczne:

Rysunek 10. Cele strategiczne Gminy Borowie.

Cele strategiczne Gminy Borowie przedstawiają ramy rozwojowe w obszarach społecznym, gospodarczym i przestrzennym, które bezpośrednio na siebie oddziałują i przenikają. Podstawą do podejmowania decyzji w obszarze gospodarczym lub

społecznym, powinno być racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz ochrona ładu przestrzennego. Działania podejmowane w zakresie infrastruktury technicznej, będą miały swoje oddziaływania w obszarze społecznym, gospodarczym, jednocześnie pozytywnie wpływając na stan środowiska naturalnego. Cele osiągnięte w ramach obszaru społecznego i gospodarczego wpłyną również na poprawę jakości życia mieszkańców oraz wzrost atrakcyjności przestrzeni. Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację celów operacyjnych, których treść przedstawiono poniżej. Przedstawienie celów nie zostało sporządzone w sposób hierarchiczny, co oznacza, że każdy należy traktować równorzędnie z pozostałymi. Wspólna realizacja zadań określonych celami rozwoju pozwoli na pełne wdrożenie zapisów dokumentu strategicznego.

Tabela 5. Cele strategiczne i operacyjne Gminy Borowie.

CELE STRATEGICZNE	
1. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podnoszenie jakości świadczonych usług, nowe inwestycje oraz rozwój partycypacji społecznej w procesie zarządzania Gminy.	
CELE OPERACYJNE	
1.1	Zwiększenie atrakcyjności Gminy
1.2	Podwyższenie jakości oświaty i opieki nad dziećmi
1.3	Przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego
1.4	Poprawa ochrony zdrowia
1.5	Rozwój kultury fizycznej i sportu
1.6	Poszerzanie oferty kulturalnej wraz z upowszechnianiem wiedzy o historii o Gminie Borowie
1.7	Rozwijanie i wzmacnianie tożsamości lokalnej
2. Rozwój gospodarczy Gminy oparty o inwestycje na dostępnych obszarach oraz kształtowanie się nowych gałęzi lokalnej gospodarki.	
CELE OPERACYJNE	
2.1	Wykorzystanie posiadanych terenów inwestycyjnych
2.2	Promocja gospodarcza Gminy
2.3	Dążenie do poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego

- 2.4 Współpraca z działającymi na terenie Gminy przedsiębiorstwami
- 2.5 Tereny rekreacyjne nową gałęzią gospodarki
- 2.6 Stworzenie infrastruktury turystycznej
- 2.7 Stabilna polityka budżetowa i podatkowa samorządu
- 2.8 Promocja postawy przedsiębiorczej i pomoc osobom długotrwale bezrobotnym

3. Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią w celu rozwijania Gminy Borowie jako ośrodka turystyczno-wypoczynkowego z dynamicznie rozwijającymi się inwestycjami

CELE OPERACYJNE

- 3.1 Uporządkowanie i aktualizacja dokumentów dotyczących polityki przestrzennej
- 3.2 Dążenie do racjonalnego zagospodarowania ważnych dla Gminy obszarów, dążenie do stworzenia reprezentacyjnego centrum Gminy w Borowiu,
- 3.3 Dążenie do tworzenia jasnego i spójnego układu przestrzennego gminy, poprzez uzupełnianie terenów już zabudowanych
- 3.4 Podnoszenie spójności i jakości układu komunikacyjnego oraz sieciowej infrastruktury technicznej
- 3.5 Wykorzystanie instrumentów wsparcia dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej
- 3.6 Dbłość o środowisko i rozwój terenów zielonych
- 3.7 Wykorzystywanie i podkreślanie posiadanych walorów przyrodniczo-krajobrazowo-kulturowych poprzez rozwój siatki szlaków turystycznych
- 3.8 Ochrona i odnowa zabytkowej infrastruktury dziedzictwa kulturowego.

9.1. Cel Strategiczny I - Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podnoszenie jakości świadczonych usług, nowe inwestycje oraz rozwój partycypacji społecznej w procesie zarządzania Gminą

Tabela 6. Cel strategiczny I- kierunki działań wraz ze wskaźnikami.

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p style="text-align: center;">Zwiększenie atrakcyjności Gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Kreowanie przestrzeni publicznej przyjaznej mieszkańcom w różnym wieku, ● Zwiększenie atrakcyjności Gminy jako miejsca pracy, nauki i wypoczynku, ● Monitorowanie zapotrzebowania lokalnego rynku pracy i preferowanych kierunków kształcenia zawodowego, ● Otwarcie instytucji publicznych na inicjatywy społeczne, ● Kampanie informacyjne na temat planowanych działań oraz promocja treści dokumentów strategicznych, ● Prowadzenie konsultacji społecznych w zakresie 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Spadek migracji ludzi młodych z terenu Gminy, ⇒ Powstanie miejsc do spędzania wolnego czasu, ⇒ Pozyskanie terenów pod zabudowę jednorodzinną, ⇒ Poprawa dostępności do usług świadczonych przez UG, wprowadzenie platformy tzw. „e-administracja”, ⇒ Powstawanie nowych przedsiębiorstw i miejsc pracy, ⇒ Zwiększona ilość kampanii i informacji o planowanych inwestycjach, ⇒ Zwiększona partycypacja mieszkańców w procesie decyzyjnym działań UG, ⇒ Zwiększona ilość wydarzeń kulturalnych, 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób bezrobotnych (os.), – saldo migracji (os.), – liczba nowych przedsiębiorstw (szt.), – wdrożenie platformy obsługi elektronicznej mieszkańców (TAK/NIE), – liczba pracowników UG przeszkolona w zakresie obsługi „e-administracji” (os.) – liczba informacji publikowanych na stronie Urzędu Gminy i/lub w portalach społecznościowych (szt.), – liczba konsultacji społecznych (szt.), – liczba nowych inicjatyw obywatelskich (szt.) – kwota udzielonych ulg dla przedsiębiorców (zł) – kwota przeznaczona na modernizację i budowę placów zabaw (zł.) – kwota przeznaczona na doposażanie i rozwój jednostek OSP (zł.)

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
	<p>planowania działań i inwestycji,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Promowanie Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030, ● Promowanie samozatrudnienia, stworzenie systemu zachęt i ulg dla potencjalnych inwestorów tworzących miejsca pracy, ● Modernizacja i budowa nowych placów zabaw na terenie Gminy Borowie. ● Dopuszanie jednostek OSP. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Ciekawsza i bezpieczniejsza oferta placów zabaw. ⇒ Poprawa skuteczności i bezpieczeństwa jednostek OSP. 	
<p style="text-align: center;">Podwyższenie jakości oświaty i opieki nad dziećmi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Modernizacja i doposażenie budynków oświaty, ● Zapewnienie opieki dla dzieci we wszystkich grupach wiekowych, ● Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Utworzenie placówki opieki dla dzieci do lat 3, ⇒ Modernizacja i kontrola techniczna budynków szkolnych i terenów wokół szkół, ⇒ Dopuszanie placówek oświatowych w sprzęt umożliwiający prowadzenie 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba żłobków na terenie Gminy (szt.), – liczba zmodernizowanych pomieszczeń szkolnych (szt.), – kwota przeznaczona na doposażenie szkół (zł), – liczba nauczycieli w szkołach (os.), – udział nauczycieli objętych systemem doskonalenia (%), – wzrost średnich wyników egzaminów ósmoklasisty (pkt.),

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
	<ul style="list-style-type: none"> ● Podniesienie efektywności nauczania, ● Wzbogacenie oferty zajęć pozalekcyjnych, ● Zapewnienie bezpieczeństwa w placówkach oświatowych, ● Otwarcie instytucji publicznych na inicjatywy społeczne 	<p>zajęć z wykorzystaniem nowoczesnych technologii,</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Wsparcie dla nauczycieli w zakresie podnoszenia kwalifikacji, ⇒ Poprawa wyników egzaminów, ⇒ Poprawa jakości kształcenia, ⇒ Prowadzenie programu stypendialnego dla najzdolniejszych uczniów, ⇒ Zapewnienie dzieciom i młodzieży możliwości na spędzanie wolnego czasu. 	<ul style="list-style-type: none"> – kwota przeznaczona na stypendia naukowe (zł), – liczba oferowanych zajęć pozalekcyjnych (szt.).
<p style="text-align: center;">Przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Inicjatywy aktywizacji osób starszych, ● Aktywne uczestnictwo w dofinansowujących Programach socjalnych, ● Realizacja polityki krajowej nastawionej na wsparcie rodzin, osób starszych i niesamodzielných, ● Przeciwdziałanie bezrobociu, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Organizacja zajęć artystycznych, sportowych, obsługi komputera oraz wyjazdów integracyjnych, ⇒ Pozyskiwanie środków z Programów krajowych i europejskich skierowanych do JST w celu udzielania pomocy społecznej, ⇒ Zwiększanie liczby personelu oraz organizacja szkoleń 	<ul style="list-style-type: none"> – ilość udzielonego wsparcia dla osób starszych, niezaradnych życiowo (os.), – ilość udzielonego wsparcia dla osób z problemami uzależnienia (os.), – ilość udzielonego wsparcia dla osób wykluczonych społecznie w tym o złej sytuacji finansowej (os.), – ilość programów wdrażanych w ramach rozwiązywania problemów społecznych (szt.), – ilość zorganizowanych kursów, warsztatów i staży we współpracy z PUP w Garwolinie (szt.),

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
	<ul style="list-style-type: none"> ● Rozwiązywanie problemów społecznych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, ● Organizacja programów aktywizacji zawodowej i społecznej osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, ● Skuteczne przeciwdziałanie problemom uzależnień i przemocy w rodzinie oraz eliminacja ich niekorzystnego wpływu na społeczeństwo. 	<p>doskonających dla pracowników GOPS,</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Obniżenie poziomu bezrobocia, ⇒ Kontynuacja zajęć dla osób objętych programem przeciwdziałania uzależnieniom, ⇒ Zmniejszenie przypadków przemocy i zachowań patologicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – ilość udzielonego wsparcia dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy (os.), – stopa bezrobocia (%), – liczba osób zarejestrowanych w PUP w Garwolinie (os.), – liczba powstających nowych miejsc pracy (szt.), – ilość interwencji służb porządkowych (szt.).
<p>Poprawa ochrony zdrowia</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Poprawa zdrowia mieszkańców, ● Zapewnienie łatwiejszego dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej, ● Poprawa funkcjonowania transportu publicznego poza Gminę, ● Zwiększanie świadomości mieszkańców na temat jakości powietrza i jego wpływu na zdrowie człowieka, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Modernizacja i reorganizacja pracy SPZOZ, ⇒ Rozszerzenie usług medycznych w SPZOZ, ⇒ Ułatwienie dojazdu do specjalistów poza obszarem Gminy, ⇒ Skrócenie czasu oczekiwania na wizytę konsultacyjną, badanie lekarskie, 	<ul style="list-style-type: none"> – środki pieniężne przeznaczone na modernizację ośrodka zdrowia (zł), – reorganizacja komunikacji poza Gminę (TAK/NIE), – liczba dostępnych lekarzy specjalistów (os.), – spadek wskaźników zanieczyszczeń powietrza PM 2,5, PM 10, B(a)P, NOx – liczba przeprowadzonych akcji i kampanii w zakresie poprawy zdrowia (szt.),

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
	<ul style="list-style-type: none"> ● Promowanie zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej wśród mieszkańców, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Prowadzenie kampanii edukacyjnych wpływających na redukcję zanieczyszczeń pochodzących ze spalanych odpadów komunalnych oraz niewłaściwej jakości paliw, ⇒ Prowadzenie kampanii edukacyjnych, ukierunkowanych do konkretnych grup wiekowych, promujących zdrowy styl życia, 	
<p style="text-align: center;">Rozwój kultury fizycznej i sportu</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Modernizacja istniejącej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, ● Rozbudowa infrastruktury sportowej, ● Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego o charakterze sportowo- rekreacyjnym, a w konsekwencji podniesienie jakości życia mieszkańców, dzięki poprawie kondycji psychofizycznej, ● Promowanie postaw dbałości o zdrowie człowieka i jego 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Budowa pełnowymiarowego boiska sportowego wraz z zapleczem sportowym, ⇒ Zwiększenie różnorodności oferowanych zajęć w Hali Sportowej, ⇒ Poprawa infrastruktury sportowej w placówkach oświatowych, ⇒ Budowa terenów rekreacyjno-sportowych we wszystkich sołectwach, 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba obiektów sportowych (szt.) – oferta zajęć sportowo – rekreacyjnych (szt.), – kwota przeznaczona na zmodernizowanie obiektów sportowo-rekreacyjnych (zł), – długość szlaków rowerowych (km), – liczba akcji i kampanii promujących aktywnych styl życia (szt.)

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
	<p>prawidłowy rozwój psychofizyczny,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wspieranie turystyki rowerowej poprzez budowę szlaków rowerowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Ukształtowanie nawyku podejmowania aktywności fizycznej oraz podnoszenie sprawności fizycznej wśród dzieci i dorosłych, ⇒ zwiększenie poziomu aktywności sportowo-rekreacyjnej mieszkańców w ramach przeciwdziałania chorobom cywilizacyjnym, ⇒ Budowanie relacji międzyludzkich, a w konsekwencji kapitału społecznego i wzmacnianie tożsamości lokalnej. 	
<p>Poszerzanie oferty kulturalnej wraz z upowszechnianiem wiedzy o historii Gminy Borowie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Stwarzanie warunków do kreatywnego i aktywnego spędzania wolnego czasu, ● Zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych dla każdej grupy wiekowej, ● Wspieranie i promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, ● Organizacja imprez kulturalno-rozrywkowych dla mieszkańców, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Kontynuacja organizacji wydarzeń w instytucjach publicznych GOK w Borowiu, Izbie Pamięci, Bibliotece Publicznej, ⇒ Kontynuacja wydarzeń typu „Kino na kocykach” dostosowując repertuar do różnych grup wiekowych. ⇒ Rozwijanie potencjału i kapitału istniejącej instytucji kultury – GOK Borowie, 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wydarzeń kulturalnych (szt.), – liczba wydarzeń organizowanych w instytucjach kulturalnych (szt.), – liczba imprez plenerowych mających na celu promocję kultury i tradycji regionu (szt.), – kwota przeznaczona na rozwój gminnej orkiestry oraz Zespołów Ludowych (zł.) – oznakowanie miejsc ważnych turystycznie (TAK/NIE),

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
	<ul style="list-style-type: none"> ● Ochrona dziedzictwa kulturowego, ● Wspieranie inicjatyw promujących turystykę, ● Rozbudowa i modernizacja budynku GOK w Borowiu. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Dofinansowywanie sprzętu oraz rozwoju gminnej orkiestry oraz Zespołów Ludowych, ⇒ Zwiększanie świadomości mieszkańców i odwiedzających na temat lokalnej historii, ⇒ Współpraca z lokalnymi stowarzyszeniami w celu rozszerzenia oferty turystycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – ilość kampanii promocyjnych wydarzeń kulturalnych organizowanych w Gminie (szt.), – ilość uczestników wydarzeń kulturalnych (os.), – kwota przeznaczona na modernizację i rozbudowę budynku GOK w Borowiu.
<p>Rozwijanie i wzmacnianie tożsamości lokalnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Współpraca UG z organizacjami pozarządowymi, w tym z Kołami Gospodyń Wiejskich, ● Współpraca Kół Gospodyń Wiejskich między sołectwami, ● Rozwój i modernizacja Gminnej Izby Pamięci w Lalinach. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Efektywna organizacja wydarzeń na terenie Gminy, ⇒ Promocja lokalnego dziedzictwa i kultury wśród mieszkańców i odwiedzających, ⇒ Wzmocnienie więzi lokalnych i zbudowanie społeczności lokalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ilość wydarzeń powstałych w współpracy z Kołami Gospodyń Wiejskich oraz innymi organizacjami pozarządowymi (szt.) – Kwota przeznaczona na rozwój i modernizację Gminnej Izby Pamięci w Lalinach (zł.)

9.2. Cel Strategiczny II – Rozwój gospodarczy Gminy oparty o inwestycje na dostępnych obszarach oraz kształtowanie się nowej gałęzi lokalnej gospodarki.

Tabela 7. Cel strategiczny II - kierunki działań wraz ze wskaźnikami.

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p>Wykorzystanie posiadanych terenów inwestycyjnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie możliwości rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy Borowie, • Uzbrojenie działek inwestycyjnych w infrastrukturę sieciową oraz wykonanie drogi dojazdowej, • Dokonanie scalenia działek pod kątem lokowania dużej infrastruktury inwestora, • Sprzedaż terenów inwestycyjnych, • Zwiększenie liczby przedsiębiorstw na terenie Gminy, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Zainteresowanie na tereny inwestycyjne sektora małych i średnich przedsiębiorstw, ⇒ Nowe tereny pod zabudowę mieszkaniową, ⇒ Wykorzystanie dostępnego obszaru pod inwestycję przemysłową, ⇒ Zwiększenie liczby nowych inwestycji (napływ nowego kapitału inwestycyjnego), ⇒ Rozwój gospodarczy i zwiększenie dostępu do usług. 	<ul style="list-style-type: none"> – powierzchnia/liczba uzbrojonych terenów inwestycyjnych (ha), – liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (szt.), – liczba ofert inwestycyjnych na terenie Gminy (szt.), – liczba nowych budynków mieszkalnych (szt.). – liczba nieruchomości wystawionych na przetarg (szt.)

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p>Promocja gospodarcza Gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Stworzenie spójnej oferty inwestycyjnej na terenie Gminy Borowie, ● Działania sprzyjające inwestorom poprzez udzielanie wsparcia merytorycznego i infrastrukturalnego, ● Podkreślanie funkcjonowania dużych lokalnych przedsiębiorstw jako przykładów dobrego ulokowania inwestycji na terenie Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Promowanie Gminy przy pomocy branżowych mediów oraz na arenie ponadlokalnej, ⇒ Stałe prowadzenie witryny informacyjnej z aktualną ofertą dla inwestorów, ⇒ Rozwój kompetencji osób odpowiedzialnych za kreowanie polityki gospodarczej, inwestycyjnej i pozyskiwanie inwestorów, ⇒ Spotkania konsultacyjne władz samorządowych z potencjalnymi inwestorami. 	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowanie podstrony/biuletynu oferty inwestycyjnej (TAK/NIE), – liczba zapytań oraz spotkań z inwestorami (szt.), – udział przedstawicieli samorządu w wydarzeniach ponadlokalnych (ilość wydarzeń), – stosunek liczby nowych działalności gospodarczych zarejestrowanych w REGON na terenie Gminy do podmiotów wyrejestrowywanych (szt.)
<p>Dążenie do poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Podniesienie komfortu bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego, ● Zaspokojenie potrzeb przewozowych mieszkańców i gospodarki, ● Poprawa jakości dróg. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Rozbudowa infrastruktury drogowej oraz modernizacja istniejącej, ⇒ Budowa infrastruktury pieszo- rowerowej wzdłuż DK76, ⇒ Poprawa jakości poboczy dróg we wszystkich sołectwach, ⇒ Przygotowanie infrastruktury drogowej dla zapewnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – uczestnictwo w spotkaniach w sprawie budowy ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż DK76(szt.), – list intencyjny w sprawie budowy ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż DK76 (TAK/NIE), – długość wykonanych lub zmodernizowanych dróg (km) – uczestnictwo w spotkaniach w sprawie uruchomienia transportu pasażerskiego na linii kolejowej nr 12 (szt.),

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
		<p>przepustowości i bezpieczeństwa nowych ciągów komunikacyjnych,</p> <p>⇒ Czynne uczestnictwo w spotkaniach i konsultacjach dotyczących budowy ciągu pieszko-rowerowego wzdłuż DK76,</p> <p>⇒ Czynne uczestnictwo w spotkaniach i konsultacjach dotyczących ponownego uruchomienia transportu pasażerskiego na linii kolejowej nr 12,</p> <p>⇒ Wzbogacenie oferty inwestycyjnej o dogodniejsze rozwiązania komunikacyjne dla transportu towarów,</p>	

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p style="text-align: center;">Współpraca z działającymi na terenie Gminy przedsiębiorstwami</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb największych lokalnych przedsiębiorstw, • Zaangażowanie lokalnych liderów biznesowych w tworzenie oferty inwestycyjnej, • Wsparcie inicjatywy dotyczącej outsourcingu usług na rynek lokalny. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Nowa kadra pracownicza największych przedsiębiorstw złożona z mieszkańców Gminy, ⇒ Współpraca samorządu z przedsiębiorstwami działającymi na terenie Gminy, 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia (szt.), – liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych w zakresie lokalnych potrzeb (szt.), – liczba nowych podmiotów zarejestrowanych w REGON na terenie Gminy (szt.).
<p style="text-align: center;">Tereny rekreacyjne nową gałęzią gospodarki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przywrócenie atrakcyjności turystycznej gminy oraz jej roli w aspekcie rozwojowym, • Powstawanie przestrzeni do spędzania wolnego czasu i rekreacji dla mieszkańców Gminy, • Rozwój usług w zakresie obsługi turystycznej oraz agroturystyki. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Turystyczno-rekreacyjne zagospodarowanie rzeki Wilgi z poszanowaniem ekosystemu wodnego i brzegowego, ⇒ Turystyczno- rekreacyjne zagospodarowanie centrum Borowia, ⇒ Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w obszarze usług turystycznych oraz gastronomii wykorzystując zagospodarowanie terenów centrum Borowia oraz pozostałych terenów 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (szt.), – liczba działalności klasyfikowanych wg. PKD w dziale 56 (szt.), – liczba akcji marketingowych promujących atrakcje Gminy (szt.).

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
		<p>towarzyszących obiektom turystycznym,</p> <p>⇒ Działania informacyjne z wykorzystaniem nowoczesnego marketingu internetowego promujące rekreacyjne atrakcje Gminy.</p>	
<p>Stabilna polityka budżetowa i podatkowa samorządu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa kondycji finansowej jednostki samorządowej, • Dążenie do zwiększenia udziału środków ze źródeł zewnętrznych na realizację inwestycji, • Tworzenie korzystnych warunków do lokowania nowych działalności gospodarczych. 	<p>⇒ Realizacja inwestycji w oparciu o większościowy udział bezzwrotnych środków zewnętrznych (krajowych i europejskich),</p> <p>⇒ Zmniejszanie kwoty zadłużenia budżetu,</p> <p>⇒ Wprowadzenie ulg podatkowych dla potencjalnych nowych przedsiębiorców.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – udział bezzwrotnych środków zewnętrznych w dochodach majątkowych Gminy (%), – procent zadłużenia budżetu Gminy (%), – dochody Gminy z tytułu podatku CIT (zł)

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p style="text-align: center;">Promocja postawy przedsiębiorczej i pomoc osobom długotrwale bezrobotnym</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Wsparcie doradztwa w zakresie zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej, ● Doradztwo zawodowe realizowane we współpracy z PUP, ● Wsparcie marketingowe lokalnych przedsiębiorstw sektora MŚP kanałami informacyjnymi Gminy, ● Rozwiązywanie problemów społecznych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu w szczególności wynikającego z długotrwałego bezrobocia. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Organizowanie spotkań w sprawie pozyskiwania środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej w GOK w Borowiu, ⇒ Promowanie dostępności środków zewnętrznych na rozpoczęcie działalności oraz rozwój przedsiębiorczości, ⇒ Utworzenie w biuletynie informacyjnym Gminy Borowie rubryki promującej lokalne małe przedsiębiorstwa, ⇒ Współpraca pomiędzy GOPS, a PUP w Garwolinie celem skutecznego przywracania na rynek pracy osób długotrwale bezrobotnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – udział procentowy osób długotrwale bezrobotnych w strukturze ludności Gminy (%), – liczba organizowanych spotkań poruszających tematykę przedsiębiorczości (szt.), – ilość osób z Gminy Borowie uczestniczących w kursach, warsztatach i stażach we współpracy z PUP w Garwolinie (os.), – kwota udzielonego dofinansowania na otwarcie działalności gospodarczej na terenie Gminy Borowie (zł).

9.3. Cel strategiczny III – Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią w celu rozwijania Gminy Borowie jako ośrodka turystyczno-wypoczynkowego z dynamicznie rozwijającymi się inwestycjami.

Tabela 8. Cel Strategiczny III – Kierunki działań wraz ze wskaźnikami.

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p style="text-align: center;">Uporządkowanie dokumentów dotyczących polityki przestrzennej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie aktów planowania przestrzennego do najnowszych regulacji prawnych, • Planowanie przestrzenne pod przyszłe inwestycje sieciowe i komunikacyjne, • Polityka przestrzenna prowadzona zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Standaryzacja zasad wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, ⇒ Zachowanie równowagi pomiędzy terenami przeznaczanymi na zabudowę mieszkalną i przemysłową, a obszarami rekreacyjnymi, ⇒ Sukcesywne sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w celu objęcia nimi jak największego obszaru Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> – stopień pokrycia MPZP powierzchni Gminy (%), – opracowanie planu ogólnego Gminy (TAK/NIE), – ilość wydawanych decyzji o warunkach zabudowy (szt.).

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p>Dążenie do racjonalnego zagospodarowania ważnych dla Gminy obszarów, w tym stworzenie reprezentacyjnego centrum Gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie polityki przestrzennej oraz rewitalizacji do kreowania rozwoju lokalnego, • Tworzenie inicjatyw oraz nowych koncepcji dotyczących zagospodarowania przestrzeni ważnych dla lokalnej społeczności, • Wytworzenie reprezentacyjnego centrum Gminy w Borowiu, sprzyjającego wzmocnieniu więzi lokalnych, • Pozyskiwanie środków zewnętrznych wspierających rozwój planowania przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Zaangażowanie mieszkańców Gminy w kształtowanie przestrzeni, ⇒ Zagospodarowanie miejsc kluczowych dla lokalnej społeczności w infrastrukturę rekreacyjno-wypoczynkową, ⇒ Dialog z właścicielami kluczowych dla lokalnej społeczności terenów w celu realizacji koncepcji zagospodarowania, ⇒ Pozyskiwanie finansowania potrzebnego do adaptacji proponowanych koncepcji zagospodarowania. 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba umów zawartych w ramach współpracy z właścicielami gruntów (szt.), – liczba inicjatyw społecznych działających w ramach zagospodarowania przestrzeni (szt.), – liczba koncepcji zagospodarowania przestrzennego Gminy (szt.), – liczba konsultacji społecznych dotyczących planowania przestrzennego (szt.), – kwota przeznaczona na realizację działań związanych z poprawą zagospodarowania przestrzennego (zł), – kwota środków zewnętrznych pozyskana na rozwój planowania przestrzennego (zł).
<p>Dążenie do tworzenia jasnego i spójnego układu przestrzennego Gminy, poprzez uzupełnianie terenów już zabudowanych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój zabudowy na podstawie MPZP, • Pokrycie MPZP całej Gminy, • Lokalizacja nowej zabudowy na terenach już zabudowanych, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Pozyskiwanie finansowania na opracowywanie MPZP, ⇒ Tworzenie zwartej tkanki zabudowy, 	<ul style="list-style-type: none"> – stopień pokrycia MPZP powierzchni Gminy (%), – kwota środków zewnętrznych pozyskana na rozwój planowania przestrzennego (zł).

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
	<ul style="list-style-type: none"> Ochrona i eksponowanie zabytkowy układów urbanistycznych, 		
<p>Podnoszenie spójności i jakości układu komunikacyjnego oraz sieciowej infrastruktury technicznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa jakości dróg gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, Współpraca z zarządcami dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych w celu poprawy stanu technicznego dróg na terenie Gminy, Budowa sieci tras rowerowych zgodnych z wojewódzkimi standardami infrastruktury rowerowej, Rozbudowa infrastruktury sieciowej i etapowe przyłączanie zabudowy na terenie Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Pozyskiwanie środków na waloryzację infrastruktury drogowej, uzupełnienie oświetlenia drogowego oraz zwiększenie bezpieczeństwa publicznego, ⇒ Poprawa bezpieczeństwa pieszych na przejściach dla pieszych, ⇒ Infrastruktura naziemna ograniczająca prędkość, ⇒ Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i zwiększanie liczby przyłączy, ⇒ Zwiększenie wykorzystania gazu do ogrzewania budynków, ⇒ Modernizacja systemu gospodarki wodociągowo-kanalizacyjnej na terenie Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> – długość zmodernizowanych dróg (km), – długość tras rowerowych zgodnych z wojewódzkimi standardami infrastruktury rowerowej (km), – liczba punktów oświetleniowych (szt.), – długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej (m), – długość wybudowanej sieci gazowej (m), – liczba przyłączy do kanalizacji (szt.), – liczba przyłączy do sieci gazowej (szt.).

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p style="text-align: center;">Wykorzystanie instrumentów wsparcia dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Zwiększenie atrakcyjności Gminy jako miejsca pracy, nauki i wypoczynku, ● Zwiększenie możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkaniowych różnych grup mieszkańców, w tym osób średnio i najniżej zarabiających, zagrożonych wykluczeniem społecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Aktywna polityka mieszkaniowa i kreowanie dogodnych warunków do rozwoju budownictwa jednorodzinnego oraz wielorodzinnego, w tym analiza możliwości skorzystania z programu Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej, ⇒ Zwiększenie możliwości zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, w szczególności osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym ze względu na niskie dochody lub trudną sytuację życiową, ⇒ Poprawa warunków mieszkaniowych będących w zasobach Gminy, tj. stan techniczny i zwiększanie efektywności energetycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wydanych pozwoleń na zabudowę (szt.), – liczba wydanych wypisów i wyrysów z MPZP (szt.) – liczba wydanych decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (szt.), – podpisanie porozumienia w sprawie powołania Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej (TAK/NIE), – zasoby mieszkaniowe Gminy (szt.).

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p>Dbłość o środowisko i rozwój terenów zielonych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Kontrola oraz dbłość o istniejące walory przyrodnicze, ● Zwiększanie udziału terenów zielonych w obszarach zabudowanych, ● Adaptacja i wykorzystanie walorów krajobrazowych wzdłuż rzek oraz terenów leśnych, ● Działania na rzecz ograniczania niskiej emisji i poprawa zdrowia mieszkańców, ● Promowanie rozwoju alternatywnych źródeł energii poprzez inwestycje na budynkach użyteczności publicznej, ● Ochrona wód przed zanieczyszczeniami ze źródeł rolniczych, ● Działania związane z magazynowaniem wody w ramach tzw. małej retencji, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Pielęgnacja pomników przyrody oraz odpowiednie oznakowanie form ochrony przyrody i innych cennych przyrodniczo terenów, ⇒ Prowadzenie nasadzeń drzew, ⇒ Poprawa atrakcyjności, estetyki i funkcjonalności obszarów cennych przyrodniczo na potrzeby rekreacyjne mieszkańców Gminy, jak i turystów, ⇒ Redukcja emisji zanieczyszczeń, w szczególności pyłów PM 2,5, PM 10 oraz emisji CO₂, ⇒ Likwidacja kotłów bezklasowych i poprawa jakości powietrza atmosferycznego w sezonie grzewczym, ⇒ Pozyskiwanie dotacji do wymiany pieców węglowych i innych nieekologicznych źródeł ciepła, 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba nowych nasadzeń (szt.), – działania pielęgnacyjne zieleni publicznej (szt.), – udział terenów zielonych w strukturze gruntów (%), – liczba wymienionych kotłów na paliwa stałe na urządzenia 5 klasy lub ecodesign (szt.), – liczba beneficjentów korzystających z gminnego punktu programu „Czyste Powietrze”, – liczba kontroli gospodarstw z zakresie przestrzegania uchwały antysmogowej (szt.), – liczba kampanii informacyjnych na temat zanieczyszczenia powietrza i działań mających na celu jego poprawę (szt.), – liczba instalacji OZE na budynkach Gminy (szt.), – wdrożenie zasad Dobrych Praktyk Rolniczych (TAK/NIE), – liczba instalacji “małej retencji” (szt.),

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
	<ul style="list-style-type: none"> ● Realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, ● Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, ● Utworzenie terenów ochrony przyrody na terenie Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Poprawa jakości wód powierzchniowych, ⇒ Kampanie informacyjne zwiększające świadomość mieszkańców o stanie środowiska przyrodniczego, ⇒ Większy udział instalacji OZE w pozyskiwaniu energii, ⇒ Prowadzenie kontroli właściwej gospodarki wodno-ściekowej, ⇒ Przekształcanie nieużytkowanych zbiorników bezodpływowych w zbiorniki małej retencji, ⇒ Likwidacja dzikich wysypisk śmieci. 	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadzenie w dokumentach planistycznych zapisów dotyczących ochrony oczek wodnych i mokradeł (TAK/NIE), – ocena stanu wód powierzchniowych – dobra (TAK/NIE), – kwota przeznaczona na projekty związane z urządzeniem przestrzeni rekreacyjnej i wyposażenie w elementy małej architektury (zł), – liczba kontroli gospodarki wodno-ściekowej (szt.), – ilość dzikich wysypisk śmieci w danym roku (szt.) – pokrycie Gminy terenami ochrony przyrody (%)
<p>Wykorzystywanie i podkreślanie posiadanych walorów przyrodniczo-krajobrazowo-kulturowych poprzez rozwój siatki szlaków</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Utworzenie sieci szlaków turystycznych na terenie Gminy Borowie, ● Poprawa infrastruktury towarzyszącej zabytkom i atrakcji turystycznych na terenie Gminy, ● Rozwój usług turystycznych, 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Popularyzacja atrakcji turystycznych na terenie Gminy, ⇒ Zwiększenie popularyzacji ekologicznych środków transportu, ⇒ Zachowanie i ochrona walorów przyrodniczo-krajobrazowo-kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> – pokrycie Gminy terenami ochrony przyrody (%) – długość tras rowerowych (km)

Cel operacyjny	Kierunki działań	Rezultaty planowanych działań	Wskaźniki
<p>turystycznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie terenów ochrony przyrody na terenie Gminy, 		
<p>Ochrona i odnowa zabytkowej infrastruktury dziedzictwa kulturowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie i promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, • Wprowadzanie obiektów ważnych dla historii Gminy Borowie do rejestru zabytków, • Zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych dla każdej grupy wiekowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Współpraca z lokalnymi stowarzyszeniami w celu rozszerzenia oferty turystycznej, ⇒ Zwiększanie świadomości mieszkańców i odwiedzających na temat lokalnej historii, ⇒ Zwiększenie oferty turystycznej Gminy ⇒ Zapewnienie finansowania zewnętrznego na potrzeby renowacji obiektów historycznych, ⇒ Organizacja przestrzeni obiektów historycznych do celów turystycznych oraz na potrzeby lokalnych grup działania. 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wydarzeń kulturalnych dla każdej grupy wiekowej (szt.), – wartość udzielonego wsparcia na renowację lokalnych zabytków (zł), – liczba imprez plenerowych mających na celu promocję kultury i tradycji regionu (szt.), – ilość obiektów w gminnym rejestrze zabytków (szt.),

10. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

Model funkcjonalno-przestrzenny w strategii rozwoju gminy służy określeniu kluczowych dla rozwoju JST obszarów, zdefiniowaniu ich funkcji i zależności między obszarami o różnych funkcjach. Możliwe staje się precyzyjne lokalizowanie różnych funkcji przestrzeni, odpowiadające celom strategii rozwoju. Komponent przestrzenny wskazuje, gdzie dokładnie funkcje mogą być realizowane. Istotne jest zachowanie odpowiednich proporcji pomiędzy poszczególnymi funkcjami, zgodnie z uwarunkowaniami i potrzebami. Model jest obowiązkowym elementem Strategii, który stanowi podsumowanie najważniejszych ustaleń rozwojowych Strategii osadzonych w przestrzeni Gminy.

Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych

Gmina Borowie jest gminą rolniczą. Na terenie gminy zachował się czytelny układ dolin rzecznych o równoleżnikowym przebiegu oraz duże obszary niezabudowane pozostające w rolniczym wykorzystaniu. Na obszarze gminy dominuje zabudowa zwarta, ulicowa, w większości usytuowana wzdłuż drogi krajowej i dróg powiatowych, a skupiska zabudowy rozproszonej są tylko niewielkim uzupełnieniem. Wszystkie wsie są dobrze powiązane z miejscowością gminną – Borowiem położonym w centralnej części gminy. W otoczeniu wsi gminnej występują duże kompleksy leśne.

Na terenie gminy można wyróżnić trzy obszary o wykrystalizowanych funkcjach:

- a) Wieś gminna Borowie – wielofunkcyjna miejscowość, w której zlokalizowane są usługi publiczne. Obszar ukierunkowany na dużą ilość inwestycji – zabudowę jednorodzinną i usługową. Ponadto wydawanych jest najwięcej decyzji o warunkach zabudowy;
- b) Wsie Głusków, Wilchta, Dudka – wsie położone w zachodniej części gminy, w bliskim sąsiedztwie Garwolina. Miejscowości te są również ukierunkowane na silny rozwój zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.
- c) Pozostały obszar gminy to wsie typowo rolnicze. Nowa zabudowa związana jest w większości z tą funkcją.

Gmina Borowie graniczy z gminami wiejskimi powiatu garwolińskiego tj. od południa Miastków Kościelny i Górzno, od zachodu z gminą Garwolin i Parysów, od północy z gminą z powiatu mińskiego Latowicz, a od wschodu z gminą Wodynie z powiatu siedleckiego oraz gminą Stoczek Łukowski z terenu województwa lubelskiego w powiecie łukowskim.

System powiązań przyrodniczych

Gmina Borowie charakteryzuje się znaczącym zasobem przyrodniczym, na który składają się liczne lasy, stawy oraz dolina Wilgi. Na terenie Gminy nie wyznaczono żadnych obszarów ochrony prawnej przyrody, oprócz 36 pomników przyrody.

Gmina Borowie, usytuowana w dorzeczu Wisły, charakteryzuje się rozległą, ale niezbyt gęstą siecią hydrograficzną, którą tworzą głównie rzeki Wilga i Rydnia, wraz z ich dopływami, oraz cieki wyprowadzające wody poza obszar Gminy. Występuje jeden obszar, na południu Gminy (miejscowości Kamionka, Łętów, Dudka, Głusków) zagrożenia wynikającego z okresowego zalewania obszarów Gminy Borowie wodami powodziowymi. Prawdopodobieństwo powodzi tam jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat). Ryzyko to jednak występują na obszar niezabudowanych gęsto zabudową jednorodzinna.

Główne korytarze i elementy sieci transportowych

Gmina Borowie charakteryzuje się korzystnym położeniem w przypadku dostępności komunikacyjnej. Na terenie gminy Borowie występują cztery kategorie dróg:

- Droga krajowa Nr 76 Wilga – Łuków (o długości 14,811km),
- Droga wojewódzka Nr 805 Warszawice – Wilchta (o długości 1,0km),
- Drogi powiatowe (o łącznej długości 25,193km)
- Drogi gminne (o łącznej długości 76,7km).

Większość wsi jest dobrze powiązana z centralnie położoną miejscowością gminną układem dróg powiatowych oraz ma dobre połączenie z Garwolinem.

Przez środkową część Gminy, równoleżnikowo, przebiega trakcja kolejowa PKP. Linia kolejowa nr 12 jest dwutorową, zelektryfikowaną linią pierwszej kategorii. Na odcinku linii nr 12 przebiegającym przez obszar gminy Borowie nie są realizowane przewozy pasażerskie. Można jednak wskazać na potencjalne wykorzystanie linii nr 12 w powiązaniach zewnętrznych. Posiada dwa przystanki ze

zlikwidowanymi budynkami dworca, dwoma peronami i krawężnikami peronowymi w miejscowościach Chromin i Iwowe. Linia kolejowa nr 12, relacji Skierniewice – Łuków, nazywana Towarową Obwodnicą Warszawy, stanowi kolejowe obejście Warszawy dla towarowego ruchu tranzytowego.

Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Przez tereny gminy przebiega szereg sieci infrastruktury sieciowej, w tym wodociągi, kanalizacja, sieć gazowa i sieć Internet oraz infrastruktury technicznej, linii energetycznych wysokiego napięcia. Stopień uzbrojenia Gminy oraz obsługi terenów zabudowanych jest zróżnicowany. W przypadku stopnia zwodociągowania Gminy wynosi ono 97,7 %, a stopień skanalizowania 95 %. Gmina Borowie nie ma zbiorczej sieci ciepłowniczej, a budynki są ogrzewane indywidualnie. Główne źródła ciepła to węgiel kamienny, miął węglowy, drewno oraz w mniejszym stopniu gaz ziemny, olej opałowy i energia elektryczna. Przez gminę przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia o średnicy 200 mm zasilany z magistrali Puławy–Warszawa Rembelszczyzna. Gazociąg ten biegnie przez wsie Wilchta, Dudka, Słup Pierwszy i Borowie. Gmina Borowie zasilana jest głównie ze stacji transformatorowo – rozdzielczej 110/15 kV zlokalizowanej w Garwolinie. Ze stacji w Garwolinie energia dostarczana jest do odbiorców na terenie gminy Borowie przez magistralne linie średniego napięcia głównie „Garwolin-Głusków” i „Garwolin-Parysów”. Jedna stacja 15/0,4 kV w Łętowie zasilana jest z linii „Garwolin-Unin”. Na terenie Gminy poprowadzono światłowód w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

Infrastruktura społeczna udostępnia mieszkańcom możliwość korzystania z usług publicznych tj. placówki oświatowe, opieka zdrowotna, administracja publiczna, kultura i rekreacja. Na infrastrukturę oświatową Gminy Borowie składają się:

- ⇒ Zespół Oświatowy w Borowiu- w skład, którego wchodzi Publiczna Szkoła Podstawowa im Aleksandra Sasimowskiego i Publiczne Przedszkole „Jaś i Małgosia”,
- ⇒ Zespół Szkół w Głoskowie- w skład, którego wchodzi Publiczna Szkoła Podstawowa im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Publiczne Przedszkole „Kubuś Puchatek”,

- ⇒ Publiczna Szkoła Podstawowa w Iwowe- w skład, którego wchodzi Publiczna Szkoła Podstawowa z oddziałem przedszkolnym i Punktem Przedszkolnym.

Działalność kulturalna prowadzona jest w ramach Gminnego Ośrodka Kultury w Borowiu, przy którym działają Zespoły Ludowe, a także Gminna Biblioteka Publiczna im. Waltera Nurzyńskiego, Gminna Orkiestra Dęta oraz Gminna Izba Tradycji z siedzibą w Lalinach. W przypadku działań z zakresu obszaru pomocy społecznej działania w tym kierunku prowadzi Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Usługi w zakresie ochrony zdrowia na terenie Gminy realizowane są przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej (SPZOZ) w Borowiu.

Modele kierunków rozwoju przedstawiają założenia ukierunkowanej terytorialnie polityki rozwoju lokalnego, wskazujące obszary kluczowe dla osiągnięcia celów rozwojowych, elementów struktury osadniczej oraz rodzaje powiązań występujących pomiędzy poszczególnymi obszarami. Zidentyfikowane rekomendacje przedstawione na modelach sygnalizują niezbędne lub pożądane działania do realizacji Strategii. Finalnie zapewnić one mają podniesienie standardu i jakości życia mieszkańców oraz potencjału gospodarczego Gminy, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Model kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Borowie, wskazuje lokalizację obszarów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową. Zarezerwowanie przestrzeni, na rozwój mieszkalnictwa, jest jednym z ważniejszych zadań w polityce przestrzennej prowadzonej na poziomie lokalnym. Ważna jest przy tym zasada, aby planowanie i przygotowywanie takich obszarów wiązało się z rzeczywistymi potrzebami mieszkaniowymi oraz by obszary te miały dostęp do pełnego uzbrojenia i usług publicznych. Wyznaczono potencjalne obszary korzystne, w zakresie dopełnienia istniejącej zabudowy. W modelu uwzględnione zostały istniejące, jak i proponowane lokalizacje nowej infrastruktury publicznej, które znacząco przyczyniłyby się do poprawy bezpieczeństwa i zwiększenia komfortu życia mieszkańców.

Priorytetowym działaniem jest zaplanowanie inwestycji związanych z budową oświetlenia przy drodze krajowej nr 76 pomiędzy miejscowościami Borowie oraz Słup Pierwszy, gdyż przebieg drogi w miejscu mocno zalesionym, stanowi duże

zagrożenie w przemieszczaniu się pieszych i rowerem, szczególnie w porze wieczornej i nocnej. Ponadto modernizacja drogi gminnej pomiędzy Chrominem, a Starą Brzuzą, zwiększyłaby bezpieczeństwo poprzez umożliwienie szybszego przejazdu jednostce OSP Chromin. Lokalizacja nowych miejsc do opieki nad dziećmi do lat 3, budowa placów zabaw oraz miejsc do aktywnego spędzania czasu, tj. boisko.

W zakresie przestrzeni, która mogłaby zostać wykorzystana gospodarczo, na potrzeby lokalizacji zakładów przemysłowych, magazynowych lub produkcyjnych, przewidziano tereny pod inwestycje niemieszkalne w obrębie ewidencyjnym Borowie, które mają dogodne połączenia z pobliską DK76. Istotnym miejscem mogą okazać się tereny wzdłuż linii kolejowej nr 12 oraz nowa stacja kolejowa z drobnymi usługami. Zapewniłaby ona dogodne połączenie komunikacyjne z dużymi ośrodkami miejskimi.

Model kierunków rozwoju turystyczno-transportowego Gminy Borowie jest wizualizacją obecnie istniejących powiązań i uwarunkowań przestrzennych oraz oczekiwanych i zaplanowanych w dokumencie Strategii, kluczowych dla lokalnego rozwoju. Ukształtowanie powierzchni Gminy, sąsiedztwo rozległych obszarów leśnych oraz rzeki Wilga i Rydnia, tworzą niezwykle wartościowe dla Gminy elementy środowiska naturalnego, których zrównoważone wykorzystanie pozytywnie wpłynie na życie mieszkańców oraz może tworzyć warunki do zwiększenia potencjału gospodarczego gminy. Proponowane trasy szlaków turystycznych, łączą najważniejsze elementy dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Gminy oraz sąsiednich obszarów.

Należy dążyć do utworzenia szlaków turystycznych łączących zabytkowe budowle z miejscowości Borowie i Głusków oraz parki dworskie w Borowiu, Kamionce i Głoskowie, a także istniejące zabytki techniki, tj. wiatrak w Chrominie, młyn Czarnów w miejscowości Kamionka. Ponadto ciekawymi punktami na trasie szlaków turystyczny byłyby ekologiczna ścieżka edukacyjna w Słupie Pierwszym oraz Izba Pamięci w Lalinach. Na terenie Gminy, do 2023 roku, aktywnie działa 14 Kół Gospodyń Wiejskich kultywujących tradycje ludowe, obrzędy i zwyczaje wsi polskiej swojego regionu.

Potencjałem do wykorzystania jest również parking znajdujący się przy budynku GOK. Jednym ze sposobów rozwoju byłaby zmiana jego kształtu i przerobienie części na reprezentacyjny skwer umożliwiający spotkanie się lokalnej społeczności.

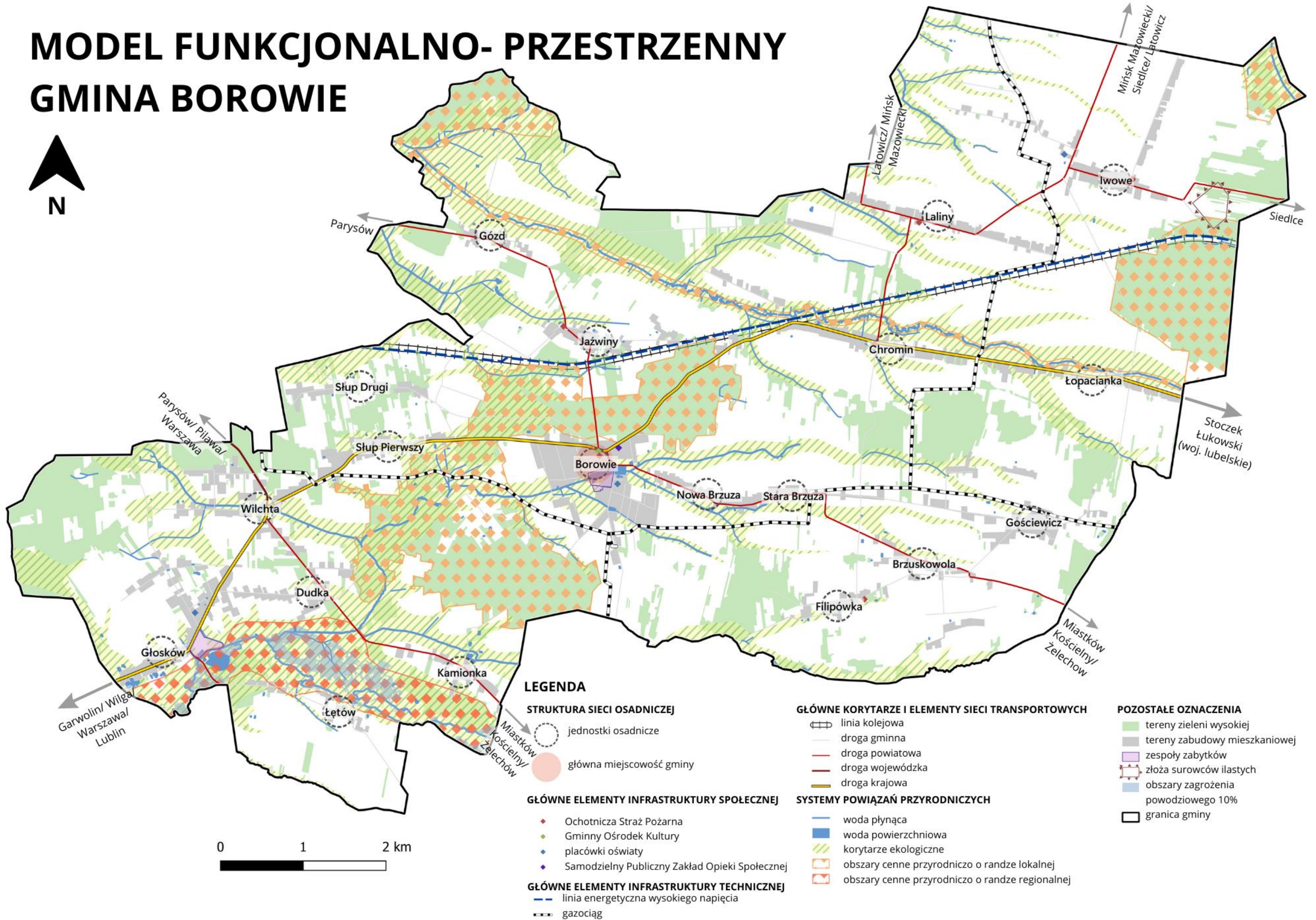
Aranżacja placu w ławki i inną małą architekturę może znacząco poprawić jakość przestrzeni oraz stworzyć estetyczne połączenie budynku GOK ze skwerem, kościołem oraz pobliskim zespołem dworkowo-parkowym. Należy dążyć również do racjonalnego zagospodarowania terenów wokół stawu w Borowiu poprzez stworzenie przestrzeni rekreacyjno-wypoczynkowej z elementami małej architektury.

Utworzenie centrum przesiadkowego, w postaci pętli autobusowej, na drodze pomiędzy miejscowościami Jażwiny oraz Borowie w przypadku odtworzenia połączeń pasażerskich kolei, znacząco zwiększyłaby komfort komunikacji wśród mieszkańców i dostęp do usług wyższego rzędu, takich jak uniwersytety, szpitale, obiekty kulturalne. Należy również podkreślić przyszłą funkcję inwestycji, jaką będzie obsługa ruchu turystycznego, w przypadku intensywnego rozwoju funkcji rekreacyjnych jednostki.

Położenie gminy nad malowniczą rzeką Wilgą, stwarza atrakcyjne warunki do rekreacji i daje duże możliwości dalszego rozwoju zagospodarowania rekreacyjnego. Utworzenie spływu kajakowego na rzece Wilga byłoby ciekawym urozmaiceniem atrakcji turystycznych. Ważnym zadaniem dla gminy winno być połączenie promocji środowiska przyrodniczego z posiadanymi zasobami dziedzictwa kulturowego.

MODEL FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNY GMINA BOROWIE

LEGENDA

STRUKTURA SIECI OSADNICZEJ

- jednostki osadnicze
- główna miejscowość gminy

GLÓWNE ELEMENTY INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

- Ochotnicza Straż Pożarna
- Gminny Ośrodek Kultury
- placówki oświaty
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Społecznej

GLÓWNE ELEMENTY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

- linia energetyczna wysokiego napięcia
- gazociąg

GLÓWNE KORYTARZE I ELEMENTY SIECI TRANSPORTOWYCH

- linia kolejowa
- droga gminna
- droga powiatowa
- droga wojewódzka
- droga krajowa

SYSTEMY POWIĄZAŃ PRZYRODNICZYCH

- woda płynąca
- woda powierzchniowa
- korytarze ekologiczne
- obszary cenne przyrodniczo o randze lokalnej
- obszary cenne przyrodniczo o randze regionalnej

POZOSTAŁE OZNACZENIA

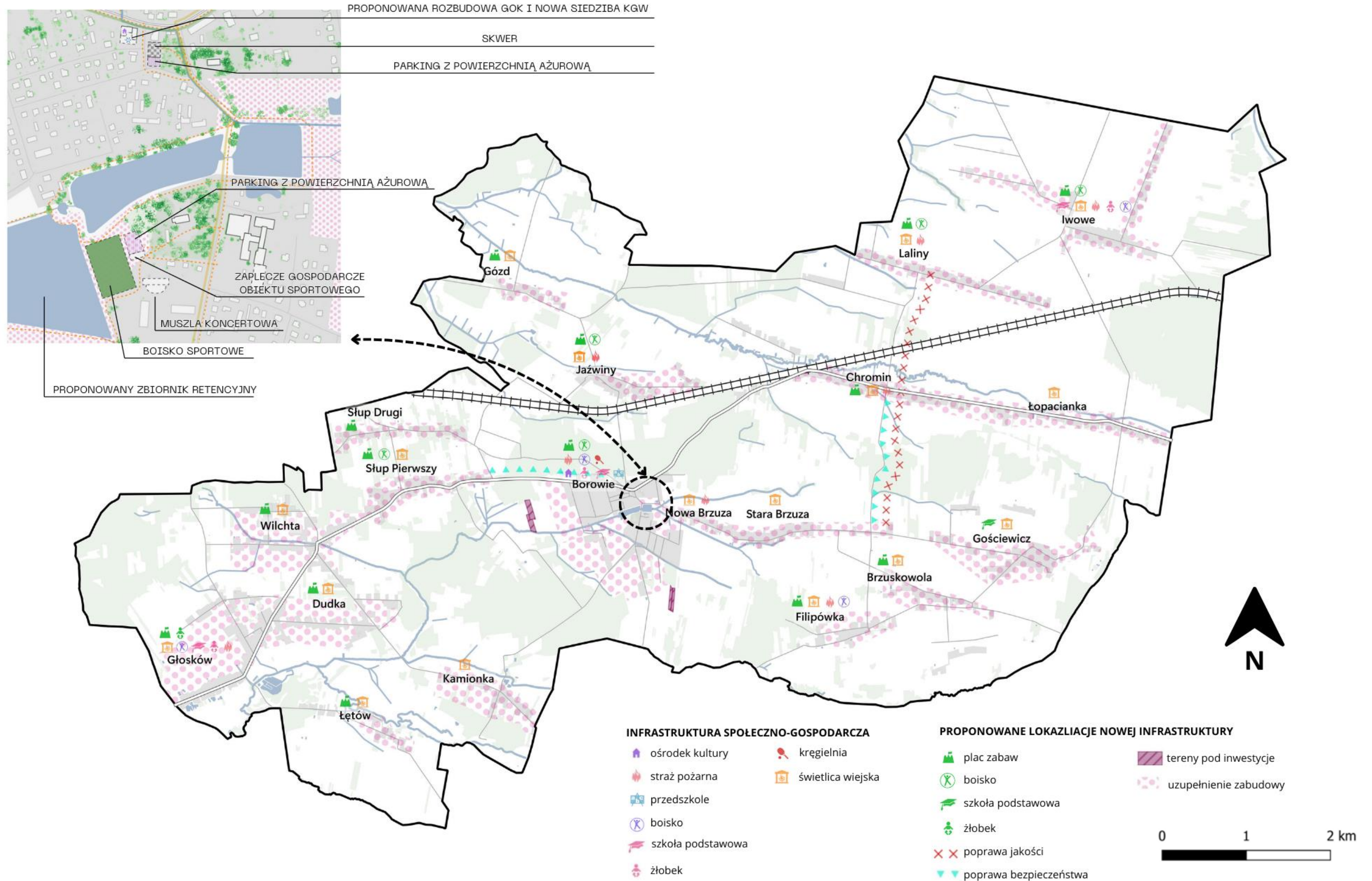
- tereny zieleni wysokiej
- tereny zabudowy mieszkaniowej
- zespoły zabytków
- złoża surowców ilastych
- obszary zagrożenia powodziowego 10%
- granica gminy

0 1 2 km

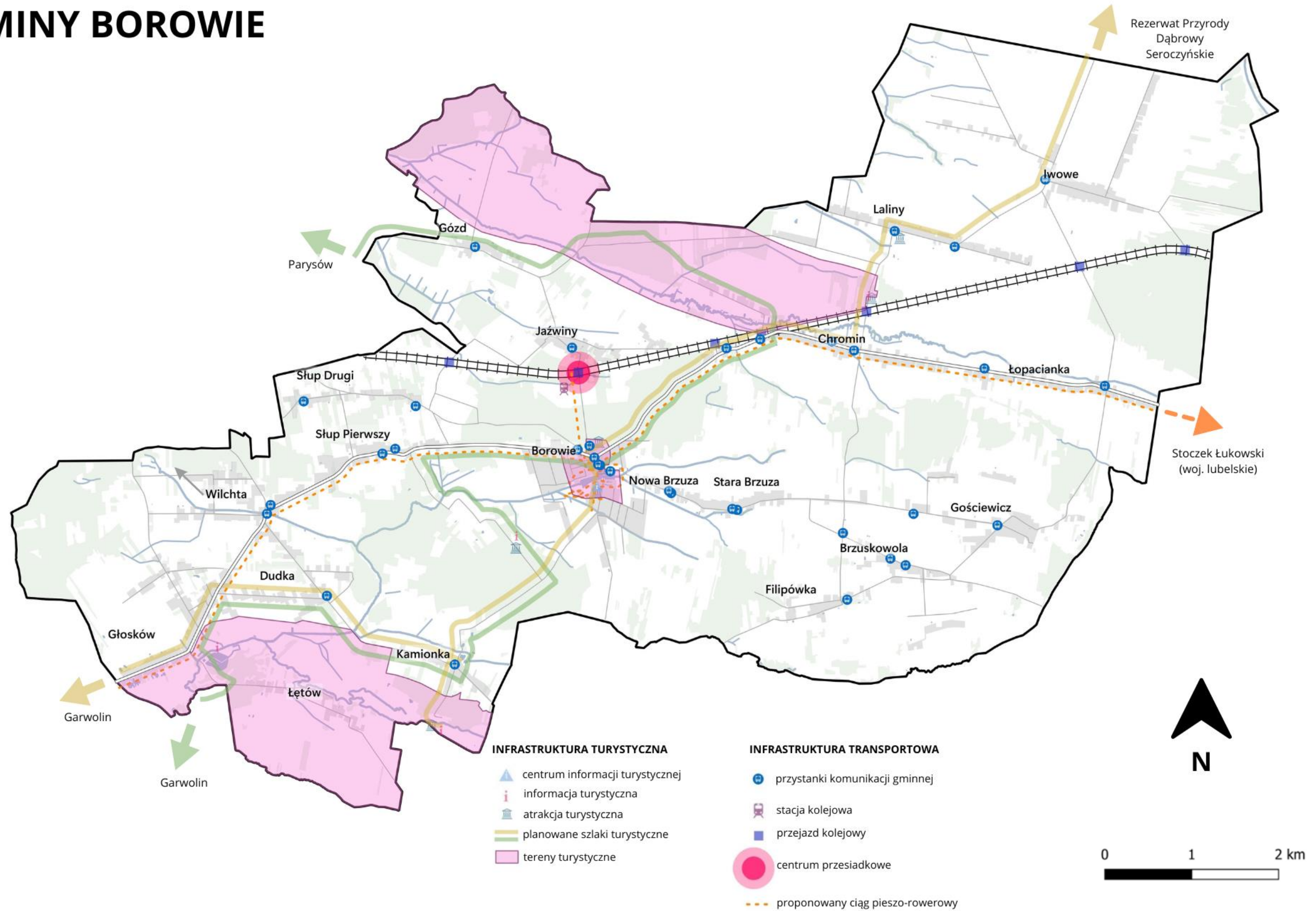

KIERUNKI ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY BOROWIE

KIERUNKI ROZWOJU TURYSTYCZNO-TRANSPORTOWEGO GMINY BOROWIE

11. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ

a) Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu

- Ochronę wód otwartych należy realizować poprzez zabezpieczanie ich przed zagrożeniami wynikającymi z niepoprawnego odprowadzenia ścieków oraz na działaniach polegających na utworzeniu, wzdłuż większych cieków, strefy obudowy biologicznej, przeciwdziałającej spływowi zanieczyszczeń z pól;
- Należy ograniczyć regulację wód i prowadzić wyłącznie w oparciu o materiały naturalne;
- Nie należy realizować obiektów budowlanych na obszarach zalewowych;
- Należy dążyć do ochrony powietrza poprzez tworzenie warunków likwidacji niskiej emisji;
- Należy dążyć do ochrony przed hałasem głównie istniejących ciągów komunikacyjnych, w tym w szczególności przebiegającej przez gminę drogi krajowej nr 76 Wilga – Garwolin - Stoczek Łukowski- Łuków, drogi wojewódzkiej nr 805 Warszawice – Parysów – Wilchta, a także linii kolejowej Skierniewice - Pilawa – Łuków – zabudowę chronioną akustycznie w sąsiedztwie ciągów komunikacyjnych należy projektować w miejscach najmniej narażonych na występowanie hałasu i drgań oraz w sposób gwarantujący zachowanie norm i wartości dopuszczalnych;
- Należy zachowywać i chronić zieleń istniejącą, z uzupełnianiem zadrzewień i zakrzewień, zgodnie z charakterem siedliska;
- Należy pozostawiać jako ważne nisze ekologiczne, zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne i przydrożne oraz towarzyszące ciekom i zbiornikom wodnym;
- Należy zachowywać i chronić bagna, mokradła i torfowiska;
- Należy zapobiegać fragmentacji i zmniejszaniu powierzchni niezbędnych dla właściwego funkcjonowania systemu przyrodniczego gminy, zachowywać ciągłość przestrzenną i funkcjonalną terenów zielonych;
- Należy dążyć do zachowania i ochrony kompleksów przyrodniczych o najwyższym potencjale biologicznym, w szczególności lasów, cieków wodnych i ich dolin, naturalnych zbiorników wodnych, obniżeń bezodpływowych oraz ciągów powiązań przyrodniczych lokalnych i regionalnych, a tym samym zwiększanie lesistości Gminy;
- Zagęszczanie zabudowy i jej koncentracja powinny być planowane na terenach już zainwestowanych (zmniejszenie skutków rozwoju budownictwa na terenach niewystarczająco uzbrojonych i cennych przyrodniczo bądź

o gorszych warunkach geotechnicznych; ochrona przestrzeni otwartych przed chaotycznym zainwestowaniem);

- Należy ograniczyć do niezbędnego minimum lokalizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko do inwestycji niezbędnych do funkcjonowania lokalnych i ponadlokalnych systemów inżynierskich oraz terenów przemysłowo – usługowych, przy czym należy dążyć do stosowania, przy realizacji inwestycji, najnowszych dostępnych technologii przyjaznych środowisku;
- Należy dążyć do stworzenia systemu racjonalnego usuwania odpadów w oparciu o istniejące gminne wysypisko i całkowite wyeliminowanie wywożenia odpadów na inne tereny;
- Należy dążyć do dalszego wyposażania zwartej zabudowy w systemy kanalizacyjne, a w przypadku zabudowy rozproszonej w szczelne zbiorniki bezodpływowe lub lokalne przydomowe oczyszczalnie;
- Należy dążyć do wyeliminowania możliwości odprowadzania nieoczyszczonych ścieków bezpośrednio do wód i gleby;
- Należy dążyć do racjonalnego korzystania z wszelkich środków chemicznych używanych w rolnictwie i promocji środków najbardziej przyjaznych środowisku zgodnie z najnowszą wiedzą w tej dziedzinie;
- Należy dążyć do ochrony gleb wysokiej klasy przed zmianą przeznaczenia na cele nierolnicze;
- Należy dążyć do ochrony gruntów leśnych przed zmianą przeznaczenia;
- Należy dążyć do pozostawienia dolin rzecznych w dotychczasowym użytkowaniu,
- Należy dążyć do nieprzekształcania trwałych użytków zielonych na grunty orne,
- Należy dążyć do ochrony złóż kopalin przez zainwestowaniem.

b) Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- Wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. zachowanie obecnego kształtu założeń dworkowo-parkowych i cmentarza przykościelnego, utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych stawów i cieków wodnych;
- Realizację nowej zabudowy, w zależności od jej funkcji, z wymogiem dostosowania jej do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły zabudowy, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej,
- Należy dążyć do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości zabytkowej obiektów,

- Wszelkie prace związane z zabytkami wymagają uzgodnienia w Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków;
- Należy dążyć do przywrócenia formy placu przedkościelnego placowi rynkowemu, poprzez promowanie nasadzeń zieleni niskiej i ograniczanie nowych nasadzeń zieleni wysokiej;
- Należy dążyć do harmonijnego i zrównoważonego kształtowania nowej zabudowy z uwzględnieniem kontekstu kulturowo- przestrzennego i parametrów otaczającej zabudowy;
- Należy dążyć do powiązania istniejących struktur krajobrazowo-architektonicznych w spójną strukturę przestrzenną;
- Priorytetyzacja i ekspozycja zabytków architektoniczno- kulturowych Gminy tworzących ich tożsamość;
- Rewaloryzacja przestrzeni publicznych.

c) Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej:

- Należy zapewnić dostępność jakościowych przestrzeni publicznych wszystkim miejscowościom Gminy;
- Należy zwiększyć ilość obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego co pozwoli na lepsze zarządzanie przestrzenią w gminie i ograniczenie rozpraszania zabudowy. Szczególnie ważne jest objęcie planami obszarów o wysokiej presji inwestycyjnej. Jednocześnie należy przeprowadzić rewizję i aktualizację istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego , aby dostosować je do obecnych potrzeb społecznych, gospodarczych i środowiskowych;
- Rozwój miejscowości Gminy polegające na uzupełniania istniejącej już zabudowy i jej porządkowaniu, ograniczając rozpraszanie się zabudowy;
- Należy dążyć do utrzymania zwartej zabudowy w istniejących osadach, z jednoczesnym zachowaniem charakterystycznego dla tego obszaru układu przestrzennego. Nowe inwestycje powinny być skierowane głównie wzdłuż istniejących ciągów komunikacyjnych;
- Stworzenie wyraźnie zdefiniowanego centrum w Borowiu, które będzie wspierać budowanie lokalnej tożsamości i integrację społeczności;
- wytworzenie klarownego w strukturze Borowia centrum Gminy, sprzyjającego tworzeniu tożsamości lokalnej;
- Należy dążyć do zachowania spójności przestrzennej nowo powstającej zabudowy poprzez stosowanie spójnych zasad kształtowania zabudowy, wskaźników zagospodarowania terenu, maksymalną i minimalną nadziemną intensywność zabudowy, minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej, maksymalny udział powierzchni zabudowy, maksymalną wysokość zabudowy, linii zabudowy oraz gabarytów;

- Zabrania się zabudowywania terenów zagrożonych ryzykiem powodziowym.

d) Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2024 poz. 1130 ze zm.)

- Nie zostały określone w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy z 2006 r. ;
- Na terenie Gminy nie przewiduje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².

e) Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego:

- Inwestycje celu publicznego należy lokalizować w Gminie Borowie na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz na podstawie decyzji o warunkach zabudowy;
- Należy dążyć do ograniczania i minimalizowania zagrożeń związanych z realizacją inwestycji celu publicznego;

f) Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej:

Systemy komunikacji

- Modernizacja sieci dróg gminnych oraz ich wyposażenie w chodniki/ oraz ścieżki rowerowe w celu stworzenia ciągłego systemu komunikacji pieszo-rowerowej;
- Modernizacja, przebudowa i rozbudowa istniejących ciągów drogowych, w tym poprawa ich jakości;
- Poprawa bezpieczeństwa na przejazdach kolejowych;
- Tworzenie spójnego systemu powiązań przestrzeni publicznych;

Infrastruktura techniczna

- Rozbudowa i rozwój systemów infrastruktury technicznej ze szczególnym uwzględnieniem sieci kanalizacji sanitarnej, wodociągowej;
- Rozbudowa systemu zaopatrzenia w gaz i ciepło;
- Rozwój sieci wodociągowej z wyprzedzeniem lub wprowadzaniem jej równoległe z inwestycjami na terenach przeznaczonych do zabudowy;
- Wykorzystywanie ekologicznych źródeł energii cieplnej na terenie całej gminy, co przyczyni się do poprawy efektywności energetycznej;

Infrastruktura społeczna

- Pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury, technologii i kadry, a także na organizację zajęć pozalekcyjnych dla uczniów;
- Rozbudowa i modernizacja Gminnego Ośrodka Kultury w Borowiu oraz organizacja działań na rzecz rozwoju kultury;
- Modernizacja Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Borowiu w zakresie organizacji pracy i rozszerzenia dostępnych usług medycznych;
- Dążenie do rozwoju systemu opieki nad osobami o szczególnych potrzebach;
- Utrzymanie i rozbudowa obiektów i urządzeń sportowych oraz obiektów towarzyszących, w tym realizacja nowych inwestycji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej;
- Dążenie do wykształcenia przestrzeni publicznych w centralnych częściach głównej miejscowości Gminy sprzyjających pobudzaniu aktywności społecznej i wzmacnianiu więzi;
- Rozwój terenów rekreacyjno-wypoczynkowych, zapewniających mieszkańcom dostęp do terenów zielonych, zabytków i atrakcji turystycznych;
- Dalszy rozwój i dbanie o zieleni, poprzez organizację nowych nasadzeń;

g) Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500kW:

- Należy dążyć do lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500kW z poszanowaniem obszarów stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu;

h) Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko:

- Należy ograniczyć do niezbędnego minimum lokalizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w przypadku konieczności wprowadzenia tego typu przedsięwzięć, wskazane jest wprowadzenie odpowiednich ograniczeń dla zagospodarowania w ich bezpośrednim sąsiedztwie, wynikających z przepisów odrębnych;

i) Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej:

- Należy dążyć do dostosowania stopnia rozwoju i specyfikacji rolnictwa do warunków klimatycznych, ukształtowania Gminy;

- Przeznaczanie terenów pod produkcję rolniczą i uprawy polowe powinny przebiegać na podstawie predyspozycji gleb oraz zasad ochrony gruntów i siedlisk;
- Kształtowanie przestrzeni rolnej i leśnej należy tworzyć w oparciu o zasadę zwiększania terenów zadrzewionych, tworzenie stawów hodowlanych i rekreacyjnych;
- Należy dążyć do popularyzacji i rozwoju rolnictwa ekologicznego;

j) Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji:

- Wyznaczenie obszarów zdegradowanych, obszarów rewitalizacji, obszarów wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji poprzez działania mające na celu przywrócenie ich walorów przyrodniczych danego obszaru oraz z wykorzystaniem ich jako tereny rekreacyjno-wypoczynkowe.

12. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

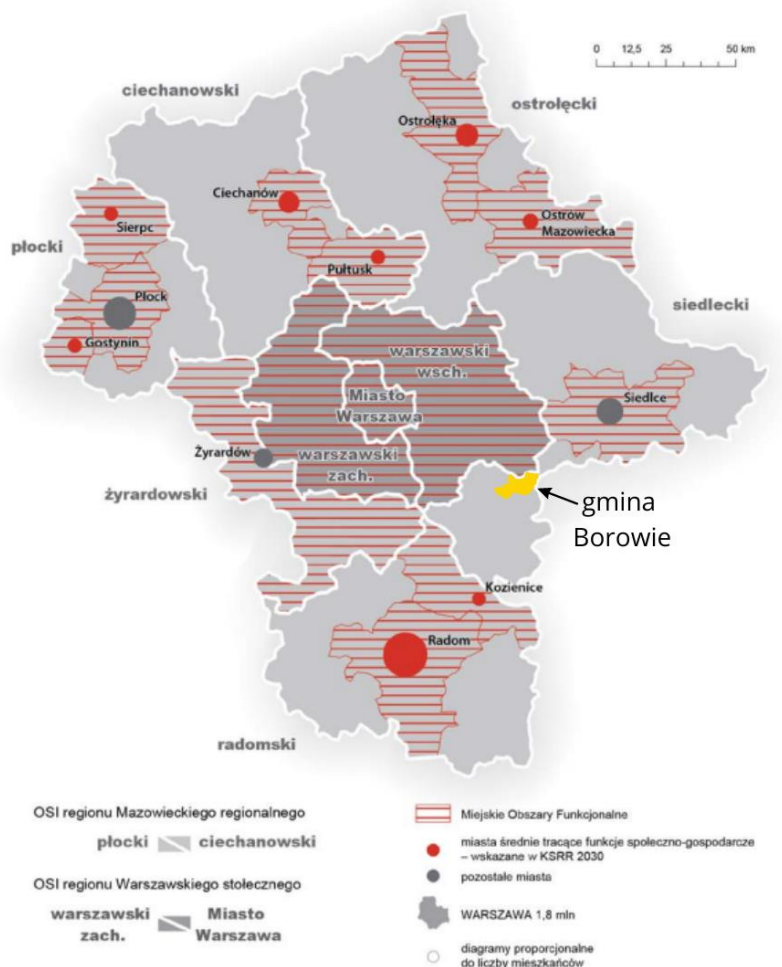
W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze (dalej zwane SRWM 2030+) zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (dalej zwane OSI), na podstawie definicji określonej w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju – jako obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do których jest kierowana interwencja publiczna. W województwie mazowieckim na poziomie regionalnym zostały wyznaczone dwa typy OSI, tj.:

- **problemowe - podregiony NUTS 3:**
 - w regionie Mazowieckim regionalnym: ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki, żyrardowski,
 - w regionie Warszawskim stołecznym: warszawski zachodni, warszawski wschodni i miasto Warszawa;
- **bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne (MOF):**
 - miejski obszar funkcjonalny Warszawy (region Warszawski stołeczny) jako istniejący biegun wzrostu,
 - miejskie obszary funkcjonalne miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze praz Płocka, Siedlec i Żyrardowa jako potencjalnych biegunów wzrostu.

Terytorializacja celów, przedstawionych poprzez OSI, stwarza szansę na ich bardziej efektywne wykonanie i zrównoważony przestrzennie rozwój całego województwa. Pomimo wskazania MOF jako odrębnej kategorii OSI, ich rozwój jest ściśle powiązany z rozwojem OSI problemowych, gdzie są usytuowane. W związku z tym działania prowadzone na obszarze poszczególnych MOF jako istniejących, bądź potencjalnych biegunów wzrostu, będą przekładać się na poprawę konkurencyjności i spójności w skali całego podregionu, z korzyścią dla całego województwa. Główną drogę do zmniejszania różnic w poziomie życia, czyli osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej, stanowi pobudzenie endogenicznego rozwoju. Rozkład poszczególnych OSI na terenie województwa mazowieckiego przedstawiono na rysunku 7. poniżej.

Rysunek 11. Obszary strategicznej interwencji województwa mazowieckiego.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze.

Obszar Gminy Borowie jest zlokalizowany w granicach **Siedleckiego OSI**, złożonego z 6 powiatów: garwolińskiego, łosickiego, siedleckiego, sokołowskiego, węgrowskiego oraz Siedlec – miasta na prawach powiatu. Wyznaczony obszar zorientowany jest na poprawę atrakcyjności inwestycyjnej podregionu, wzmacnianie postaw przedsiębiorczych i rozwój lokalnych rynków pracy. Ponadto zakłada się wzmacnianie zdolności obszaru do rozwoju nowych branż w celu dywersyfikacji gospodarki podregionu, aktywizacji zawodowej ludności i wzmocnienia bazy dochodowej samorządów lokalnych. W SRWM 2030+ przedstawiono zakres interwencji skierowanej do poszczególnych OSI, określony na podstawie analizy barier i potencjałów rozwojowych, zawartej w diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej województwa.

Działania w OSI siedleckim skoncentrowane będą na wskazanych poniżej obszarach:

1. Wsparcie rozwoju gospodarczego obszaru poprzez:

- Wzmacnianie wykształconych specjalizacji gospodarczych, m.in. sektora rolnego, przetwórstwa rolno-spożywczego, przemysłu maszynowego, metalowego i chemicznego,
- Rozwój skoordynowanej oferty inwestycyjnej, w tym zapewnienie terenów inwestycyjnych i poprawę ich dostępności transportowej,
- Rozwój infrastruktury turystycznej i promocję zintegrowanej oferty turystycznej.

2. Poprawa stanu środowiska poprzez:

- Rozbudowę i modernizację systemów kanalizacyjnych, gazowych i ciepłowniczych,
- Zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych,
- Modernizację systemu gospodarki odpadami – wdrażanie gospodarki odpadami o obiegu zamkniętym.

Ze względu, iż OSI to obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych, których celem jest skierowanie interwencji publicznej na dany obszar, w Gminie Borowie zidentyfikowano:

Potencjał rozwojowy Gminy Borowie stanowi rozwój infrastruktury turystycznej w całej Gminie oraz rozwój gospodarczy poprzez lokalizację nowych inwestycji na terenie Gminy pełniących różne funkcje, w tym tereny inwestycyjne, obszary przedsiębiorczo – usługowe i budownictwo mieszkaniowe. Lokalny rozwój gospodarczy jest jednym z najważniejszych obszarów działań Gminy. Dla podniesienia konkurencyjności Gminy w zakresie funkcji zewnętrznych szczególnie pożądanym jest skoncentrowanie działań władz samorządowych, w procesie konsultacyjnym dotyczącym wybudowania drogi pieszo-rowerowej wzdłuż Drogi Krajowej 76. Zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego wpłynie pozytywnie na dalszy rozwój Gminy.

13. SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU

Na poziomie krajowym podstawowym dokumentem przedstawiającym cele i kierunki rozwoju jest **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)** przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorzady: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji polityki w perspektywie 2030. W KSRR 2030 odzwierciedlenie znajdują postanowienia **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.)**. W **Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030 + (SRWM 2030+)** przyjęto podejście do polityki regionalnej zgodne z SOR i KSRR 2030 oraz dostosowanie do specyfiki regionu. Wszelkie działania zawarte w krajowych dokumentach strategicznych są spójne z prawem międzynarodowym. Ponadto w Strategii Rozwoju Gminy Borowie uwzględniono obligatoryjne dokumenty planistyczne – **Plan Zarządzania Ryskiem Powodziowym (PZPR)** oraz **Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy (PPSS)**.

Analiza problemowa, zasobów, potencjałów rozwojowych gminy pozwala na określenie oraz przedstawienie celów strategicznych i operacyjnych, wyznaczających kierunki rozwoju lokalnego. Cele zawarte w niniejszej Strategii są spójne z dokumentami strategicznymi i planistycznymi wyższego rzędu o randze krajowej i wojewódzkiej. Spójny system rozwoju na wszystkich poziomach i odpowiedzialna współpraca, pozwolą osiągnąć efekt synergii podejmowanych działań, umożliwiając osiągnięcie wyznaczonych celów.

Poniżej Tabela 9. przedstawia spójność celów strategicznych i operacyjnych zawierających się w Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024 - 2029 z KSRR 2030, SOR, SRWM 2030+ i KPM 2030, PZPR, PPSS.

Tabela 9. Spójność celów strategicznych i operacyjnych Strategii Gminy Borowie z dokumentami wyższego rzędu.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
Cel 1. Zwiększanie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym:
1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych:
2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,
2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym,
2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach.
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie:
3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem,
3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym,
3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych,
3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)

Cel główny: Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym

Cel szczegółowy I: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną:

- **Małe i średnie przedsiębiorstwa** - rozwijanie potencjału polskich firm tak, by stawały się one coraz większe dzięki działaniom w zakresie otoczenia prawnego, tworzeniu i wdrażaniu innowacji, tworzeniu nowych miejsc pracy, udziału w łańcuchach kooperacji i ekspansji zagranicznej, ułatwieniom w dostępie do instrumentów finansowania rozwoju przedsiębiorstwa dostosowanych do jego wielkości,
- **Kapitał dla rozwoju** - oznacza zmobilizowanie środków finansowych, w tym sektora prywatnego, w celu znacznego zwiększenia poziomu inwestycji w Polsce. Rozbudowa instrumentów finansowych oferowanych przez państwowe instytucje rozwoju jest niezbędna dla wzmocnienia działających w Polsce firm. Pożądane jest również zwiększenie efektywności wykorzystania środków publicznych, w szczególności funduszy europejskich, jak i kapitału polonijnego. Kapitał dla rozwoju oznacza także budowanie w Polsce kultury oszczędzania, ponieważ to właśnie poziom oszczędności krajowych stanowi w dużym stopniu o możliwościach inwestycyjnych gospodarki.

Cel szczegółowy II: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony:

- **Spójność społeczna** - utrzymujące się zróżnicowania społeczne mogą stać się barierą dla dynamicznego rozwoju gospodarki, dlatego rozwój winien sprzyjać włączeniu społecznemu, co oznacza gospodarkę o wysokim poziomie zatrudnienia dobrej jakości i przedsiębiorczości. Oznacza to z jednej strony konieczność adaptacji gospodarki do występujących trendów demograficznych, w szczególności poprzez zapewnienie dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na te wyzwania, a z drugiej wsparcie rozwoju i odpowiednie wykorzystanie potencjału poszczególnych grup społecznych na rynku pracy.
- **Rozwój zrównoważony terytorialnie** - rozwój wszystkich terytoriów przez wzmocnianie ich potencjałów endogenicznych i czynników rozwoju oraz likwidację barier i włączenie w procesy rozwojowe regionów zmagających się z trudnościami o charakterze restrukturyzacyjnym i adaptacyjnym (makroregion Polski Wschodniej, Śląsk), obszarów wiejskich wraz z ich lokalnymi ośrodkami miejskimi oraz średnich miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Oznacza to m.in. prowadzenie skutecznej polityki regionalnej dostosowanej do specyfiki danego terytorium i obejmującej działania służące aktywizacji gospodarczej, rozwojowi lokalnych rynków

pracy i mobilizacji zawodowej mieszkańców, czy poprawie dostępu do usług publicznych z wykorzystaniem potencjałów lokalnych i subregionalnych gospodarek, jak również własnych zasobów. W wymiarze instytucjonalnym, istotne będzie dalsze wzmacnianie zdolności do planowania i prowadzenia działań rozwojowych, szczególnie na poziomie lokalnym. Przewidywane jest również podjęcie działań, których celem jest uwolnienie potencjału polskich aglomeracji. Rozwój taki oznacza, że korzyści z rozwoju gospodarczego kraju powinny być dostępne dla wszystkich obywateli, bez względu na miejsce zamieszkania.

Cel szczegółowy III: Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączaniu społecznemu i gospodarczemu.

- **Prawo w służbie obywatelom i gospodarce** - przede wszystkim poprawa jakości stanowionego prawa, w tym zmniejszenie obciążeń regulacyjnych w celu zapewnienia lepszych warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce i realizacji potrzeb poszczególnych grup obywateli. Istotą zmian w tym zakresie będzie: deregulacja, usprawnienie systemu prawnego, w tym stabilne i przewidywalne otoczenie prawne oraz racjonalizacja procesów legislacyjnych, w tym partnerstwo głównych podmiotów instytucjonalnych, korporacyjnych i społecznych.
- **Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem** - funkcjonowanie instytucji sprzyjających budowie przewag konkurencyjnych kraju i działających w nim podmiotów gospodarczych i społecznych. Ten obszar obejmuje kompleksowe działania na rzecz zwiększenia efektywności instytucji publicznych (konsolidacja, integracja działań), zmiany w strukturze i sposobie działania administracji (odbiurokratyzowanie), zwiększenie skuteczności sądownictwa i całego wymiaru sprawiedliwości, zmiany w zakresie zamówień publicznych, wzmocnienie roli dialogu społecznego i obywatelskiego. Podstawą odpowiedzialnego rozwoju Polski i realizacji założonych celów jest sprawne i skuteczne państwo. Niezbędnym warunkiem do tego jest budowa takiego systemu zarządzania rozwojem, który pozwoli na sprawną koordynację najważniejszych procesów gospodarczych i społecznych, wzmocni rolę planowania przestrzennego w realizacji polityki rozwoju oraz zwiększy odporność i możliwość reagowania państwa na zagrożenia.
- **E-państwo** - wykorzystanie w skali gospodarki możliwości oferowanych przez dostępne technologie cyfrowe. Elektronizacja procesów obsługi obywateli i przedsiębiorców, jak również wewnątrz administracji może w dłuższej perspektywie przyczynić się do poprawy funkcjonowania administracji, obniżenia kosztów obsługi i poprawy efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw.
- **Efektywność wykorzystania środków UE** - przeorientowanie sposobu wykorzystania środków europejskich pod względem zakresu, koordynacji i form wsparcia, w kierunku objęcia dofinansowaniem przedsięwzięć w obszarach interwencji kluczowych dla zdefiniowanych celów rozwojowych. Dotyczy to zwłaszcza przedsięwzięć cechujących się wysoką wartością dodaną i trwałością efektów (m.in. za sprawą szerokiego zastosowania wsparcia zwrotnego) oraz zapewnienia takiej koordynacji strumieni finansowania, która przełoży się na efekt synergiczny (m.in. zapobiegnie jednoczesnemu występowaniu wysokiej efektywności interwencji w jednym obszarze i opóźnień lub niskiej jakości efektów w innych obszarach).

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030 + Innowacyjne Mazowsze.

Cel główny: Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałą i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska

Cel 1. Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze. Wzrost konkurencyjności poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii.

Kierunki działań:

1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości:
 - 1.2. Wspieranie przedsiębiorstw w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy,
 - 1.4. Rozwój instrumentów finansowych wspomagających działalność przedsiębiorstw,
 - 1.5. Rozwój nowoczesnych terenów inwestycyjnych.
2. Rozwój zintegrowanego systemu sprzyjającego generowaniu i absorpcji innowacji:
 - 2.1. Rozwój nowoczesnej infrastruktury wspomagającej prowadzenie działalności gospodarczej.
3. Cyfryzacja gospodarki:
 - 3.1. Zapewnienie powszechnego i bezpiecznego dostępu do internetu, e-usług i otwartych danych.
4. Rozwój konkurencyjnej gospodarki:
 - 4.4. Wspieranie powstawania i funkcjonowania sieci współpracy i klastrów, w tym na obszarach wiejskich,
 - 4.5. Promocja gospodarcza i intensyfikacja współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, w tym budowanie marki Mazowsze.

Cel 2. Dostępne i mobilne Mazowsze. Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego.

Kierunki działań:

7. Zwiększanie dostępności transportowej i spójności przestrzennej regionu oraz udziału środków transportu przyjaznych dla środowiska, mieszkańców i przestrzeni:
 - 7.2. Budowa dróg krajowych i wojewódzkich do ośrodków subregionalnych słabo skomunikowanych z Warszawą i z sąsiednimi, ośrodkami rozwoju kraju,
 - 7.4. Poprawa ciągłości i jakości tras pieszych i rowerowych,

- 7.6. Podnoszenie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- 7.7. Rozbudowa infrastruktury do ładowania pojazdów o napędach alternatywnych.

- 8. Rozwój uporządkowanej sieci osadniczej, sprzyjającej wykorzystaniu transportu zbiorowego i ruchowi niezmotoryzowanemu:
 - 8.5. Kompleksowa rewitalizacja w miastach i miejscowościach wiejskich.

Cel 3. Zielone, niskoemisyjne Mazowsze. Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody.

Kierunki działań:

- 10. Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska:
 - 10.1. Ochrona obszarów cennych przyrodniczo (w tym objętych ochroną prawną) i przeciwdziałanie ich fragmentacji,
 - 10.2. Ochrona zwartych kompleksów gleb wysokiej klasy,
 - 10.3. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi,
 - 10.4. Ochrona i kształtowanie krajobrazu,
 - 10.5. Ochrona przed zanieczyszczeniem powietrza i ograniczenie hałasu,
 - 10.6. Zwiększanie lesistości regionu,
 - 10.7. Kształtowanie świadomości ekologicznej,
 - 10.8. Racjonalne gospodarowanie przestrzemią z poszanowaniem potrzeb ochrony środowiska.

- 11. Proekologiczna transformacja energetyki:
 - 11.1. Zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii,

- 12. Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym i adaptacja do zmian klimatu:
 - 12.1. Zwiększenie poziomu ochrony przeciwpowodziowej, zarządzanie ryzykiem powodziowym, zapobieganie osuwiskom i podtopieniom,
 - 12.2. Zwiększanie powierzchni terenów zieleni, w szczególności ogólnodostępnych, na obszarach zurbanizowanych,
 - 12.3. Zapobieganie suszy i łagodzenia jej skutków,
 - 12.4. Zwiększanie retencji wodnej, w tym wód opadowych, kształtowanie niebieskiej i zielonej infrastruktury w miastach.

- 13. Poprawa jakości środowiska:
 - 13.1. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby,
 - 13.2. Wdrożenie spójnego systemu gospodarki odpadami, możliwie bliskiego gospodarce o obiegu zamkniętym,
 - 13.3. Zamykanie i rekultywacja składowisk oraz usuwanie wyrobów i odpadów niebezpiecznych,

- 13.4. Prowadzenie monitoringu zanieczyszczeń środowiska i wprowadzanie regulacji ograniczających zanieczyszczanie,
- 13.5. Prowadzenie działań na rzecz zapewnienia dobrego stanu wód, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i systemów oczyszczania ścieków.

14. Podnoszenie efektywności energetycznej:

- 14.1. Wdrażanie w przedsiębiorstwach systemów ek zarządzania i energooszczędnych technologii produkcji,
- 14.2. Upowszechnianie energooszczędnego i pasywnego budownictwa,
- 14.3. Kompleksowa termomodernizacja budynków,
- 14.4. Wymiana nieefektywnych źródeł ciepła na ekologiczne.

Cel 4. Mazowsze zintegrowane społecznie. Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki.

Kierunki działań:

15. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego:

- 15.2. Rozwój kształcenia (w tym dualnego) i doradztwa edukacyjno-zawodowego młodzieży,
- 15.3. Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych,
- 15.4. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie postaw prospołecznych,
- 15.5. Dostosowywanie kierunków kształcenia i szkoleń do potrzeb rynku pracy, z uwzględnieniem umiejętności przekrojowych,
- 15.6. Wspieranie edukacji dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej,
- 15.7. Wspieranie rozwoju kształcenia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- 15.8. Wspieranie poradnictwa specjalistycznego i terapeutycznego,
- 15.9. Podnoszenie umiejętności cyfrowych mieszkańców województwa,
- 15.10. Rozwój systemu nauczania wykorzystującego technologie cyfrowe (e-kształcenie) oraz innowacyjne metody nauczania,
- 15.11. Wspieranie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców.

16. Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych i opiekuńczych:

- 16.1. Budowa i rozwój infrastruktury społecznej, w tym o zasięgu regionalnym,
- 16.2. Rozwój specjalistycznej opieki zdrowotnej ze szczególnym uwzględnieniem chorób cywilizacyjnych i opieki geriatrycznej,
- 16.3. Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców,
- 16.4. Wspieranie profilaktyki i promocji zdrowia,
- 16.5. Poprawa jakości i dostępności oraz rozwój różnych form usług zdrowotnych i społecznych, w tym pielęgnacyjno-opiekuńczych, paliatywno-hospicyjnych i lecznictwa uzdrowiskowego,

16.6. Wspieranie ratownictwa medycznego.

17. Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców:

17.1. Aktywizacja zawodowa osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi, z niepełnosprawnościami, absolwentów i osób w wieku 50+,

17.2. Upowszechnianie opieki żłobkowej i wychowania przedszkolnego,

17.3. Wspieranie reorientacji zawodowej osób poszukujących i zmieniających pracę,

17.4. Wspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia.

19. Włączenie i integracja społeczna:

19.1. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej, w szczególności osób z niepełnosprawnościami, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej,

19.2. Wspomaganie włączenia społecznego i przeciwdziałanie ubóstwu,

19.3. Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej.

Cel 5. Mazowsze bogate kulturowo. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia.

Kierunki działań:

20. Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego:

20.1. Wspieranie prac konserwatorskich (w tym restauratorskich, renowacyjnych, rewaloryzacyjnych), rewitalizacja obiektów i obszarów zabytkowych oraz kulturowych

20.2. Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych, turystycznych i społecznych.

21. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa:

21.1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze,

21.2. Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej,

21.3. Wspieranie rozwoju różnych form turystyki, produktów oraz wydarzeń turystycznych,

21.4. Wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji, w tym o znaczeniu międzynarodowym,

21.5. Ochrona, pielęgnowanie i promowanie spuścizny kulturowej (materialnej i niematerialnej), w tym podnoszenie świadomości kulturowej,

21.6. Kreowanie ośrodków i kształtowanie regionalnej tożsamości kulturowej,

21.7. Wspieranie i promocja różnorodności kulturowej,

21.8. Wspieranie przedsiębiorczości i współpracy w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki.

22. Upowszechnianie kultury i twórczości:

22.1. Rozwój infrastruktury kultury, wydarzeń i projektów kulturalnych,

22.2. Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej,

22.3. Wspieranie rozwoju przemysłu kreatywnego,

22.4. Wzmacnianie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja).

23. Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej:

23.1. Wspieranie ośrodków miejskich i wiejskich w upowszechnianiu potencjału kultury wraz z rozwojem funkcji turystycznych.

Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030

Głównym celem projektowanych działań rozwojowych w SOR jest stworzenie warunków do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Cel szczegółowy I. Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej

- a) Nowe modele organizacji produkcji i rynków, krótkie łańcuchy rynkowe i uczciwa konkurencja
- b) Jakość i bezpieczeństwo żywności
- c) Rozwój innowacji, cyfryzacji i przemysłu 4.0. w sektorze rolno-spożywczym oraz jego modernizacja
- d) Zarządzanie ryzykiem w sektorze rolno- spożywczym
- e) Poszerzanie i rozwój rynków zbytu na produkty i surowce sektora rolno- spożywczego (w tym biogospodarka)

Cel szczegółowy II. Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska

- a) Rozwój liniowej infrastruktury technicznej
- b) Dostępność wysokiej jakości usług publicznych
- c) Rozwój infrastruktury społecznej i rewitalizacja wsi i małych miast
- d) Zrównoważone gospodarowanie i ochrona zasobów środowiska
- e) Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom

Cel szczegółowy III, Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa

- a) Odpowiedź na zmiany demograficzne i ich następstwa
- b) Rozwój przedsiębiorczości i nowych miejsc pracy
- c) Wzrost umiejętności i kompetencji mieszkańców wsi
- d) Budowa i rozwój zdolności do współpracy w wymiarze społecznym i terytorialnym
- e) Rozwój ekonomii i solidarności społecznej na obszarach wiejskich

Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym

Nadrzędnym celem zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej.

1. Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego:

- 1.1. Zapewnienie warunków ograniczających możliwość występowania powodzi;
- 1.2. Zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP;

2. Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego:

- 2.1. Zapewnienie warunków redukujących możliwość występowania powodzi;
- 2.2. Redukcja obszaru zagrożonego powodzią oraz zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP;
- 2.3. Redukcja wrażliwości społeczności i obiektów na OZP;

3. Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym:

- 3.1. Zwiększenie skuteczności prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych;
- 3.2. Zwiększenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych;
- 3.3. Zwiększenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu przed powodzią;
- 3.4. Wdrożenie systemu analiz popowodziowych i zwiększanie jego skuteczności;
- 3.5. Wdrożenie instrumentów prawnych i finansowych zwiększających bezpieczeństwo powodziowe;
- 3.6. Zwiększenie świadomości i wiedzy na temat źródeł zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego.

Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy

Celem PPSS jest zapewnienie odpowiedniej ilości i co najmniej dobrej jakości wód, użytecznych dla społeczeństwa, środowiska i wszystkich sektorów gospodarki narodowej.

Cel główny: Przeciwdziałanie skutkom suszy

Cele szczegółowe:

- 1) Skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy;
- 2) Zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy;
- 3) Edukacja i zarządzanie ryzykiem suszy;
- 4) Formalizacja i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

14. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

Prawidłowy przebieg realizacji założeń, Strategii Rozwoju Gminy Borowie na lata 2024-2029, jest weryfikowany poprzez odpowiednie jej wdrażanie, a następnie monitoring i ewaluację. Z kolei poprzez gromadzenie i analizę danych, wypracowany zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń Strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości. Jednym z elementów wdrażania niniejszej Strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji danego celu strategicznego.

Wdrażając Strategię, Gmina Borowie będzie dbała o dobrą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, otoczeniem społeczno-gospodarczym, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową. Ponadto będzie aktywnie uczestniczyła w konsultacjach innych Strategii przyjmowanych przez podmioty z jej otoczenia. System monitorowania jest narzędziem, który wspomaga zarządzanie, podejmowanie strategicznych decyzji i przewidywanie zagrożeń. Efekty Strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie Gminy Borowie, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28 aa ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym.

Zgodnie z powyższą ustawą Wójt Gminy Borowie zobowiązany jest w terminie do dnia 31 maja przedstawić Radzie Gminy Borowie raport o stanie gminy. Raport obejmuje podsumowanie działalności Wójta w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady Gminy. Dodatkowo, narzędziem wspomagającym monitorowanie wdrażania Strategii będzie tabela ewaluacyjna, która stanowi załącznik 1. do niniejszego dokumentu.

15. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Przystępując do realizacji zadań określonych w Strategii należy na bieżąco monitorować możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania. W momencie ustalania projektu budżetu na dany rok, należy w odpowiedni sposób zabezpieczyć potrzebne środki, w tym na działania przewidziane w Strategii, stanowiące zarówno wydatki bieżące i majątkowe. Konkretnie kwoty na działania będzie można ustalić wraz z opracowywaniem projektu budżetu Gminy na dany rok, a następnie odpowiednio korygować do poziomu jego wykonania.

Podstawowymi źródłami finansowania zadań, których celem jest realizacja Strategii Rozwoju Gminy Borowie powinny być:

- ⇒ Fundusze UE
- ⇒ Fundusze krajowe (NFOŚiGW, programy rządowe)
- ⇒ Programy finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego,
- ⇒ inne, nieunijne fundusze międzynarodowe, np. Fundusze Norweskie i EOG na lata 2021-2028,
- ⇒ inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dysponowane przez podmioty publiczne i prywatne.

Załącznik 1. Tabela ewaluacyjna do Strategii Rozwoju Gminy Borowie.

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
1.1 Zwiększenie atrakcyjności Gminy	Kreowanie przestrzeni publicznej przyjaznej mieszkańcom w różnym wieku	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób bezrobotnych (os.), – saldo migracji (os.), – liczba nowych przedsiębiorstw (szt.), – wdrożenie platformy obsługi elektronicznej mieszkańców (TAK/NIE), – liczba pracowników UG przeszkolona w zakresie obsługi „e-administracji” (os.) – liczba informacji publikowanych na stronie Urzędu Gminy i/lub w portalach społecznościowych (szt.), – liczba konsultacji społecznych (szt.), – liczba nowych inicjatyw obywatelskich (szt.) – kwota udzielonych ulg dla przedsiębiorców (zł) – kwota przeznaczona na modernizację i budowę placów zabaw (zł.) 				
	Zwiększenie atrakcyjności Gminy jako miejsca pracy, nauki i wypoczynku					
	Monitorowanie zapotrzebowania lokalnego rynku pracy i preferowanych kierunków kształcenia zawodowego					
	Otwarcie instytucji publicznych na inicjatywy społeczne					
	Kampanie informacyjne na temat planowanych działań oraz promocja treści dokumentów strategicznych					
	Prowadzenie konsultacji społecznych w zakresie planowania działań i inwestycji,					
	Promowanie Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030					
	Promowanie samozatrudnienia, stworzenie systemu zachęt i ulg dla potencjalnych inwestorów tworzących miejsca pracy					
	Modernizacja i budowa nowych placów zabaw na terenie Gminy Borowie.					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
1.2 Podwyższenie jakości oświaty i opieki nad dziećmi	Modernizacja i doposażenie budynków oświaty	<ul style="list-style-type: none"> - liczba żłobków na terenie Gminy (szt.), - liczba zmodernizowanych pomieszczeń szkolnych (szt.), - kwota przeznaczona na doposażenie szkół (zł), - liczba nauczycieli w szkołach (os.), - udział nauczycieli objętych systemem doksztalcania (%), - wzrost średnich wyników egzaminów ósmoklasisty (pkt.), - kwota przeznaczona na stypendia naukowe (zł), - liczba oferowanych zajęć pozalekcyjnych (szt.). 				
	Zapewnienie opieki dla dzieci we wszystkich grupach wiekowych					
	Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy					
	Podniesienie efektywności nauczania					
	Prowadzenie programu stypendialnego dla najzdolniejszych uczniów					
	Rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych					
	Zapewnienie bezpieczeństwa w placówkach oświatowych					
	Otwarcie instytucji publicznych na inicjatywy społeczne					
1.3 Przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego	Inicjatywy aktywizacji osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> - ilość udzielonego wsparcia dla osób starszych, niezaradnych życiowo (os.), - ilość udzielonego wsparcia dla osób z problemami uzależnienia (os.), - ilość udzielonego wsparcia dla osób wykluczonych społecznie w tym o złej sytuacji finansowej (os.), 				
	Aktywne uczestnictwo w dofinansowujących Programach socjalnych					
	Realizacja polityki krajowej nastawionej na wsparcie rodzin, osób starszych i niesamodzielnych					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
	Przeciwdziałanie bezrobociu	<ul style="list-style-type: none"> - ilość programów wdrażanych w ramach rozwiązywania problemów społecznych (szt.), - ilość zorganizowanych kursów, warsztatów i staży we współpracy z PUP w Garwolinie (szt.), - ilość udzielonego wsparcia dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy (os.), - stopa bezrobocia (‰), - liczba osób zarejestrowanych w PUP w Garwolinie (os.), - liczba powstających nowych miejsc pracy (szt.), - ilość interwencji służb porządkowych (szt.). 				
	Rozwiązywanie problemów społecznych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu					
	Organizacja programów aktywizacji zawodowej i społecznej osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym					
	Skuteczne przeciwdziałanie problemom uzależnień i przemocy w rodzinie oraz eliminacja ich niekorzystnego wpływu na społeczeństwo					
1.4 Poprawa ochrony zdrowia	Poprawa zdrowia mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> - środki pieniężne przeznaczone na modernizację ośrodka zdrowia (zł), - reorganizacja komunikacji poza Gminę (TAK/NIE), 				
	Zapewnienie łatwiejszego dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej					
	Poprawa funkcjonowania transportu publicznego poza obszar Gminy					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
	Zwiększanie świadomości mieszkańców na temat jakości powietrza i jego wpływu na zdrowie człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - liczba dostępnych lekarzy specjalistów (os.), - spadek wskaźników zanieczyszczeń powietrza PM 2,5, PM 10, B(a)P, NOx - liczba przeprowadzonych akcji i kampanii w zakresie poprawy zdrowia (szt.), 				
	Promowanie zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej wśród mieszkańców.					
1.5 Rozwój kultury fizycznej i sportu	Modernizacja istniejącej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,	<ul style="list-style-type: none"> - liczba obiektów sportowych (szt.) - oferta zajęć sportowo - rekreacyjnych (szt.), - kwota przeznaczona na zmodernizowanie obiektów sportowo-rekreacyjnych (zł), - długość szlaków rowerowych (km), - liczba akcji i kampanii promujących aktywnych styl życia (szt.) 				
	Rozbudowa infrastruktury sportowej,					
	Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego o charakterze sportowo-rekreacyjnym, a w konsekwencji podniesienie jakości życia mieszkańców, dzięki poprawie kondycji psychofizycznej,					
	Promowanie postaw dbałości o zdrowie człowieka i jego prawidłowy rozwój psychofizyczny,					
	Wspieranie turystyki rowerowej poprzez budowę dróg rowerowych.					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
1.6 Poszerzanie oferty kulturalnej wraz z upowszechnianiem wiedzy o historii Gminy Borowie	Stwarzanie warunków do kreatywnego i aktywnego spędzania wolnego czasu	– liczba wydarzeń kulturalnych (szt.), – liczba wydarzeń organizowanych w instytucjach kulturalnych (szt.),				
	Zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych dla każdej grupy wiekowej	– liczba imprez plenerowych mających na celu promocję kultury i tradycji regionu (szt.),				
	Wspieranie i promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego	– oznakowanie miejsc ważnych turystycznie (TAK/NIE),				
	Organizacja imprez kulturalno-rozrywkowych dla mieszkańców	– ilość kampanii promocyjnych wydarzeń kulturalnych organizowanych w Gminie (szt.),				
	Ochrona dziedzictwa kulturowego	– ilość uczestników wydarzeń kulturalnych (os.).				
	Wspieranie inicjatyw promujących turystykę					
1.7 Rozwijanie i wzmacnianie tożsamości lokalnej	Współpraca UG z organizacjami pozarządowymi, w tym z Kołami Gospodyń Wiejskich	– Ilość wydarzeń powstałych w współpracy z Kołami Gospodyń Wiejskich oraz innymi organizacjami pozarządowymi (szt.)				
	Współpraca Kół Gospodyń Wiejskich między sołectwami,					
	Rozwój i modernizacja Gminnej Izby Pamięci w Lalinach,	– Kwota przeznaczona na rozwój i modernizacja Gminnej Izby Pamięci w Lalinach (zł.)				

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
2.1 Wykorzystanie posiadanych terenów inwestycyjnych	Zapewnienie możliwości rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy Borowie	<ul style="list-style-type: none"> – powierzchnia/liczba uzbrojonych terenów inwestycyjnych (ha), – liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (szt.), – liczba ofert inwestycyjnych na terenie Gminy (szt.), – liczba nowych budynków mieszkalnych (szt.). – liczba nieruchomości wystawionych na przetarg (szt.) 				
	Uzbrojenie działek inwestycyjnych w infrastrukturę sieciową oraz wykonanie drogi dojazdowej					
	Dokonanie scalenia działek pod kątem lokowania dużej infrastruktury inwestora					
	Sprzedaż terenów inwestycyjnych					
	Zwiększenie liczby przedsiębiorstw na terenie Gminy					
2.2 Promocja gospodarcza Gminy	Stworzenie spójnej oferty inwestycyjnej na terenie Gminy Borowie	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowanie podstrony/biuletynu oferty inwestycyjnej (TAK/NIE), – liczba zapytań oraz spotkań z inwestorami (szt.), – udział przedstawicieli samorządu w wydarzeniach ponadlokalnych (ilość wydarzeń), – stosunek liczby nowych działalności gospodarczych 				
	Działania sprzyjające inwestorom poprzez udzielanie wsparcia merytorycznego i infrastrukturalnego					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
	Podkreślanie funkcjonowania dużych lokalnych przedsiębiorstw jako przykładów dobrego ulokowania inwestycji na terenie Gminy	zarejestrowanych w REGON na terenie Gminy do podmiotów wyrejestrowywanych				
2.3 Dążenie do poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego	Podniesienie znaczenia Gminy Borowie na arenie regionalnej	– uczestnictwo w spotkaniach w sprawie budowy ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż DK76(szt.),				
	Zaspokojenie potrzeb przewozowych mieszkańców i gospodarki	– list intencyjny w sprawie budowy ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż DK76 (TAK/NIE), – długość wykonanych lub zmodernizowanych dróg (km)				
	Poprawa jakości dróg	– uczestnictwo w spotkaniach w sprawie uruchomienia transportu pasażerskiego na linii				
2.4 Współpraca z działającymi na terenie Gminy przedsiębiorstwami	Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb największych lokalnych przedsiębiorstw	– liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia (szt.), – liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych w zakresie lokalnych potrzeb (szt.)				
	Zaangażowanie lokalnych liderów biznesowych w tworzenie oferty inwestycyjnej	– liczba nowych podmiotów zarejestrowanych w REGON na terenie Gminy (szt.).				

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
	Wparcie inicjatywy dotyczącej outsourcingu usług na rynek lokalny					
2.5 Tereny rekreacyjne nową gałęzią gospodarki	Przywrócenie atrakcyjności turystycznej Gminy oraz jej roli w aspekcie rozwojowym	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (szt.), – liczba działalności klasyfikowanych wg. PKD w dziale 56 (szt.), – liczba akcji marketingowych promujących atrakcje Gminy (szt.). 				
	Powstawanie przestrzeni do spędzania wolnego czasu i rekreacji dla mieszkańców Gminy					
	Rozwój usług w zakresie obsługi turystycznej oraz agroturystyki.					
2.6 Stabilna polityka budżetowa i podatkowa samorządu	Poprawa kondycji finansowej jednostki samorządowej	<ul style="list-style-type: none"> – udział bezzwrotnych środków zewnętrznych w dochodach majątkowych Gminy (%), – procent zadłużenia budżetu Gminy (%), – dochody Gminy z tytułu podatku CIT (zł) 				
	Dążenie do zwiększenia udziału środków ze źródeł zewnętrznych na realizację inwestycji					
	Tworzenie korzystnych warunków do lokowania nowych działalności gospodarczych					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
2.7 Promocja postawy przedsiębiorczej i pomoc osobom długotrwale bezrobotnym	Wspieranie doradztwa w zakresie zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej	– udział procentowy osób długotrwale bezrobotnych w strukturze ludności Gminy (%),				
	Doradztwo zawodowe realizowane we współpracy z PUP	– liczba organizowanych spotkań poruszających tematykę przedsiębiorczości (szt.),				
	Wsparcie marketingowe lokalnych przedsiębiorstw sektora MŚP kanałami informacyjnymi Gminy	– ilość osób z Gminy Borowie uczestniczących w kursach, warsztatach i stażach we współpracy z PUP w Garwolinie (os.),				
	Rozwiązywanie problemów społecznych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu w szczególności wynikającego z długotrwałego bezrobocia	– kwota udzielonego dofinansowania na otwarcie działalności gospodarczej na terenie				

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
3.1 Uporządkowanie dokumentów dotyczących polityki przestrzennej	Dostosowanie aktów planowania przestrzennego do najnowszych regulacji prawnych	– stopień pokrycia MPZP powierzchni Gminy (%),				
	Planowanie przestrzenne pod przyszłe inwestycje sieciowe i komunikacyjne	– opracowanie planu ogólnego Gminy (TAK/NIE),				
	Polityka przestrzenna prowadzona zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju	– ilość wydawanych decyzji o warunkach zabudowy				

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
3.2 Dążenie do racjonalnego zagospodarowania ważnych dla Gminy obszarów, w tym stworzenie reprezentacyjnego centrum Gminy,	Wykorzystanie polityki przestrzennej oraz rewitalizacji do kreowania rozwoju lokalnego	<ul style="list-style-type: none"> – liczba umów zawartych w ramach współpracy z właścicielami gruntów (szt.), 				
	Tworzenie inicjatyw oraz nowych koncepcji dotyczących zagospodarowania przestrzeni ważnych dla lokalnej społeczności	<ul style="list-style-type: none"> – liczba inicjatyw społecznych działających w ramach zagospodarowania przestrzeni (szt.). – liczba koncepcji zagospodarowania przestrzennego Gminy (szt.), 				
	Wytworzenie reprezentacyjnego centrum Gminy w Borowiu, sprzyjającego wzmocnieniu więzi lokalnych,	<ul style="list-style-type: none"> – liczba konsultacji społecznych dotyczących planowania przestrzennego (szt.), 				
	Pozyskiwanie środków zewnętrznych wspierających rozwój planowania przestrzennego	<ul style="list-style-type: none"> – kwota przeznaczona na realizację działań związanych z poprawą zagospodarowania przestrzennego (zł), – kwota środków zewnętrznych pozyskana na rozwój planowania przestrzennego 				
3.3 Dążenie do tworzenia jasnego i spójnego układu przestrzennego Gminy	Rozwój zabudowy na podstawie MPZP,	<ul style="list-style-type: none"> – stopień pokrycia MPZP powierzchni Gminy (%), 				
	Pokrycie MPZP całej Gmin,	<ul style="list-style-type: none"> – kwota środków zewnętrznych pozyskana na rozwój planowania przestrzennego 				
	Lokalizacja nowej zabudowy na terenach już zabudowanych,	<ul style="list-style-type: none"> – opracowanie planu ogólnego (TAK/NIE) 				
	Ochrona i eksponowanie zabytkowy układów urbanistycznych,					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
3.4 Podnoszenie spójności i jakości układu komunikacyjnego oraz sieciowej infrastruktury technicznej	Poprawa jakości dróg gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą,	<ul style="list-style-type: none"> - długość zmodernizowanych dróg (km), 				
	Współpraca z zarządcami dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych w celu poprawy stanu technicznego dróg na terenie Gminy,	<ul style="list-style-type: none"> - długość tras rowerowych zgodnych z wojewódzkimi standardami infrastruktury rowerowej (km), 				
	Budowa sieci tras rowerowych zgodnych z wojewódzkimi standardami infrastruktury rowerowej,	<ul style="list-style-type: none"> - liczba punktów oświetleniowych (szt.), - długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej (m), - długość wybudowanej sieci gazowej (m), 				
	Rozbudowa infrastruktury sieciowej i etapowe przyłączanie zabudowy na terenie Gminy,	<ul style="list-style-type: none"> - liczba przyłączy do kanalizacji (szt.), - liczba przyłączy do sieci gazowej (szt.). 				
3.5 Wykorzystanie instrumentów wsparcia dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej	Zwiększenie atrakcyjności Gminy jako miejsca pracy, nauki i wypoczynku	<ul style="list-style-type: none"> - liczba wydanych pozwoleń na zabudowę (szt.), - liczba wydanych wypisów i wyrysów z MPZP (szt.) - liczba wydanych decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (szt.), 				
	Zwiększenie możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkaniowych różnych grup mieszkańców, w tym osób średnio i najniżej zarabiających, zagrożonych wykluczeniem społecznym	<ul style="list-style-type: none"> - podpisanie porozumienia w sprawie powołania Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej (TAK/NIE), - zasoby mieszkaniowe Gminy (szt.) 				
	Kontrola oraz dbałość o istniejące walory przyrodnicze					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
3.6 Dbłość o środowisko i rozwój terenów zielonych	Zwiększanie udziału terenów zielonych w obszarach zabudowanych	– liczba nowych nasadzeń (szt.),				
	Adaptacja i wykorzystanie walorów krajobrazowych wzdłuż rzeki oraz terenów leśnych	– działania pielęgnacyjne zieleni publicznej (szt.), – udział terenów zielonych w strukturze gruntów (%),				
	Działania na rzecz ograniczania niskiej emisji i poprawa zdrowia mieszkańców	– liczba wymienionych kotłów na paliwa stałe na urządzenia 5 klasy lub ecodesign (szt.),				
	Promowanie rozwoju alternatywnych źródeł energii poprzez inwestycje na budynkach użyteczności publicznej	– liczba beneficjentów korzystających z gminnego punktu programu „Czyste Powietrze”,				
	Ochrona wód przed zanieczyszczeniami ze źródeł rolniczych	– liczba kontroli gospodarstw z zakresie przestrzegania uchwały antysmogowej (szt.),				
	Działania związane z magazynowaniem wody w ramach tzw. małej retencji	– liczba kampanii informacyjnych na temat zanieczyszczenia powietrza i działań mających na celu jego poprawę (szt.),				
	Aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP	– liczba instalacji OZE na budynkach Gminy (szt.), – wdrożenie zasad Dobrych Praktyk Rolniczych (TAK/NIE),				

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
	Realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych	<ul style="list-style-type: none"> - liczba instalacji "małej retencji" (szt.), - wprowadzenie w dokumentach planistycznych zapisów dotyczących ochrony oczek wodnych i mokradeł (TAK/NIE), 				
	Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> - ocena stanu wód powierzchniowych - dobra (TAK/NIE), - kwota przeznaczona na projekty związane z urządzeniem przestrzeni rekreacyjnej i wyposażenie w elementy małej architektury (zł), 				
	Utworzenie sieci szlaków turystycznych na terenie Gminy Borowie,	<ul style="list-style-type: none"> - liczba kontroli gospodarki wodno-ściekowej (szt.), - ilość dzikich wysypisk śmieci w danym roku (szt.) - pokrycie Gminy terenami ochrony przyrody (%) 				
3.7 Wykorzystywanie i podkreślanie posiadanych walorów przyrodniczo-krajobrazowo-kulturowych poprzez rozwój siatki szlaków turystycznych	Poprawa infrastruktury towarzyszącej zabytkom i atrakcji turystycznych na terenie Gminy,	<ul style="list-style-type: none"> - pokrycie Gminy terenami ochrony przyrody (%) - długość tras rowerowych (km) 				
	Rozwój usług turystycznych,					
	Utworzenie terenów ochrony przyrody na terenie Gminy,					

Cel operacyjny	Kierunki działań	Wskaźnik realizacji działania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (Tak/Nie)
3.8 Ochrona i odnowa zabytkowej infrastruktury dziedzictwa kulturowego	Wspieranie i promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego,	– liczba wydarzeń kulturalnych dla każdej grupy wiekowej (szt.),				
	Wprowadzanie obiektów ważnych dla historii Gminy Borowie do rejestru zabytków,	– wartość udzielonego wsparcia na renowację lokalnych zabytków (zł),				
	Zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych dla każdej grupy wiekowej.	– liczba imprez plenerowych mających na celu promocję kultury i tradycji regionu (szt.), – ilość obiektów w gminnym rejestrze zabytków (szt.)				